

İş Dünyasının ve Özel Sektörün Barış Süreçlerinde Rolü

Karşılaştırmalı İnceleme Ziyareti Raporu

Dublin, Belfast, Dundalk

10 – 13 Temmuz 2017

İçindekiler

Özet	5
Arka plan Bilgileri	9
Kuzey İrlanda Barış Sürecinde İş Dünyasının Rolü	9
Pazartesi, 10 Temmuz 2017 - Dublin	16
1. Oturum: Düşmanla barışı sağlamak, Kuzey İrlanda'da barışın siyasi ve ekonomik faydaları	16
Bertie Ahern, Andrew Griffith, Vincent Maguire, Neal Sweeney ve Brendon Lynskey	16
Salı, 11 Temmuz 2017 - Dublin	32
2. Oturum: İrlanda ve Kuzey İrlanda'daki işletmeleri bir araya getiren sınır ötesi ticarete dair İrlanda Odalar Birliği brifingi	32
Ian Talbot.....	32
3. Oturum: Hayırlı Cuma Anlaşması ve Şiddetsizlik Alanları Açmak	39
Tim O'Connor.....	39
4. Oturum: Sendikaların, Sivil Toplumun ve İşletmelerin Güven İnşasında ve Uzlaşmaya Giden Yoldaki Rolü	45
Peter Cassells, Dr Kieran Doyle, Pat Hynes	45
5. Oturum: Hayırlı Cuma Anlaşması ve Sınır Ötesi Ticaret	54
Thomas Hunter McGowan.....	54
6. Oturum: Hayırlı Cuma Anlaşması'nın Ekonomik Etkileri	61
Dearbhail McDonald.....	61
12 Temmuz 2017, Çarşamba - Belfast	69
7. Oturum: Barışın Kuzey İrlanda Ekonomisine Etkisi ve Barış Sürecinde İşletmeler ile Özel Sektörün Rolü	69
Dr Esmond Birnie ve Nigel Smyth.....	69
8. Oturum: Sosyal Girişimler Aracılığıyla Cemaat Bağlarını Arttırmak	83
Audrey Murray	83
9. Oturum: Kuzey İrlanda'da Spor, Çatışma ve Barış İnşası	90
Dr David Mitchell	90
Perşembe, 13 Temmuz 2017 - Dundalk	98
10. Oturum: İrlanda'da Barış ve Ekonominin Dönüşümü	98
Dermot Ahern.....	98
Ek: Katılımcı ve Konuşmacılar Listesi	109

Önsöz

DPI, barış ve demokrasi inşasıyla ilgili bilginin, fikirlerin, görüşlerin ve endişelerin paylaşılmasını kolaylaştıracak bir ortam oluşturmayı hedeflemektedir. Amacımız yapılandırılmış bir kamu diyalogu yaratmak ve fikir çeşitliliğini desteklemek, aynı zamanda da tartışma için yeni platformlar yaratmak ve var olan platformları genişletmek. DPI'nın temel hedefi demokratik çözümler üretme sürecine katılmak ve bu süreci etkilemek için ortak öncelikleri tespit etmek ve yenilikçi yaklaşımlar geliştirmektir. İlgili vaka çalışmalarını karşılaştırmalı olarak incelemek bize geçmiş hataları etkili olarak analiz edip tekrarlarından kaçınmayı mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla, barış ve demokrasi inşası modellerinin karşılaştırmalı analizinin hedef ve amaçlarımızı gerçekleştirmekte merkezi önem taşıdığını düşünüyoruz.

Bu raporda DPI'nın Kuzey İrlanda barış sürecinde iş dünyasının ve özel sektörün rolüne odaklanan Dublin, Belfast ve Dundalk'ta Karşılaştırmalı İnceleme Gezisi esnasında gerçekleşen tartışmaların bir özeti sunulmaktadır. 10-13 Temmuz 2017 tarihleri arasında 4 gün süren ve günlük yuvarlak masa toplantıları şeklinde ilerleyen ziyaretin ev sahipliğini İrlanda Dışişleri ve Ticaret Departmanı (DFAT) yapmıştır. Amaç, Kuzey İrlanda barış sürecine dair doğrudan tecrübesi olan yüksek seviyeli konuşmacılar ile aralarında önde gelen iş insanları ve kurumlarının da olduğu Türkiyeli katılımcı grubu arasında iş, ekonomi ve çatışma çözümü arasındaki ilişkiyi tartışmalarını sağlayacak bir platform sunmaktır. DPI'nın faaliyetleri Chatham House kurallarına uygun olarak yürütülmektedir. Şeffaflık adına bu rapor, toplantının eksiksiz bir transkriptini de içermektedir; bunun sizin de işinize yarayacağını umuyoruz.

Ek olarak sunulan arka plana ilişkin makale Kuzey İrlanda iş dünyasının barış için ekonomik motivasyonu dile getirmekteki, çatışmanın barışçıl çözümü için lobi faaliyetleri gerçekleştirmekteki ve bu amaçlarla siyasi tartışmalar yürütmekteki rolünü ve eylemlerini konu almaktadır. DPI bu makaleyi hazırladığı için Vahid Aliyev'e teşekkür eder.

Bu etkinlik özel sektörün barış süreçlerinde oynayabileceği rolü keşfetmek için atılan ilk adımı temsil etmektedir, DPI bunu çatışma çözümüne giden yolda önemli bir faktör olarak görür. İnceleme gezisi katılımcılarından gelen geribesleme, bilgiyi geliştirmek ve paylaşmak için birlikte çalışmaya devam etmeye, İrlanda ziyareti esnasında sunulan fikirlere, çatışmanın ekonomik boyutlarına dair diyalogu iş dünyası içinde, siyaset yapıcı çevrelerde ve kamuyla sürdürmeye dair güçlü bir ilgi olduğunu gösterdi. DPI bu konu başlığı altında faaliyetleri geliştirmeye ve desteklemeye devam edecek.

DPI, bu etkinliğe ev sahipliği yaptığı için İrlanda Hükümeti'ne, ve mükemmel bir program düzenledikleri için özellikle Dışişleri ve Ticaret Departmanı'nın yöneticisi Frank Smyth ile Invest Northern Ireland'da İlişki Yöneticisi olan Gren Armstrong'a teşekkürlerini sunar. DPI aynı zamanda, tecrübelerini ve uzmanlıklarını paylaşarak ziyaret boyunca hakikaten ilgi çekici ve ilham verici tartışmalara katkıda bulunan tüm konuşmacı ve katılımcılara teşekkür eder. Bu etkinlik, DPI'nın Londra ve Türkiye ekipleri tarafından gerçekleştirilmiştir, program stajyerleri Christian McGee ve Chris Morton'a katkılarından dolayı özellikle teşekkür ediyoruz.

İçten dileklerle,

Kerim Yıldız

Demokratik Gelişim Enstitüsü CEO'su

Özet

Bağlam

Türkiye'nin siyasi ikliminde gergin zamanlar yaşanırken, DPI planlandığı üzere ülkenin önde gelen iş insanları ve kurumlarını bir araya getirdi; bunların arasında şirket CEO'ları ve iş derneklerinin liderleri, siyaset yapıcılar, resmi görevliler, akademisyenler, gazeteciler ve içinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın başdanışmanı da olmak üzere eski Akil İnsanlar Heyeti'nin üyeleri, ve Demokrasi Platformu'nun üyeleri de vardı. Hedef, Kuzey İrlanda barış süreci uzmanları eşliğinde, çatışma çözümü sürecinde iş dünyası ve özel sektör aktörlerinin rolünü tartışmaktı.

"Sivil toplum, iş dünyası ve kadınların çatışmayı çözmeye sürecine katılımlarını görme fırsatına eriştim." ---

Katılımcı

Ziyaretin amacı katılımcılara Kuzey İrlanda'daki barış sürecine iş dünyası cemiyetinin yaptığı pratik katkıları birinci elden dinleyebilecekleri ve barışın özel sektör, hükümet ve toplumun geneli için ekonomik yararlarını tartışabilecekleri bir forum sunmaktı.

Bu, DPI'nın çatışma ve ekonomi arasındaki ilişkiyi ve iş dünyasının barışı desteklemedeki rolünü keşfetmek amacıyla gerçekleştirdiği ilk ziyaretti; DPI bunları çatışma çözümü sürecine giden yolda önemli faktörler olarak görür. Ziyaret, DPI'nın ilgili konulardaki çalışmalarını tamamlamakta ve onlara ekte bulunmaktadır: barış süreçlerinde kadınların ve sivil toplumun görevi, zor zamanlarda sürecin ve diyalogun devam etmesinin nasıl sağlanacağı bu konular arasında sayılabilir. Aynı zamanda, tüm tarafların güvensizlik içinde olduğu ve ülkenin güneydoğusunda şiddetin devam ettiği şu koşullarda, Türkiye'nin tecrübe etmekte olduğu zor zamanların, toplumu barış sürecinin hız kazanacağı ana hazırlamak için önemli bir fırsat olduğuna dair DPI'nın duyduğu inancı da yansıtmaktadır.

İrlanda eski Taoiseach'ı Bertie Ahern ve katılımcılar.

Farklı geçmişlere ve aidiyetlere sahip katılımcıları tarafsız bir ortamda bir araya getiren ziyaret, katılımcılara hem Kuzey İrlanda'nın tecrübelerinden ders çıkarabilmeleri, hem de iş dünyasının barış ve istikrarı teşvik etmede oynayabileceği olumlu rolü tartışabilmeleri için çok gerekli bir fırsat sağlamıştır.

Konuşmacılar

Katılımcılar aralarında endüstri liderlerinin, iş dünyasından figürlerin, önde gelen ekonomistlerin, akademisyenlerin, halen görevde olan ve emekli üst düzey İrlanda hükümeti yetkililerinin de olduğu üst düzey konuşmacıların görüşlerinden ve birinci elden tecrübelerinden faydalandılar.

Temalar

Hem İrlanda Cumhuriyeti'nde hem Kuzey İrlanda'da yürütülen toplantılar esnasında verilen sunumlar ve yapılan tartışmalar, çatışmanın ekonomik etkilerini ve barışın faydalarını, Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti'nde Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan önce ve sonra iş hayatının niteliğini, sınırötesi ticareti, ve iş dünyası tarafından siyaset yapıcılarını barış için çaba göstermeye teşvik etme amaçlı atılan adımları ele aldı.

Ziyaret esnasında katılımcıların, iş dünyasının rolünü dinlemek ve tartışmak için aşağıdakileri de içeren fırsatları oldu:

- Düşmanla barışma yolları; vurgu özellikle şiddet uygulayanlarla *açık diyalogu sürdürmek* üzerinde olmak kaydıyla. Konuşmacılar, barış süreçlerinde tüm tarafları içeren kapsayıcı süreçlere duyulan gereksinimi vurguladı. Kuzey İrlanda'da Hayırlı Cuma Anlaşması'nın önesinde siyasi bir çözüm bulunamaması ve *kamusal sahipliğinin* önemi.
- *İş grupları tarafından Kuzey İrlanda'daki süreci desteklemek için kullanılan çeşitli mekanizmalar.* Çatışma çözümü sürecine dahil olmuş İrlandalı ve İngiliz iş liderleri, barış ve siyasi istikrar mesajlarını nasıl refahın temeli olarak pazarladıklarını tarif ederek, kendi rollerini siyasetçileri siyasi bir çözüme ulaşmaya teşvik ederken bir yandan da siyaset-dışı kalmaya dikkat etmek ve çözümün nasıl olması gerektiğini dikte etmemek olarak açıkladılar.
- Ayrımcılık, işsizlik, gelir adaletsizliği ve entegrasyon ile ekonomi arasındaki ilişki gibi konular ele alındı. Özellikle gençler için istihdam, şiddete bir alternatif ve geçmişte şiddetle iç içe olanları topluma yeniden kazandırmak için bir araç olarak yorumlandı.

“...refah için, tam entegrasyon ve insanların birlikte yaşayıp çalışabileceği yerler olmalı.” – Dearbhail McDonald

- *Siyasi belirsizliğin ekonomiye etkisi*, istikrar yaratarak ekonomik büyümeyi teşvik etmek için gereken şartlar, gelişmiş ekonomik koşulların barışı sağlamak ve sürdürmekteki olumlu etkileri.
- Sınırötesi ticaretin önemi ve ada çapındaki ilişkilerin iş bazında normalleşmesindeki rolü. Sınır boyundaki eskiden tehlikeli olarak görülen kasabaların barış anlaşması sonrasında iş fırsatları arttıkça “ekonomik kalkınma” tecrübe ettiklerine değinildi.

- Ekonomik inisiyatifler, örneğin *sosyal girişimler*, arayüz bölgelerinde işlemeye devam ederek bölgedeki yeni start-up şirketlerine destek oluyor, işletmelerin kar etmesi için fırsatlar yaratıyor ve dolayısıyla da istihdam yaratıyor.

“Sosyal girişimler toplumsal hedefleri olan elde ettikleri karı toplum için kullanan kuruluşlardır. Topluma faydaları olabilmeleri için, kar etmeleri gerekir.” – Audrey Murray

- Devam eden süreç bağlamında eğitimin önemi, insanlara yeni beceriler edinmeleri için fırsatlar yaratılması gerekliliği ve ekonomiyi yeniden inşa etmede eğitilmiş bir işgücünün faydaları.

Ziyaretin Sonuçları

Ziyaret esnasında yapılan bir değerlendirme oturumu, katılımcılara hem etkinliğe dair görüşlerini paylaşma hem de olası devam etkinlikleri ve gelecekte alınması gereken eylemler hakkında önerilerde bulunma fırsatı sundu. Geribildirimler katılımcıların ziyareti faydalı bulduğunu ve ziyaretin iş dünyasındaki önemli figürler üzerinde kaydedilecek bir etkisi olduğunu gösteriyor. Farklı görüşlere ve geçmişlere sahip böylesi çeşitli bir grubun bir araya gelmesi, siyasi yelpazenin farklı noktalarındaki kişiler arasında değerli ilişkiler kurulmasını sağlamıştır.

Katılımcılar çatışmanın ekonomik boyutunu anlamının önemini vurguladılar ve bu ziyareti, İrlanda'nın iş dünyasından çatışma çözümü sürecine nasıl destek olduklarına ve ortak barış hedefine yönelik nasıl çalıştıklarına dair dersler alabilmek için bir fırsat olarak gördüler.

İş dünyasının ve kadınların barıştaki rolünden çevreme bahsederken, elimde İrlanda'dan somut örneklerin bulunması çok önemliydi.” - Katılımcı

Katılımcılar aynı zamanda DPI'nın ve iş dünyasının nasıl bir arada çalışabileceğine dair fikir yürüttüler; sunulan bilgileri ve görüşleri iş dünyasının geneliyle ve siyaset yapıcı çevrelerle nasıl paylaşabileceklerini değerlendirdiler. Katılımcılar kurumlarını, şirketlerini veya yaşadıkları bölgeyi bilgilendireceklerini de belirttiler; bu kesimler arasında bir dizi iş örgütü de var. Katılımcıların çoğu bu konuyu kamuyla paylaşmanın önemini vurguladı. Örneğin Türkiye'deki borsaların yöneticileri ile sivil toplum örgütlerinin temsilcilerini bir araya getirme olasılığı tartışıldı. Sosyal girişimcilik ve karın doğrudan topluluğa geri aktarıldığı 'üçüncü sektör' modeline de yoğun ilgi gösterildi.

Kuzey İrlanda barış sürecinin geçmişin mirasını ele almak ve iktidar paylaşımı da dahil uygulamadaki zorluklarla yüzleşmek gibi hala devam eden boyutları da çok ilgi çekti; bunlar bilhassa anlaşma sonrası evre olmak üzere, çatışma dönüşümünün farklı aşamalarını gözlemleme fırsatı sunuyor.

Karşılaştırmalı inceleme ziyareti katılımcılar için bilgilendirici ve ilgi çekici oldu; İrlandalı uzmanlar değerli tecrübelerini paylaştılar. DPI işletme, ekonomi ve çatışma çözümü alanındaki çalışmalara devam ederek bu ziyaretin üzerine inşa etmeyi ve karşılaştırmalı vaka çalışmalarına devam etmeyi hedeflemektedir.

Katılımcılar ile İrlanda Eski Dışışleri ve Savunma Bakanı, Dermot Ahern

Arka plan Bilgileri

Kuzey İrlanda Barış Sürecinde İş Dünyasının Rolü

Giriş

Barışı destekleyerek ülkenin ekonomisini kalkındırmak amacıyla özel sektörün çatışmalara müdahale etmesine pek çok örnek verilebilir. Bazı durumlarda ise özel sektör mevcut ekonomik durumdan fayda sağlamakta olup değişim için herhangi bir çaba göstermeyebilir. Özel sektörün barış sürecine olumlu bir etkisi olduğu ülkeler arasında Kuzey İrlanda'yı sayabiliriz. Bu makale temel olarak Kuzey İrlanda'nın özel sektörünün barış müzakerelerine ve nihai barış anlaşmasının uygulanmasına destek olarak oynadığı olumlu role odaklanmaktadır.

Kuzey İrlanda tarihinin çoğunda Birlikçiler ve Cumhuriyetçiler arasında çatışmalar olmuştur; çatışmanın Sorunlar Dönemi adı verilen en kötü kısmı, 20. yüzyılın ikinci yarısında yaşanmıştır. Bu makale Sorunlar Dönemi esnasındaki istikrarsızlığın doğrudan ve dolaylı ekonomik etkilerini ele alacak, sonrasında ise özel sektörün olumlu rolünü ve Kuzey İrlanda'daki başarıyla sonuçlanan barış müzakerelerine katkısını anlatacaktır. Anlaşma sonrasındaki görece istikrarın ekonomik getirileri ve yabancı yatırımların barışı sağlamak ve sürdürmekteki rolü de ele alınacaktır. Özel sektörün Kuzey İrlanda barış sürecindeki başarısına katkıda bulunan en önemli unsurlar sonuç bölümünde tanımlanacaktır.

Çatışmanın Ekonomik Etkileri

Çatışmaların etkileri savaş alanındaki ölümlerin çok ötesindedir. Bu etkiler arasında mecburi göç ve uzun vadeli mülteci problemleri sayılabilir. Silahlı çatışma, insani etkilerin yanısıra, bir ülkenin ekonomisini altyapının yok edilmesi, ekonomik eylemlerin durması sebebiyle gelir kaybı, işsizlik, belirsizlik, sermayenin kaçışı ve artan işletme maliyetleri gibi unsurlar aracılığıyla etkileyebilir. Silahlı çatışmaların ekonomik etkilerini ölçmek her zaman zor bir görev olmuştur: doğrudan etkilerin yanısıra, şiddet bittiğinde bile işlemeye devam eden bir dizi dolaylı etki de mevcuttur.

Kuzey İrlanda'daki Çatışmanın Tarihi

Gruplar arasındaki siyasi, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin varlığı, genelde çatışmanın altında yatan sebeptir. İrlanda'nın 1921'de bölünmesinin ardından Kuzey İrlanda'daki Katolik azınlık kendilerini ezilen bir azınlık olarak görmüş, Protestanlar ise ülkeye siyasi açıdan hükmedip daha geniş kapsamlı vatandaşlık haklarına sahip olmuştur. "Milliyetçiler" veya "Cumhuriyetçiler" olarak da bilinen Katolikler bağımsız İrlanda Cumhuriyeti'ne katılarak Birleşik Krallık'tan bağımsız olmak isterken "Birlikçiler" veya "Kraliyetçiler" olarak da bilinen Protestanlar Birleşik Krallık içinde kalmak istemişlerdir. İki grup arasındaki eşitsizliklerin ele alınmaması ölümcül sonuçları olan bir çatışma başlattı. Sorunlar Dönemi olarak da bilinen şiddet olayları 1960'ların sonu ile 1990'ların sonu arasında 30 yıl sürdü, aralarında sivillerin, paramiliterlerin, güvenlik

güçlerinin ve askerlerin de olduğu 3600'den fazla insanın canına mal oldu.¹ Hayırlı Cuma Anlaşması olarak da bilinen 1998 Belfast Anlaşması sonuçlanana dek bütün siyasi çözüm bulma çabaları başarısız oldu.²

Sorunlar Dönemi'nde Ülkenin Ekonomik Durumu

Sorunlar Dönemi boyunca Kuzey İrlanda'nın ekonomisi şiddet, siyasi istikrarsızlık ve bunların sonucu olarak büyüyen küresel pazarda rekabet edememe faktörlerinden oldukça etkilendi. Bu durum 20. yüzyılın ikinci yarısında Kuzey İrlanda'nın ekonomik gerilemesine yol açtı. Gerileme aynı zamanda kısmen 1970'lerdeki petrol krizleri ile de açıklanabilir, bu krizler ham petrol fiyatlarında büyük artış gördü ve enflasyon oranlarını arttırdı. İşsizlik artıyordu, 1971'de Katolik erkek nüfusunun % 17.7'si işsizdi, bu Protestanlar arasındaki oranın neredeyse üç katıydı.³ Birleşik Krallık'ın yıllık katkıları ve desteği olmasa Kuzey İrlanda'daki yaşam standardı Meksika veya Arjantin'e yakın olurdu.⁴ Ülkenin ekonomisi ancak ateşkes ve barış anlaşmaları sonrasında toparlanabildi.

Kuzey İrlanda'daki özel sektör ve barış inşası süreci

Neden karışmalı? İşletmelere doğrudan ve dolaylı maliyet

Yakın zamana kadar işletmelerin çatışma çözümündeki rolüne dair görece az miktarda araştırma yapılmıştır, özellikle de altyapı, tüketici ürünleri, bankacılık, seyahat ve turizm gibi farklı sektörlerin çatışmayı önlemekte, yaratmakta, arttırmakta veya çözmekte oynayabileceği potansiyel rolün spesifik örneklerle ele alındığı çalışmalar pek yoktur. Çatışmanın ekonomiye olumsuz etkisi, özel sektörün barış sürecine katılımındaki temel motivasyon ve yönlendirici unsur olarak görülmektedir.

Çatışmanın işletmelere masrafı doğrudan veya dolaylı olabilir. Doğrudan masraflar arasında güvenlik, fırsatlar, personel masrafları ve maddi kayıplar vardır. İnsani, toplumsal, ekonomik, siyasi ve çevresel sermayenin yıkımı çatışmanın dolaylı toplumsal maliyetleri arasındadır. Bu tür sermayeler özel sektörün kalkınması için önemlidir ve yok edilmeleri hem yerli hem yabancı yatırımları olumsuz etkiler. Kimileri çatışmanın dolaylı maliyetlerinin özel sektörü doğrudan etkilemediğini savunmaktadır. Fakat çatışmayla başa çıkmaya ayrılan devlet bütçesinin örneğin özel sektöre destek için kullanılabileceği unutulmamalıdır. Askeri harcamaları azaltmanın kaynakları nasıl diğer sektörlerdeki yatırımlara yöneltip barışı destekleyeceğine dair halen az miktarda çalışma mevcuttur.⁵

¹ Democratic Progress Institute (DPI), *The Good Friday Agreement – An Overview*, (DPI, Londra, Temmuz 2013), 13

² Anlaşmanın tam metnine buradan erişebilirsiniz: <https://www.gov.uk/government/publications/the-belfast-agreement>; Anlaşma hakkında daha çok bilgi edinmek için DPI'nin yayını: *The Good Friday Agreement*, (DPI, Londra, Temmuz 2013)

³ Rose, Charles R., (1971), *Governing Without Consensus: An Irish Perspective in Economics*, (London: Faber and Faber), 567. Alıntılındığı kaynak: 'Economics in Peace-making: Lessons from Northern Ireland', *The Portland Trust*, (2007), 7

⁴ Rowthorn, Bob ve Wayne, Naomi, (1988), *Northern Ireland: the political economy of conflict*, (London: Polity Press), 90. Alıntılındığı kaynak: Hancock, Landon, (1998), 'Northern Ireland: Troubles Brewing', 2-3

⁵ Nelson, Jane, (2000), 'The Business of Peace: The Private Sector as a Partner in Conflict Prevention and Resolution', Galler Prensi İşletme Forumu [günümüzde Uluslararası İş Liderleri Forumu], International Alert, Ekonomik Öncelikler Üzerine Konsej, 20-25

1990'ların başında, Kuzey İrlanda'daki süregiden şiddetli çatışmanın ülkenin zayıf ekonomik performansına sebep olduğu Kuzey İrlanda iş dünyasının çeşitli üyeleri tarafından iyice anlaşıldı. Hırsızlık, bombalı saldırılar ve suikastler gibi güvenlik sorunları ile hasar görmüş altyapı, ülkenin özel sektörünün doğrudan maliyetleri arasındaydı. Ek olarak, Kuzey İrlanda'nın dünya tarafından çatışma bölgesi olarak görülmesi yatırımlardaki ve turizmdeki düşüşün başlıca sebebiydi.⁶ Sorunlar dönemi aynı zamanda 60.000'den fazla insanın yerinden olmasına sebep oldu; bunların arasında Kuzey İrlanda'nın en genç zihinleri de vardı, ülke ekonomisinin geleceği olacakken ülke dışına gitmeye başladılar. İngiltere'nin ekonomik desteğinin sonsuza kadar yeterli olamayacağını Kuzey İrlanda iş dünyasında farkına varılması, özel sektörü harekete geçiren başlıca faktörlerden biriydi. Eskiden Kuzey İrlanda'nın 'fakir akrabası' olarak bilinen komşu İrlanda Cumhuriyeti'nin iyi durumdaki ekonomisi de katalizör etkisi gösterdi.⁷ Özel sektör artık bir kenarda durup çatışmanın sebeplerini, maliyetlerini ve sonuçlarını göz ardı edemezdi.

Angajman süreci

Gerek siyasi partiler gerekse halk açısından, toplumun tavrını değiştirmekte çatışmanın maliyetleriyle barışın faydaları arasında bağlantı kurmak kullanışlı olabilir. 1994'te Britanya Endüstrisi Konfederasyonu (CBI) "Barış – Yeni ve Çetrefilli bir Dönem" adında bir yayın çıkardı. Sonraları "barış temettüsü makalesi" olarak da tanınan bu dönüm noktası yayın, barış sağlanması durumunda Kuzey İrlanda'nın sahip olacağı ekonomik faydaları ortaya koyan argümanlar sunuyordu. İş dünyasında çok etkili olan argümanlardan biri, ülkenin olumsuz uluslararası imajını düzeltince yabancı yatırımların önünün açılacağıydı. Medya "barış temettüsü"nü yaygın olarak kullanarak hem ülkede hem dünyada barışı destekledi. Kuzey İrlanda hükümeti makalenin ne kadar çok ilgi çektiğini farkettiler ve bu yaklaşımı daha fazla desteklemenin yararlı olacağını anladı. Bu olayları takiben 1994'te Belfast'ta yatırım konulu bir toplantı yapıldı.⁸

1994 ateşkesi, CBI'nin "barış temettüsü" yayınının ardındaki mantığın pratik olduğunu gösterdi ve ülkenin ekonomisi hızla düzeldi. Turizm sektörü kaydadeğer biçimde, %20 arttı, yıl içinde Kuzey İrlanda'yı 1.55 milyon turist ziyaret etti; işsizlik oranı hızla %11.4'e düştü, bu son 14 yılın en düşük oranıydı; en önemlisi, 30 milyon GBP'den daha fazla bir bedelde yeni yabancı yatırımlar açıklandı.⁹

1996'da, "barış temettüsü" makalesinin yayınlanmasından yaklaşık 2 yıl sonra barış müzakereleri akamete uğradı, ve özel sektörün rolü ön plana çıktı. CBI altı diğer önde gelen işletme ve ticaret organizasyonu ile bir araya gelerek Yedili Grubu (GoS veya G7) oluşturdu.¹⁰ Ana hedefleri barış mesajını yaymaktı, bu mesaja göre Kuzey İrlanda'nın "barışçıl bir gelecek ve refah, veya dünyanın en ıslah olmaz ve sorunlu yerlerinden biri

⁶ 'The Role of Business in Peacemaking: Lessons from Cyprus, Northern Ireland, South Africa and the South Caucasus', *The Portland Trust*, (2013), 23

⁷ 'The Role of Business in Peacemaking', *The Portland Trust*, (2013), 23

⁸ 'The Role of Business in Peacemaking', *The Portland Trust*, (2013), 23-24

⁹ 'Economics in Peacemaking: Lessons from Northern Ireland', *The Portland Trust*, (2007), 19

¹⁰ Diğer altı organizasyon: Oteller Birliği, Yöneticiler Enstitüsü, Kuzey İrlanda Ticaret ve Sanayi Odası, Kuzey İrlanda'yı Kalkındırma Projesi, Kuzey İrlanda Ekonomik Konseyi ve İrlanda Sendika Birliği Kuzey İrlanda Komitesi

olarak tanınmak” arasında yapacağı bir tercih vardı.¹¹ Bu mesajı taban hareketleri ve sivil toplum kampanyalarıyla irtibat kurmak suretiyle halkla paylaştılar. Aynı zamanda ‘sosyal sorumluluk’ konusuna vurgu yaparak işletmelerin de katılım göstermelerini istediler. G7, ‘Kuzey İrlanda ekonomik çıkarlarının kolektif sesi’ olarak resmedildi ve kaydadeğer bir otorite kazanarak, bu etkisini Kuzey İrlanda halkına barış mesajını yayarak kullandı.¹²

İşletmelerin rolü ve eylemleri: Siyasi aracı olarak Yedili Grup

Barışın ekonomik olarak da mantıklı olduğunu savunan önemli “barış temettüsü makalesi”ni ortaya koyan bir düşünce kuruluşu olarak hareket etmenin yanısıra, G7 farklı yollar kullanarak barış için faaliyetlerine devam etti; bunların içinde medya demeçleri de yer alıyordu. G7 basın açıklamaları yapmak suretiyle siyasetçilerin üzerinde barışı sağlama baskısı kurdu. Buna ek olarak G7 iş insanlarına mektuplar dağıtıp bunları kendi çalışanları arasında yaymalarını isteyerek birey bazında da lobicilik faaliyeti yaptı.¹³

Ekim 1996’da G7 Belfast’ta barış görüşmelerine katılan dokuz siyasi partinin temsilcileriyle bir toplantı yaparak barışın ekonomik gerekçelerini onlara sundu. Grup bir kez daha ekonomik kalkınma ve refahın önemini vurgulayarak barış sağlandığında elde edilecek olası faydaları sıraladı ve siyasi partilerin barış için çaba göstermelerini istedi. Perakende satış, yatırım ve ticaretin artacağına, güvenlik maliyetlerinin azalacağını vurguladılar; bir yandan da barış görüşmelerinin akamete uğraması durumunda çok kötü sonuçlarının olacağını söylediler. Bu noktada belirtilmelidir ki G7, siyasi iş birliği ve tarafsızlık ilkeleri uyarınca her zaman birebir değil kolektif toplantılar yapmıştır.¹⁴

Sonraki iki yıl boyunca G7 beş toplantı daha yaptı. Her toplantının ardından halkı bilgilendirmek için bir medya farkındalık kampanyası düzenlendi.¹⁵ İşletmeler için siyasetçileri ve halkı barış argümanlarına ikna etmek çok önemliydi. Nisan 1998’de bir dönüm noktası olan ve o zamandan beridir barış sürecini yönlendiregelen Hayırlı Cuma Anlaşması açıklandı. Hayırlı Cuma Anlaşması’ndan bir ay sonra referandum yapıldı. G7 tarafsız kaldı ve ‘evet’ kampanyasına katılmadı. Fakat Grup sıklıkla ‘evet’ oyu vermenin ülkeye ekonomik refah getireceğini savundu.¹⁶

G7’nin barışı teşvik etmeye önemli katkılarından biri de işverenler için ‘Bölünmüş bir Toplumda İş Yapmak’ adında, çeşitliliğin yararlarını vurgulayan, hizipçilik karşıtı bir rehber yayınlamasıydı.¹⁷

¹¹ Gündüz, Canan ve Tripathi, Salil, (2008), ‘A role for the private sector in peace processes? Examples and implications for third-party mediation’, *Centre for Humanitarian Dialogue*, 20-21

¹² Bkz., not 9 24

¹³ Bkz. not 5, Alıntılanığı kaynak: Killick, Nick, Srikantha, VS, Gündüz, Canan, (February 2005), ‘The Role of Local Business in Peacebuilding’, Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, 13

¹⁴ Bkz. not 5, 114

¹⁵ Bkz. not 9, 24

¹⁶ Id. 25

¹⁷ Ibid.

Kuzey İrlanda iş dünyası geleneksel rolü olan finansal destek pozisyonunun yanısıra bir düşünce kuruluşu olarak da işlev göstermeye başladı; bunun yanısıra barış sağlama amacıyla siyasetçilere baskı uygulayan bir lobi grubu olarak da davrandı. **Fakat belirtilmelidir ki Kuzey İrlanda işletmeleri, sadece gerekli olduğunu, ve şirketlerine refahı geri getirecek barış görüşmelerini ilerletebileceklerini düşündükleri durumlarda eyleme geçtiler.** Kuzey İrlanda örneğinde işletmelerin başarılı olma sebeplerinden biri, İngiltere'deki ana siyasi partiler arasında çatışmayı siyasi bir araç olarak kullanmamak için yazısız bir anlaşmaya varılmış olmasıydı.¹⁸

Barışın faydaları: doğrudan yabancı yatırımlarda artış

“Kolombiya halkına ‘bakın Belfast’ta ne oldu, yatırımlar nasıl da geliyor, Belfast’ın geçirdiği dönüşüme bakın – barışı sağlırsak aynısını biz de yapabiliriz’ diyorum”. Bunlar, Kolombiya Cumhurbaşkanı Juan Manuel Santos’un 2016’da Kuzey İrlanda başkentini ziyareti esnasında söylediği sözler. “...Harika bir iş çıkarıyorsunuz. Devam ettiğini biliyorum, hala, ama bize ilham veriyorsunuz”, diye ekledi.¹⁹

G7 barışı teşvik etmeye devam etti ve Haziran 1998’de Grup önde gelen iş insanlarından oluşan bir delegasyonun Kuzey İrlanda ziyaretini organize etti. Bu, ülke ve dünyanın geri kalanı arasındaki iş ilişkilerine olanak tanımak için yapılmıştı.²⁰

Kuzey İrlanda barış sürecinde ABD’nin rolü de gözardı edilmemelidir. “İnanılanlardan biri de ABD’nin üçüncü taraf olarak katılımı olmaksızın hiçbir şeyin başarılamayacağıydı. Bize göre ABD’nin katılımı bir etki yapabilirdi.”²¹ 1993’ten itibaren ABD diğer dış gözlemci ve arabulucuların yanısıra özel bir görevi yerine getirerek Kuzey İrlanda’yı barışçıl bir çözüme doğru yönlendirdi. Ekonomik fayda vaatleri doğrudan yabancı yatırım (DYY) için verilen destekle birlikte süreç esnasındaki en etkili ikna aletleriydi.²²

ABD başkanı Bill Clinton ve yönetimi, ekonomik kalkınmayı Kuzey İrlanda barış sürecini destekleyen siyasi inisiyatiflerin ayrılmaz bir parçası olarak görüyordu.²³ 1993’te bile Kuzey İrlanda’daki ABD yatırımları tüm DYY’ların neredeyse %30’unu oluşturuyordu.²⁴ 1994’te ilk ateşkesin açıklanmasından hemen sonra Clinton yönetimi Kuzey İrlanda’nın barış sürecini özel yatırımları teşvik edecek ve ikili ticareti arttıracak bir ekonomik kalkınma paketiyle desteklemenin yollarını aramaya başladı.²⁵

¹⁸ Killick, Nick, Srikantha, VS, Gündüz, Canan, (February 2005), ‘The Role of Local Business in Peacebuilding’, Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, 13

¹⁹ ‘Colombian premier ‘inspired’ by Northern Ireland’s peace process, Belfast Telegraph, 3 Kasım, 2016, buradan erişilebilir: <http://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/colombian-premier-inspired-by-northern-irelands-peace-process-35185399.html>

²⁰ Bkz. not 17

²¹ Niall O’Dowd röportajından, (2007), bkz. 28.

²² Bkz. not 10, 28.

²³ Wilson, Andrew J., (Spring 2003) ‘Doing the Business’, *Journal of Conflict Studies*, Vol 23, No 1

²⁴ ‘Economics in Peacemaking’, (2007), *The Portland Trust*, 30

²⁵ Wilson, Andrew J., (Spring 2003) ‘Doing the Business: Aspects of the Clinton Administration’s Economic Support for the Northern Ireland Peace Process, 1994-2000’, *Journal of Conflict Studies*, Vol 23, No 1,

1994-2000 döneminde ABD şirketleri Kuzey İrlanda'da yaklaşık 1.5 milyar USD'lik yatırım yaptı. Fonlamadaki bu artış ülkedeki tüm istihdamın yaklaşık % 10'una tekabül ediyordu.²⁶ 2002-2003 mali yılı boyunca 123.43 milyon GBP değerinde doğrudan yatırım ABD'den gelmeye devam etti. 2005'de Belfast, Citigroup tarafından IT merkezlerinden birine ev sahipliği yapması için seçildi; beş yıllık bir süreçte 100 milyon USD'lik bir yatırım ve 375 yeni iş vaadediliyordu. Kuzey İrlanda Yatırımları, iç yatırımı teşvik eden bir hükümet kuruluşu, yaklaşık 12.6 milyon USD'lik bir destek sağladı.²⁷

Aynı zamanda belirtilmelidir ki yüksek eğitim seviyesi de Kuzey İrlanda vakasında önemli bir rol oynadı. Örneğin Nortel ve Fujitsu, Kuzey İrlanda'da teknik eğitim alan çok sayıdaki üniversite öğrencisine iş sundular ve neden daha önce yatırım yapmadıkları sorulduğunda *Sorunlar Dönemi*'ni gerekçe olarak gösterdiler.²⁸

Kuzey İrlanda vakasında yabancı yatırımların gördüğü siyasi destek de gözardı edilmemelidir. Kuzey İrlanda'daki özel sektör 1998 anlaşmasından sonra bile yatırımları çekebilmek için siyasi desteğe ihtiyaç duymaya devam etti.

Sonuç

Kuzey İrlanda'nın iş dünyası ülkede barışı sağlamakta çok önemli bir rol oynadı. Siyasetçilerin barış sürecine angaje olabilmesi için istikrarlı bir platform sundu. Kuzey İrlanda'da özel sektörün barış sürecine katılımının başarılı olma sebepleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- G7 siyaset-dışı bir aktör olarak görüldü; birebir toplantılardan ziyade tüm siyasi partilerle aynı anda toplantı yapması Grubun siyasi tarafsızlık imajını korumasına ve ülke içinde ve dışındaki kesimlerde kredi kazanmasına yardımcı oldu;
- Bir blok olarak hareket ederek, bir sesle konuşarak ve aynı siyaset-dışı mesajı yayarak G7, Kuzey İrlanda'nın kolektif hareket etme becerisine sahip olduğunu gösterdi.
- Güç mücadelesi veren rakip siyasi partiler arasında köprüler kuran Kuzey İrlanda özel sektörü, düşünce kuruluşu ve lobi grubu görevlerinde de bulunarak geleneksel finansal rolünü aştı;
- G7'nin şiddetin maliyetini ve barışın faydalarını ele alan "barış temettüsü makalesi" halkı geniş çapta ikna eden güçlü bir etkileyici olarak görüldü;
- Grup etkisini kullandı ve sadece katılımının barış görüşmelerini ileri götüreceği durumlarda harekete geçti.

Günümüzde Kuzey İrlanda vakası, kolektif kurumsal eylemlerin en başarılı örneklerinden biri olarak gösterilmektedir. Kuzey İrlanda iş dünyasının barışı nasıl teşvik ettiğinden öğrenilen dersler başka çatışma çözümü örneklerine de uygulanabilir veya uyarlanabilir. Güvenlik harcamalarını azaltıp diğer sektörlerde yatırıma çevirmenin nasıl sağlanabileceğine dair daha kapsamlı araştırmalar yapılması için büyük bir ihtiyaç

²⁶ Bkz. not 10, 23

²⁷ *Id.* 30

²⁸ *Id.* 23-24

bulunmaktadır; örneğin eğitim yatırımlarının arttırılması şiddeti sonlandırmaya yardımcı olup ekonomik büyümeyi destekleyebilir. İşletmeler tek başlarına barışı inşa edemezler, fakat barış sürecindeki diğer unsurları tamamlayıp etkilerini çoğaltabilirler; işletmeler aynı zamanda barış sonrasındaki ekonomik büyümeyi ve isikrarı sağlamakta elzemdirler.

Pazartesi, 10 Temmuz 2017 - Dublin

1. Oturum: Düşmanla barışı sağlamak, Kuzey İrlanda'da barışın siyasi ve ekonomik faydaları

Bertie Ahern, Andrew Griffith, Vincent Maguire, Neal Sweeney ve Brendon Lynskey

Eski İrlanda Taoiseach'ı (başbakan) Bertie Ahern konuşurken. Resimdekiler (soldan sağa): Laki Vingas, Emin Ekmen, Andrew Griffith, Bertie Ahern, Kerim Yıldız

DPI CEO'su Kerim Yıldız'ın açılış konuşması:

Hepinize içten bir hoşgeldiniz diyorum. Burada bulunanların çoğu DPI'ya dair bilgi sahibi, ama ben yine de hedeflerimizin ve faaliyetlerimizin kısa bir özetini sunacağım. DPI 2010'da aralarında Türkiye, Peru, Güney Afrika ve İrlanda'nın da bulunduğu çeşitli ülkelerden gelen bir grup çatışma çözümü uzmanı tarafından kuruldu. Çatışma çözümüne odaklanan bir dizi program oluşturduk, Türkiye programı da bunların arasında yer alıyor ve bu ziyaretler Türkiye programımızın bir parçası. Aynı zamanda Suriye ve Afganistan'da faaliyet gösteriyoruz; Kolombiya, Bask Ülkesi ve başka bölgelere dair uluslararası çalışmalarımız da mevcut.

DPI'nin hedef ve amaçları diyalog ve çatışma çözümü için temel oluşturmak ve geliştirmektir. Bunu başarmamızın bir yolu, bunun gibi karşılaştırmalı inceleme ziyaretleri düzenlemek; buradaki amaç uluslararası barış süreci deneyimlerinden, yaşadıkları zorluklardan ve edindikleri tecrübelerden dersler çıkarmak. Zamanımız kısıtlı, fakat bu fırsatı DPI'nın danışmanlarına ve bu karşılaştırmalı inceleme ziyaretinin organizasyonuna yardım eden herkese teşekkür ederek değerlendirmek istiyorum. Önümüzdeki dört gün boyunca amacımız işletmelerin ve özel sektörün barış süreçlerindeki rolünü İrlanda tecrübesi aracılığıyla incelemek olacak. DPI Türkiye'nin iç meselelerini tartışmamaktadır; biz sadece uluslararası tecrübeleri ele alıyoruz, fakat yine de Türkiye'deki çatışma, şiddetin arttığı bu zor zamanlarda hepimizin aklında ön planda. DPI, diyalog için fırsatın her zaman olduğuna inanmaktadır ve burada barıştan bahsedecek olan

misafirlerimizin birinci elden tecrübeleri, Türkiye'deki çatışmayı düşünürken bize çok yardımcı olacak. İlk konuşmacımız Bertie Ahern Kuzey İrlanda barış sürecinin en önemli mimarlarından biriydi; İrlanda ve Avrupa'nın kamusal hayatında halen aktif bir kişi olarak barış sürecini, özellikle de Brexit sonrasında devam eden başarısını yakından takip etmektedir. Önümüzdeki birkaç gün boyunca işletmelerin barış süreçlerindeki rolünü, aynı zamanda özel sektörün iyi ve kötü zamanlarda ve dahi barış tesis edildikten sonraki dahilietini inceleyeceğiz.

Bertie Ahern, Eski İrlanda Taoiseach'ı (İrlanda Cumhuriyeti Başbakanı), 1997-2008:

Hepinizi burada görmek çok güzel, memleketime hoşgeldiniz. Dublin'de yaşıyorum ve 40 yıl parlamentoda temsilcisi oldum. Toplumun tüm kesimlerinden insanlarla tanıştım ve bu fırsata sahip olduğum için çok memnunum. Size barış sürecinin öncesinde ve sonrasında çok çalışan iş insanlarını tanıtarak başlayacağım: Andrew Griffith, Vincent Maguire, Neal Sweeney ve Brandon Lynskey.

Açılış konuşması için teşekkürler Kerim, şimdi ben de birkaç şeyden bahsetmek istiyorum. Oturumun sonunda bana veya arkadaşlarıma soru sormaktan lütfen çekinmeyin. *Sorunlar döneminin* kısa bir özetini sunarak başlayacağım. Yüzyıllar boyunca İrlanda'nın komşusuyla sorunlu bir ilişkisi oldu; anlatmaya en baştan başlamayacağım. Fakat 1920'lerde, ada bölündüğünde, kuzey İngiliz yönetiminde kaldı ve güney bağımsız bir cumhuriyet oldu. 1960'ların sonundan 1990'ların sonuna kadar süren en yakın çatışma dönemi, *Sorunlar dönemi* olarak biliniyor. Katoliklere karşı ayrımcılık mevcuttu, onlar ise adil eğitim ve kadınlar için eşitlik istiyorlardı. Tavizde bulunmak zor değildi, fakat ülkedeki İngiliz yönetimi altında kalmak isteyen kesimlerden bir kısmı sivil haklar hareketini bastırmak için güç kullandı, bu da uzun süre devam eden şiddeti doğurdu. Bunu takiben Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu (PIRA/IRA) İngiliz yönetimine karşı silahlandı, 70'ler, 80'ler ve 90'lar boyunca her gün silahlı ve bombalı saldırıların yaşandığı bir dönem böylece başladı.

İrlanda'nın küçük bir kısmında 3.000'den fazla kişi öldü, neredeyse 150.000 kişi yaralandı; söz konusu olan nüfus toplamda sadece 1.5 milyondtu. Çatışmalar coğrafi olarak küçük bir alanda yaşandı, zira güneyde şiddet olayları yoktu ve şiddetin çoğu Kuzey İrlanda'nın sınır bölgesinde yaşandı. İşletmelerin açısından bu durum yaklaşık 30 yıl tüm işlerliği engelledi. Özel sektör öldü, kamu sektörü ise İngiliz hükümetinin desteğiyle büyüdü; ayakta kalabilen çok az sayıda işletme vardı, turizm yoktu, insanlar hava kararınca dışarı çıkmaya korktuğu için restoranlar iş yapamıyordu, kimse şehirlere gidemiyordu, şehirde çalışıyor olsalar bile kalmak çok tehlikeli olduğu için hemen ayrılıyorlardı. Kimse Kuzey İrlanda'ya gelmek istemiyordu, çatışmadan önce bile, Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti arasındaki ticaret hacmi, Dublin ve Belfast Avrupa kıtası üzerinde olsaydı olacak miktarın % 30'uydu. Bunun sebebi Katoliklerin Protestanlarla, İngilizlerin de İrlandalılarla ticaret yapmamasıydı. Dublin ve Birleşik Krallık arasında ticaret olsa da Kuzey İrlanda için bu söz konusu değildi. Dolayısıyla Sorunlar döneminin bir etkisi, işletmeleri neredeyse tamamen yok etmek oldu. İngilizler Kuzey İrlanda'ya epey bir miktarda para harcadılar ve sorunlar döneminin zirvesinde İngilizler tarafından ödeme yapılan güvenlik personelinin sayısı yaklaşık 50.000'di; bunların içinde İngiliz askerleri, polisleri, yarı-zamanlı polisleri ve yarı-zamanlı ordusu vardı. Fakat bunlar problemi çözmedi,

IRA daha da güçlendi ve ordu daha sertleşti. Olanların hayata ve ailelere etkisi zorluydu; çoğu insan ya ayrıldı, ya da çocuklarını İrlanda'nın güneyine veya Birleşik Krallık'ın başka bölgelerine üniversiteye yolladı. 1921'den 1991'e Dublin ve Belfast'taki siyasetçiler arasında etkileşim olan zamanlar bir elin parmaklarını geçmezdi; bir araya gelmiyorlardı ve iletişim kurmuyorlardı, dolayısıyla aralarında gerçekleşen az sayıda birkaç buluşmayı herkes hatırlıyor. 1974'de çözüm bulmak için bir girişim oldu, fakat bir ayda akamete uğradı. 1985'de başka bir girişim oldu; İngiliz ve İrlanda hükümetlerinin anlaşmaya Varma çabası başarısızlıkla sonuçlandı çünkü anlaşma iki hükümet arasındaydı ve çatışan tarafları içermiyordu. 90'ların başına kadar gerçek siyasi eylem ya da ilerleme olmadı. Sürecin bu aşamasına yoğun olarak dahildim ve 1991'de aralarında kadın grupları ile işletme gruplarının da olduğu sivil toplumla görüşmelere başladık, bunun sebebi siyasi sistemin bizi ilerletmiyor olmasıydı. Siyasi çabalarım çokça takdir edilse de, bence sendikaları, iş kadınlarını ve sivil toplumu dahil etmeseydik herhangi bir ilerleme kaydedemeyeceğimize samimiyetle inanıyorum. 1997'de Tony Blair'le bir karar aldık, bu karara göre gizlice birlikte çalışacaktık.

Andrew Griffith, Bertie Ahern, Kerim Yıldız, ve Vincent Maguire

Katılımcı Sorusu: Sol bir partiden misiniz, sağ mı?

Bertie Ahern: Merkezdeki bir partidenim; İrlanda'da bilinen anlamıyla sağ ya da sol pek mevcut değil. İnsanlar merkez sol olduğumu söyleyebilir fakat ben kendimi merkezde görüyorum. İrlanda partileri sol-sağ düzleminde değil iç savaş bağlamında ortaya çıktılar, dolayısıyla yürüttükleri siyaset de ailenizin hangi tarafı desteklediğine bağlıydı, bu hiç değişmedi. Tarihinin çoğu ve benim üç dönemim boyunca partim oyların yüzde 41-42'sini topladı. Muhalefet partisinin lideriydim. 1995 ve 1996'da neler yapabileceğimize odaklanarak çalıştık, fakat 1997 ve 1998'de anladık ki tüm partiler barışı destekliyordu. Şunu sorabilirsiniz: tüm partileri masaya oturtmayı nasıl başardık? Öncelikle, kazananlar ve kaybedenler olmayacağını ifade ederek işe başladık. Onurlu bir uzlaşma olması ve şiddetin son bulması gerekiyordu. 1994'te ateşkes sağlamıştık ama bu ateşkesler 1996'da bozuldu. İnsanların şiddeti bırakıp masada müzakere etmesini

sağlayacak prensipler geliştirmemiz gerekiyordu. Bunun kolay geliştiğini söylemek isterdim ama futbolda olduğu gibi insanların kurallara uymadığı zamanlar oldu ve onlara tabiri caizse kırmızı kart göstermek zorunda kaldık. ABD'nin bize büyük yardımı dokundu, fakat İngiltere ve ABD'nin yakın dost olması bizim için hep zorluk oldu. Nihayetinde bir anlaşma sağladık ve önemli olan şu, 1998'deki anlaşmadan beri çok az şiddet olayı yaşandı. Şiddet ve yolsuzluk durduktan hemen sonra işler düzelmeye başladı. Yatırımlar geri döndü, turizm canlandı ve Belfast ile Dublin arasındaki ticaret arttı. ABD kendi topraklarında bir yatırım konferansı düzenledi ve insanları Kuzey İrlanda'ya yatırım yapmaya veya ülkeyi ziyaret etmeye teşvik etti. Bunlar iyi gelişmelerdi, fakat Katoliklerle Protestanlar arasındaki farklar şiddete sebep olmasa da hala bir mesele. İstihdam kuvvetli, insanlar eskisi kadar çok göç etmiyor ve adaya barışın hakim olduğu söylenebilir.

Sorunlar döneminin en kötü olduğu zamanlarda hiçbir şey yapılamıyordu, fakat ateşkes olunca işletmeler ateşkesin büyümesine ve istikrar kazanmasına yardımcı oldu. Kadın grupları oldukça güçlüydü; Kadın Koalisyonu adında bir parti vardı, bu partide toplumun çeşitli kesimlerinden kadınlar bir araya gelmişlerdi ve muazzam bir liderlik sergiliyorlardı. Tony Blair ve benimle güçlü bir işbirliği içerisinde çalıştılar. Tony onların geldiğini görmeyi severdi ve derdi ki "karşılaştığımız tek aklıbaşında insanlar bunlar", bu kadınlar güçlü kişilerdi, uzlaşma için çaba gösterdiler ve bize yardım etmeye çalıştılar. Bunu söylemek benim için önemli çünkü Bask ülkesi ve Ukrayna gibi meselelerle ilgilendim, Kuzey İrlanda sebebiyle her tür çatışma önümüze geliyor ve detaylı bilgi verebilmek için elimden geleni yapıyorum. Ortam gerginken ve insanların öldürülme tehlikesi varken işletmelerden müdahil olmalarını istemek adil değil. Yanlış tarafa iş vermek bir tarafa destek olmak gibi algılanabilecekken bunu insanlardan istemek zor. Maalesef çatışmanın korkunçlukları iş dünyasını da etkiledi; dürüst ve namuslu insanlar hükümete iş yaptıkları için öldürdüler, halbuki çalışmaları ve ailelerine bakmaları gerekiyordu. Bu, işletmelerin işini oldukça güçleştirdi. Fakat bence, işletmelerin eyleme geçmesi ve birlikte çalışması için bir zaman vardır.

Andrew Griffith, EuropaGrid CEO'su

Adım Andrew Griffith. Kuzey İrlanda'daki en büyük inşaat şirketlerinden birinin işletmecisi ve yöneticisiydim, sonra yatırım işine girdim ve şimdi de emlakla ilgili bir aile şirketim var, fakat şu anda buradaki arkadaşlarım bu meselelerle benden daha içiçe. Avrupa'da elektrik, deniz altı ve bağlantı kabloları inşa eden bir şirketim var. 37 lisans anlaşmamız ve 30 boru hattını kapsayan 3 projemiz var, bunlarda zamanla aşama kaydediyoruz. EuropaGrid deniz altı kabloları ve 1 gigawatt'lık sınır ötesi kabloları yerleştiren bir şirket. Electrina bir elektrik ticareti platformu, bu sayede insanlar ve sınırlar arasında elektrik ticareti mümkün oluyor; bu AB'nin çok önem verdiği bir husus. Dundalk Teknoloji Enstitüsü'nün başkanım, aynı zamanda iki yıllık bir dönemde İrlanda'da ondört teknoloji enstitüsüne başkanlık yaptım. Dundalk, Belfast ile Dublin'in tam ortasında kalan bir yükseköğretim kurumu. Süreç bu yükseköğretim kurumları sayesinde teknik olarak çözüldü; bu kurumlar birbirleriyle ortaklıklar kurmaya başlayınca barışın asıl temettüsü ortaya çıktı ve gerçek barış yaklaştı.

Bertie Ahern ile yuvarlak masa toplantısı

EuropaGrid’de yaptığımız şu: Fransa ve Birleşik Krallık arasında bir dönüştürücü istasyonumuz var, bu istasyon deniz altındaki kablolarla bir gigawatt’lık enerji sağlıyor. Görebileceğiniz gibi bunlar oldukça siyasi ve zor projeler. Ticari projeler oldukları için bunlar hususi kablolar, ve AB’nin bize tanıdığı muafiyetler var. Fakat Brexit bu kablonun anlamını tamamen değiştirmiş durumda. En önemli projelerimiz Akdeniz ringini tamamlayan ve Kuzey Afrika, İspanya ile İtalya’daki şebekelere enerji veren projelerimiz. Türkiye ve Romanya’nın yanısıra Türkiye ve Kıbrıs arasında rotalar tespit ettik, aynı zamanda Ortadoğu ve Türkiye arasında rotalar da tespit ettik. Projeleri önce hayal edip sonra uygulamaya geçiyoruz, sonra da siyasi evre geliyor ki, bu hepsinden daha zor. Dünyada bu işi birkaç proje olarak yürüten tek işletmeyiz, boru ara parçalarının çoğu zor ve sıradışı. Akıllı sayaç lisanslarımız Avrupa’da ve bu işin yaygın olmadığı pazarlarda mevcut. Akıllı sayaçlar aracılığıyla sınır ötesi elektrik ticareti yapılmasını sağlayan Electrina gibi platformlarımızın yolunu açmaya çalışıyoruz. Bu ticaretin sonucu olarak insanlar arabalarını şarj edebilecekler yahut şirketlerine enerji sağlayabilecekler.

Sınırlar ya merkezde, ya periferide yer alırlar ve periferideki sınırlar daha sorunludur; merkezi sınırların refah seviyesi hep yüksek olmuştur. Kuzey İrlanda sınırı periferide yer alır, baktığımızda Türkiye ve Avrupa arasındaki sınırın önemli olduğunu görüyoruz. Siyasi baskılar sınırları güçlendirir veya zayıflatır. Periferideki sınırların çoğu ticaret ve ekonominin tahribatını sorun olarak tecrübe eder, bunun sorun olmasının bir sebebi de sınırın iki tarafında bir kazanan, bir de kaybeden olmasıdır. Periferideki sınırların çoğunda karaborsa faaliyetleri mevcuttur. İrlanda’daki sınır 1921’de oluşturuldu ve yaklaşık 450 km uzunluğunda; Birleşik Krallık sınırı da benzer uzunlukta. Güneydeki sınır bölgelerinde 40.000 insan acı çekti, İrlanda tarafındakiler de, çatışma sebebiyle. 1940’ta 2. Dünya Savaşı sebebiyle sınır sağlaştıdırıldı. 1970’lerde sınır gevşedi, bu da insanların sınırdan kolaylıkla geçmesine imkân tanıdı. 1970’lerin sonuna doğru Sorunlar dönemi sebebiyle sınır yeniden sıkılaştı ve Brexit sebebiyle 2020’de sınıra ne olacağını bilmiyoruz. Sorunlar

dönemi 60.000'den fazla insanın yerinden edilmesine sebep oldu. Bundan pek bahsedilmiyor ama bu ülkede göçmen sorunu yaşandı. Sınırdaki bölgeler çatışmadan çok etkilendi ve bu sorunu çözmek oldukça zor oldu. Yine de bu meseleyi çözmeyi ve birlikte yaşamayı öğrenmenin bir yolunu bulmamız gerekiyordu. İnsanların iki taraf arasındaki sorunları öğrenip kendi sakinliklerini korumaları gerekiyordu; Bay Ahern ve Başbakan Blair'in harika kazanımları, herkese yaydıkları bu sakinlik hissiydi, zira bu sayede insanların fevri davranmamaları, önce düşünüp sonra tepki vermeleri mümkün oldu, bu da barışı sağladı.

Periferideki sınırlardan edinebileceğimiz önemli ders şu: hepsinin hikayesi aynı olsa da, diğer sınırların hikayelerini duyabilmek için bazen daha da geçmişe gitmek gerekiyor. Görünen o ki periferideki sınırlara yapılan yatırımlar hem güçlüklerin ortadan kalkmasına yardımcı oluyor, hem de tüm ülkeye refah sağlıyor. Sadece sınır bölgesindeki değil her yerdeki sorunları çözüyor, ve tuhaf olan şu ki genelde en az yatırım yapılan yerler sınır bölgeleri. Bu gelişim Dundalk'taki High Charity Enstitüsü'nde de gözlemlenebilir. Benim başkan olduğum esnada her altı öğrenciden beşi, ailelerinde yükseköğretim gören ilk kuşaktı; günümüzde bu oran altıda iki. Bu zincir bir kırıldığında, bir insan yükseköğretim gördüğünde, çocukları ve torunları da yükseköğretim görecektir. Sınır bölgelerinde kadınların temsili de beş altı yıl önce hiç iyi değildi, yaklaşık yüzde yedi civarındaydı. Fakat artık yavaş yavaş, sınır bölgelerindeki kadınların yerel konsey, siyasi partiler ve özellikle iş dünyasındaki temsiliyet oranı arttı. Hükümet kuruluşları aracılığıyla Kuzey İrlanda'ya yatırım yapan 700'ün üzerinde yabancı şirket var; bu ülkede benim şirketimin bir Japon şirketi olan SoftBank'la ortaklığı var ve Kuzey İrlanda'daki bütün büyük şirketlerin Avrupa genel merkezleri Güney İrlanda'da. İrlanda'da gerçekten küresel diyebileceğimiz en büyük on şirketten beşi, sınır bölgelerinden kişiler tarafından kuruldu. Bunun bize gösterdiği, sınır bölgesinde büyürken dayanıklı ve güçlü olmayı öğrendikleri; barış sağlandığında bu güçlerini ülkelerindeki barışı sürdürmek için kullandılar. Desteği genelde sorunlu sınır bölgelerinden gelen girişimciler alıyor, çünkü sahip oldukları direnç sebebiyle milyar dolarlık şirketler yaratma potansiyeli en yüksek olanlar onlar. Hükümetin ve AB'nin insanların ticaret yapmasını sağlayacak projeleri vardı. Aynı zamanda üniversitelerle araştırma yapılmasına imkan tanıyan hibeler vardı. Bu etkileşimler bir başladı mı tüm farklar ikinci plana atılıyor.

Brexit ticareti iki istikamette de en az yüzde 20 azaltacak, bu olası bir hakikat. Bizim Brexit'i çözmeye çalışmamız ve geçmişteki gerginlikleri yeniden canlandırmamasını ummamız gerekiyor. Brexit sınır ötesi ticaret sistemine de sızabilir; zira örneğin Interreg (AB sınır ötesi işbirliği fonu) gibi, sınır ötesi programları teşvik eden büyük miktarda paralar söz konusu. Dolayısıyla Brexit'in sınır bölgesindeki hayatın normalleşmesine engel olmamasını sağlamamız gerekiyor. İrlanda'da en hızlı gelişen ekonomik bölge, Dublin-Belfast koridoru. Son on yılda yükseköğretim çıktıları yüzde 60'ın üzerinde gelişme gösterdi. Artık herkes üniversiteye gidiyor, master ve doktora yapıyor, ve harika kararlar veriyorlar, şirketler kuruyorlar. Kuzey İrlanda bölgesindeki barış dünyanın geri kalanına örnek oluşturuyor. Sınır bölgelerinde büyümek bize saygının barışa giden yol olduğunu öğretti. Ülkede işletmeler açısından büyük gelişmeler oldu, çünkü Kuzey İrlanda ile ABD ve Japonya gibi ülkelerdeki büyük şirketler arasında çok daha fazla etkileşim var.

Electrina'nın yüzde ellisi konut veya şirketlerdeki güneş panellerindeki kullanılmayan enerjiyi alıp bunu hastaneler veya hayır kurumları gibi ihtiyaç sahiplerine vermekle alakalı. Biz sınır bölgesinin bir ürünüyüz ve yüzleşmiş olduğumuz zorluklar bize bölgedeki işlerimizi geliştirmede yardımcı oluyor; projelerimiz iki farklı ülke arasında, ve bu ülkeler arasındaki ticareti mümkün kılıyorlar. Bunu yapabilmemizin sebebi sınırdan olmamız; İrlanda tecrübemizi başka yerlere de götürerek diğer ülkeler arasında yeni sınırlar inşa edilmesine yardımcı oluyoruz.

Andrew Griffith, EuropaGrid CEO'su, barış anlaşmasından bu yana İrlanda'daki işletmelerin tecrübe ettiği bazı faydalar üzerine sunum yaparken

Katılımcı Sorusu: Öncelikle, zamanınızı bize ayırıp sunum yaptığınız için çok teşekkürler. Sayın Başbakan, barış öncesinde ve sonrasında Kuzey İrlanda'da kişi başına düşen milli gelir neydi? Kuzey İrlanda nüfusunun ortalama yaşı kaçtı? Son olarak, başbakanlar kaç yaşındaydı ve bunlar siz seçildikten ne kadar zaman sonra gerçekleşti?

Bertie Ahern: Sorunlar döneminden önceki gelir seviyesi, şu anda ezbere hatırlayamasam da çok az olmalı. Gemi inşası, keten bezi üretimi ve balıkçılık gibi bazı sağlam endüstriler vardı. Ama üretim çok fazla değildi. Sorunlar dönemi sonrasında kuzey ve güney arasındaki kişi başına düşen gelir farkı çok farklılaştı; 2008 ekonomik krizi öncesinde bizden çok daha geridederdi, İrlanda Cumhuriyeti'nden yaklaşık yüzde 40 daha geride, ama o zamandan bu yana çok ilerleme kaydettiler. 1998'den bu yana kişi başına düşen gelir çok arttı, muhtemelen iki katına çıkmıştır. Ekonomik krizden bu yana hala bir fark var, ama o kadar büyük değil. Sorun şu ki Brexit bu meseleleri etkileyebilir; zira eğer Kuzey İrlanda Avrupa'dan ayrılırsa yatırımcılar, örneğin Amerikalı şirketler, Kuzey İrlanda'ya yatırım yapmaya devam etmeyecekler çünkü buraya gelme

sebepleri buranın bir Avrupa pazarı veya küçük bir pazar olması. Yatırımlar açısından bakarsak son 20 yılda büyük bir artış yaşandı. Fakat Brexit'in ve pazarın bunu neredeyse tamamen durdurabileceğini düşünüyorum.

Yaş profiline gelirsek, Kuzey İrlanda'nın nüfusu çok genç bir nüfus, diğer ülkelerin demografik sorunlarına sahip değiliz ve halkın çoğunluğu çalışma çağında, işgücü daima artıyor. Düşük işsizliğe rağmen hala çok büyük bir genç nüfusumuz var. Yakın zamana kadar nüfusumuzun yaklaşık yarısı 28 yaşından küçüktü. Sorunlar döneminde nüfus ülkeyi terk ediyor, eğitim için yurt dışına gidiyordu. Özellikle Protestanlar çocuklarını eğitim için yurtdışına yolluyor ve geri dönmelerini istemiyordu. Neyse ki İrlanda'nın güneyinde büyük bir eğitilmiş işgücümüz var, yani insan eksikliği bizim tecrübe etmediğimiz bir sorun. Aynı zamanda pek çok gelişmiş teknoloji şirketine sahibiz. Niye böyle, diye soracaksınız. Bir sebep burada çalışanların tümünün İrlandalı olmaması; yeşil kartlı çalışanların burada çalışmasına izin veriyoruz, bu da ekonomiyi güçlendiriyor. Özellikle Dünya Kupası esnasında çalışanların masalarında kendi ülkelerinin çeşit çeşit bayraklarını görebiliyordunuz. İrlanda ekonomisini 20 yıl önce ayağa kaldırmaya başladığımızda İrlanda işgücünün yüzde biri İrlandalı değildi. Ekonomik kriz öncesi kalkınmanın zirvesinde çalışan nüfusun yüzde 15'i İrlandalı değildi ve bu kişiler çoğunlukla yüksek uzmanlığa sahip çalışanlardı. İnşaat sektöründe diğer ülkelere gelen teknik öğrencilerin sayısı oldukça fazla. Tony ve ben 20 yıl önce 45 yaşlarındaydık, dolayısıyla açık görüşlere sahiptik ve karşı tarafla diyaloga girebiliyorduk. Herhangi bir barış sürecinde, barış yapmanız gereken kişiler dostlarınız değil düşmanlarınızdır. Tony ve ben şiddete karışmış insanlarla konuşarak büyük riskler aldık. Bu hep zordur, çünkü insanlar "teröristlerle konuşuyorsunuz, bunların eli kanlı, katilden farkları yok" gibi şeyler söylerler. Fakat biz cinayetleri ve şiddeti durdurmaya çalıştığımızı biliyorduk, dolayısıyla konuşmamız gereken duvarlar ya da inekler değil, soruna sebep olan insanlardı. Bazı süreçlerin başarısız olma sebebi budur: hükümetler birbirleriyle görüşüp sorunları yaşayan insanlarla iletişim kurmazlar. Eğer işler yolunda gitmeseydi ikinci kez başbakan seçilmezdim ve bunu kabul ediyorum, ama amacımız şiddeti ve sorunları bitirmektir.

Zamanımızda yaptığımız en riskli hareket siyasi mahkumların salıverilmesi idi. Bunun başımıza bela olacağını düşünmüştüm. Fakat öyle olmadı ve salıverilen mahkumların çok düşük bir yüzdesi yeniden suç işledi; çoğu kendi cemaatlerine geri döndüler ve aktivizm ve sivil toplumda faal oldular, nihai olarak zamanlarını kendi cemaatleriyle ilgilenecek şekilde kullanmayı tercih ettiler. Yaptığımız bir hata, silahların nasıl devreden çıkarılacağını yeterince netleştirmememiz oldu. Dolayısıyla ömrümün dokuz yılını, silahların nasıl devreden çıkarılacağını düşünerek harcadım. Kaddafi IRA'ya destek oluyordu, İngilizlerden hoşlanmadığı için; öte yandan Birlikçiler İngilizleri savunan kişilerden silah yardımı alıyordu. Görevdeki ilk yılımda anlaşmayı imzaladığımız günden tam olarak uygulanmasına 9 yıl geçti. Başarılı olabilmek için döneminizin başında çalışmaya başlamanız gerekir, böylece kamudan gelen eleştiriler henüz yokken bir risk alıp en iyi sonuçları elde edebilirsiniz.

Bertie Ahern ve DPI CEO'su Kerim Yıldız

Katılımcı Sorusu: Kadın gruplarının çok başarılı olduğundan bahsettiniz; bu grupların faaliyetlerini biraz daha açıklayabilir misiniz? Örneğin protestolara katılmak haricinde bölgedeki kadınlar nasıl güçlerini kullandılar?

Bertie Ahern: Yaptıkları en büyük şeyin protestolarda bulunmak olduğu izlenimini vermek istemiyorum. Yaptıkları en önemli şey, bir nesil kadının şiddete karşı çıkmasını ve elele tutuşarak geleceğin daha güzel bir yer olmasına çabalamalarını sağlamak oldu. Burası küçük bir yer olduğu için herkes öldürülen bir sürü insan tanıyordu. Kadınlar da bu bilince sahiplerdi, bu sebeple bir kısmı seçimlere katıldılar ve örgütlendiler. Kadın Koalisyonu'nun farkı, hepsinin aynı taraftan olmamasıydı; hepsi farklı kesimlerden geliyordu, bu da barışın teşvik edilmesine büyük katkı sağladı. Kadınlar ve iş insanları sayesinde sürece akliselim ve düzgün iletişim geldi. Çoğu siyasette kalmadı; bunun yerine sivil haklarla ilgili veya BM'de işlere girdiler. Kariyer siyasetçisi değildiler, işlerinin Kuzey İrlanda'ya yardım etmek olduğunu düşünüyorlardı ve her seçim dönemi mücadele vermek ilgilerini çekmiyordu, zamanlarını barışı sağlamak için kullandılar. Bunun onları daha değerli kıldığını düşünüyorum zira bir sonraki seçimle ilgilenmiyorlardı, sadece elde ettikleri sonuçlara bakıyorlardı. Bence tüm dünyadaki siyasetçiler kısa vadeli düşünüyorlar ve bir sonucu elde etmektense bir sonraki seçimleri önemsiyorlar. Çoğu daha kolay olan yolu seçiyor ve risk almıyorlar, çünkü risk almazlarsa hata da yapmayacaklarını biliyorlar.

Neal Sweeney, Roebuck International'ın Sahibi ve CEO'su

Geldiğiniz için teşekkürler, umarım ziyaretiniz keyifli geçer. Ben perakendeciyim. İyi talihimin çoğunu kadınlara borçluyum; büyükannem 1937'de bir perakende satış işi kurdu. Gençken terziymiş. İlginçtir, büyükbabam İrlanda'nın kuzeyindendi, güneye taşınıp tesisatçı olarak çalıştı ve 1935'de büyükannemle evlendi. Başbakan Ahern kuzey-güney ayrımı nedeniyle yaşanan zor zamanlardan bahsetti. Büyükbabam Protestandı, büyükannem ise Katolik, fakat çocuklar kilise geleneği uyarınca Katolik olarak yetiştirildiler. O zamanın gerekliliği evlenmek için kiliseden izin almaktı. Sadece izin almak yetmiyordu, aynı zamanda mihrapta değil mihrabın kenarında evlenmeniz gerekiyordu.

Bertie Ahern'le yapılan yuvarlak masa toplantısında katılımcılar

Kuzeyli olduğu için büyükbabam çok dolambaçsız konuşurdu, Katolik rahibe eğer beni mihrapta evlendirirsen evleneceğim, ama eğer kenarında evlendirirsen sadece birlikte yaşayacağız, demiş. O zamanlarda tabii biriyle evil olmadan birlikte yaşamak çok kötüydü. Dolayısıyla hususi olarak mihrapta evlendirildiler, bunu takiben şirket kuruldu. Büyükannem kadın modasına odaklanan bir perakende satış şirketi kurdu ve finansal tecrübesini kullanarak yıllar boyunca işi büyüttü. 1997 ve 1998'de, barış zamanlarında, şirketin 750.000 avroluk iş hacmine eriştiğine tanık olduk. Sınır bölgesine yaklaşık 45 km mesafede yaşıyoruz ve dükkanımıza kuzeyden gelen yaklaşık yüzde iki ya da üçlük bir nüfus vardı. Sorun, bu kuzeylilerin korku faktörü sebebiyle gününbirlik gelmeleri idi. Belki eğitim yüzündendi, belki de anlamıyorlardı ama Kuzey İrlanda'nın altı vilayetinde kendilerini güvende hissediyorlardı. 1997'den itibaren, özellikle 2004-2008 arası gelişme döneminde iş hacmimiz 8.5 milyon avroya yükseldi. Kuzey İrlanda'dan gelen yüzde ikilik kesim epey arttı. Şirketimiz için düğünler özellikle önemliydi çünkü insanlar düğünler için çok alışveriş yapıyordu. İlginçtir, bazı giysilerimiz İstanbul'da üretiliyor.

Leyla Alaton, Mustafa Süzer, Aylin Surkultay, Semanur Yaman, and Esra Elmas

1997’den itibaren insanlar güneyi daha iyi anlamaya başladılar. İnsanlar otellerde kalmaya başlayıp 5 gün, hatta iki hafta gibi daha uzun süreleri burada geçirmeye başladılar. Artık yaptığımız satışın yüzde 25 ila 30’u kuzeyden geliyor. Sterlin güçlü, İngilizlerin avroya katılmaları işler için daha iyi olurdu. Brexit sebebiyle insanlar yatırımlarına ve işletmelerinin geleceğine dair güvensizlik hissediyor. Çocukken İrlanda Cumhuriyeti’nin kötü yolları ile Kuzey İrlanda’daki bakımlı yolları kıyaslardık. İlginçtir, altyapı ve eğitime çok yatırım yapıldı; aynı zamanda insanlara İngiltere dışına çıkabilecekleri gösterildi, böylece farkındalık artmış oldu. Neyse ki hepimiz yükseköğretim düzeyinde eğitim aldık ve eğitim ailem için önemliydi, dolayısıyla orta sınıftan gelmek ve farklı kültürlerin farkında olmak bizim için çok önemli bir fırsattı. Tarihin farkında olmak da önemliydi, zira 17 yaşında üniversiteye gidene kadar çok anti-İngilizdim. Üniversiteye gittiğimde olayların arkasını da öğrendim, eğitim benim için en önemli şeydir. Sözlerime son verirken ailemde herkesin saygı duyduğu kişinin büyükannem olduğunu ve onun hepimize yardım ettiğini de söylemek istiyorum. Babam bir öğretmendi, sonrasında çiftçilik de yaptı; annem ve büyükannem çok çalışkan iş insanlarıydı. Ben Katoliğim fakat Protestan kuzenlerim var, babam çevresine yabancılik duyarak büyümüş fakat eğitimin çok önemli olma sebebi de bu, insanların arasındaki mesafeleri birbirine yakınlaştırabilmesi.

Katılımcı Sorusu: Sizce özellikle de bu Brexit sürecinde, barıştan sağladığınız faydalar insanların barış talep etmeye devam etmeleri için yeterince güçlü olacak mı? Barış sağlandıktan, ve İrlanda’da böylesi bir ekonomik güç elde ettikten sonra Brexit size sorun yaşatırsa neler olabilir?

Vincent Maguire, Walsh, Maguire & O’Shea Mütteahhitlik CEO’su:

Öncelikle, insanların olayların nasıl gelişeceğinden emin olmadığını düşünüyorum; nasıl bir model izleneceğini bilmiyoruz, dolayısıyla bu insanları endişelendiriyor. Sınıra gelirse, insanlar sınırın sıkılaştacağına, ve bunun da gündelik hayatlarında sorun çıkaracağına dair endişelere sahipler. İthalat ve ihracat konusunda da kaygılar mevcut ama genel olarak insanların umudu işlerin bir şekilde çözüleceği ve çok kötü etkilenmeyecekleri yönünde. Bekleyip görmemiz gerek, insanların şu anda yaptığı da zaten bu.

Katılımcı Sorusu: Barıştan sonra kurulan güçlü ekonomi alet kutusunda yer alan bir alet gibi; bir sorun yaşanması durumunda bunu kullanarak istikrar sağlanabilir. Dolayısıyla bu ikna edici bir sebep ve sizin için büyük bir avantaj, değil mi?

Bertie Ahern: Kuzey İrlanda halkı oylarını ağırlıklı olarak AB'de kalmak için kullandı, Kuzey İrlanda'da Brexit'i savunan sadece bir parti var ve en büyük parti olmalarına rağmen kendi üyelerinin çoğu bile bu şekilde oy kullanmadı. Brexit'i savunma sebepleri nasıl olsa gerçekleşmeyeceği ama Birleşik Krallık'a yakın olmayı istedikleri içindi. Daha büyük bir ülkeye kıyasla burada yaşanan zorluk, vize kontrolü veya güvenlik olmaması. İş insanları olarak baktığımızda Kuzey İrlanda'daki, İngiltere'deki hatta kıta Avrupası'ndaki bir fabrikadan çıkan ürünlerin kolay dolaşımı olduğunu görüyoruz, asgari zorlukla serbest dolaşım var. Asıl endişemiz sadece kuzey ve güney arasındaki sınır değil, aynı zamanda AB ve Birleşik Krallık arasındaki sınır. Bu zor olacak ve olduğu gibi bırakılması gerekiyor aslında, ama pek çok zorluk söz konusu. Benim şahsi fikrim İngilizlerin hata yaptığı ve çoğunluk Brexit için oy verirse neler olacağını hesaplayamadıkları yönünde. İşlerin nasıl yürütüleceğini, bunlarla nasıl başa çıkacaklarını hesaplamadılar. Bu konuda çok az gelişme kaydedildi ve şimdi de aralarında Türkiye'nin de yer aldığı bazı ülkelerle serbest ticaret anlaşmaları olacağını söylüyorlar, ben şahsen İngiltere hükümetinin bu konuda saçmaladığını düşünüyorum. Fakat bunları yaşayıp göreceğiz.

Katılımcı Sorusu: Arabuluculuk konusunda iş insanları ne zaman müdahil oldu? Sahip olduğunuz siyasi kaygıları hiç toplumla paylaştınız mı, paylaştıysanız nasıl sonuçları oldu? Müdahil olan iş insanları arasında en önde gelenler kimlerdi?

Bertie Ahern: Uzun çatışmalardan sonra seçmenleri kaybetmemenin zorluğu barış için verilen çabaları onlara açıklayabilmektir. En büyük zorluk adil olmaya çalışmak ve kimseyi kayırmamak. Gerçekten de mümkün olduğu kadar tek taraflı bir barışı teşvik etmeye çalışıyorduk. Zamanımızın çoğu müzakerelerle ve taviz vermeye hazırlanmakla geçti. Müzakereler sekiz ay sürdü, ve uzun bir uygulama dönemi takip etti. Halk şiddetten bezmişti ve başarılı olmamızı istiyordu, fakat başarılı olacağımıza inanmıyorlardı. Müzakerelerden önce yapılan ankete göre nüfusun yüzde 90'ı başarısız olacağımızı düşünüyordu. İş insanlarının ses çıkarabilmeleri için cesur olmaları gerekiyordu; bunu yapan çok az sayıda insan oldu çünkü tehlikeliydi. Anlaşma sağlandığında bunu kuzey ve güney olmak üzere İrlanda'nın tümüne sormamız gerekti, dolayısıyla Mayıs 1998'de referendum yapıldı. İş insanları bu noktada barışı desteklemeye başladılar, biz de onlara tam bu vakit ihtiyaç duymaya başlamıştık. Sendikalar, büyük şirketler ve hatta çiftçiler bizi destekledi. Bu gruplarla bir araya gelerek onlara kampanyalar yapmaları ve halkla temas kurmaları gerektiğini söyledim. Bunu ilk defa onlardan istiyorduk, çünkü bir fark yaratacağını biliyorduk. Müzakereler esnasında sivil toplum, sendikalar ve bazı iş adamları epey katılım gösterdiler, fakat katılım gösterenlerin sayısı çok fazla değildi. Fakat kendilerinden bir şey istediğimizde eğer yapabileceklerse hep yaptılar.

Özlem Zengin, Nilüfer Bulut, Aşkın Asan, Reyhan Aktar ve Sevtap Yokuş

Katılımcı Sorusu: Sayıların sizi desteklemediği düşünülürse, insanları sürecin kendileri için iyi olduğuna nasıl ikna ettiniz?

Bertie Ahern: Başarısız olacağımızı düşünenlerin oranı ona doksandı; birilerinin itiraz edeceğini düşündüler. Sorun olan anlaşmanın maddeleri değildi; maddeler açıklandığında çoğu insan, İrlanda'da en çok okunan belgenin bu anlaşma olduğunu söyledi, insanlar gerçekten de okuyor ve öğrenmek istiyordu. Etkinliklere büyük kalabalıklar geliyor ve polis reform olacak mı, nasıl yapılacak gibi sorular soruyorlardı. Sorulan soruların çokluğu katılıma işaret ediyordu. Bunlar gerçekten tartışıldı, aynı zamanda açık forumlar da yaptık. Bizzat ben ülke çapında 42 miting yaptım.

Katılımcı Sorusu: Silahsızlanmayı nasıl sağladınız?

Bertie Ahern: Uluslararası destek almak konusunda karara varmıştık, fakat zor olan kısım uluslararası destek almak oldu. Dostları silahlara sahip olan siyasi hareketleri, bu silahları yok etmeye ikna etmemiz çok uzun bir zaman aldı. En uzun süren şey bu oldu, yaklaşık 7-8 yıl. Silahların uluslararası bağımsız bir komisyon tarafından yok edilmesi gerekiyordu. Silahları hükümete teslim edemeyeceğimizi biliyorduk; yok etme sürecini yöneten general Kanadalıydı, yardımcıları Norveçli ve Hollandalıydı, denetçiler ise Finlandiya ve Güney Afrika'dandı.

Katılımcı Sorusu: Çatışan taraflar arasındaki süreci idare etmek için neler yaptınız ve bu konudaki zorlukları nasıl aştınız?

Bertie Ahern: Anlaşma koşullarını kısaca açıklayayım; Kuzey İrlanda'da seçim bölgeleri bazında seçilecek doksan üyeden oluşan yeni bir meclis ve nisbi temsil sistemi olacaktı. Sonrasında hükümet, ya da bazen yönetim adı verilen oluşum iki taraftan da seçilecekti, böylece yönetimde belli sayıda koltuk sahibi olan çoğunluk ve azınlığın işbirliği yapması gerekecekti. Hükümette iki taraftan da kişiler yer alıyor, bu konuda bazı tartışmalar hala mevcut ama dokuz yıldır iyi işlediğini söyleyebilirim. Bu işleri kolaylaştırdı, çünkü iktidar paylaşımı vardı ve muhalefet yoktu. Siyasetçilerin dünyanın başka yerlerinde pek de yaşanmayan sorunları vardı, çünkü her yerdeki siyasetçiler iktidar isterken Kuzey İrlanda'daki siyasetçileri masaya oturtup iktidar paylaşımı yapmalarını sağlamak çok zor. Halkı ikna etmek de zordu çünkü siyasetçilerin bu konuları bir şekilde halledip sağlık, eğitim, altyapı ve emeklilik programları gibi olağan meselelerle ilgilenilmesini istiyorlardı. Tony Blair ve ben yıllar boyunca parlamentolarımıza birlikte çalışmalarını gerektiğini anlatmaya çabaladık, sonunda başarılı da olduk ama bu uzun bir süreçti. Anlaşmanın başarılı olmasının sebebi kapsayıcılığıydı. Siyaset dünyasının pek çok unsuru sürece doğrudan dahil olmuştu. İnsanlar sürecin bir parçası olduklarını, ve neler olup bittiğini görebildiklerini düşünüyorlardı. Tabii bazı oyunlar oynandığı da oldu, ve şu anda İrlandaca ile ilgili bir yasa tasarısının yarattığı bazı sorunlar var, ben şahsen bu konunun gündemde olmasının şu aralar pek gerekli olmadığını düşünüyorum.

Bu süreçte işleri bozmaya çalışanlar hiç oldu mu?

Bertie Ahern: Dışarıdan gelen bozucular oldu, evet, ama karar alındıktan sonra AB ve ABD bizi güçlü bir şekilde destekledi. İnsanlar bana "eğer her şey İrlanda halkına bırakılsaydı yine de başarılı olur muydu?" diye soruyor, benim cevabım hayır. Halkların çatışmaları kendi kendilerine çözebileceğine inanmıyorum, dışarıdan yardım almak gerekiyor. Çatışmalar hep savaşmış insanların bir gün durmaya karar verip bir araya gelmesiyle çözülmüyor. Eğer silahsızlanma konusunda bize yardım etmeye hazır olan Başkan Clinton olmasaydı, çatışma hala devam ediyor olurdu. Dolayısıyla bu bir ekip çalışmasıydı.

Katılımcı Sorusu: Sosyal algılar söz konusu olduğunda sizin için en zorlayıcı mesele neydi? Cemaatler içine uzlaşma ve barış sizce yaşandı mı? Brexit'e dair endişelerinizden bahsettiniz, sizce Brexit'in Hayırlı Cuma Anlaşması'nı olumsuz etkileme ihtimali var mı?

Bertie Ahern: Pek çok problem vardı ama ben hep silahsızlanmayı ön plana çıkarıyorum, çünkü bu konuda fazla muğlak davrandığımızı düşünüyorum; daha net belirlemiş olsaydık işler daha kolay olurdu. IRA ile doğrudan müzakere etmedik, siyasi partilerle müzakere ettik, bu da işi zorlaştırdı çünkü bu partilere güvenmek zordu. Silahsızlanma konusunda güven sorunları yaşanıyordu, işler kritik bir noktaya gelince tarafların kendilerinden talep edilenleri yapıp yapmayacağını tahmin etmek zordu. MI5 ve MI6'nın sürekli birtakım oyunlar oynamaya çalışan bir sürü güvenlik bürokratu var, örneğin bir keresinde Sinn Fein ofislerine ve hükümet binalarına silah baskını yapıldı. BBC'ye herkesten önce haber vermişlerdi, dolayısıyla polis baskına geldiğinde BBC merdivenlerin tepesinde her şeyi kaydediyordu, bu da kaos ortamı yarattı. Tornavidalar ve civatalar hariç bir şey bulamadılar. Bu tarz güvenlik sorunları epey yaygındı.

Tony Blair ve ben hep doğrudan, kişisel hattımızdan görüşme yaptık. Benim zamanımdan önce yapılan görüşmelerin hepsi kaydediliyordu ve söylenenler tüm birimler arasında paylaşılıyordu. Tony ve ben buna bir son verip doğrudan iletişim kurduk, çünkü Tony'ye güveniyordum.

Brendan Lynskey, Leyla Alaton, Mustafa Süzer ve Aylın Surkultay

Katılımcı Sorusu: Dindar insanların bu süreçteki rolü neydi?

Bertie Ahern: Ian Paisley benimle el sıkışmaya karar verene değin kendisiyle sekiz yıl boyunca muhatap oldum. Kendisi anlamaya karşı oy verdi ama sekiz yıl sonrasında bir değerlendirme yaptığımızda, anlamayı desteklediğini söyledi. Sonunda iyi arkadaş olduk ama hakikat ve uzlaşma komitesi gibi bir şey oluşturmadık. Orada yaptıkları şey, vaktinde ele alınmamış eski davaların incelenebileceği tarihi bir mahkeme kurmaktı. Burada ise yeni kanıtlar ortaya çıktıkça eski davaları yeniden açıp 30 yıl önceki cinayetlere karışmış insanlar dahi suçlanabilecekti.

Bunu daha önce belirtmeliydim, mahkumları şartlı olarak salıverdük, dolayısıyla yeniden suç işlediklerinde hapse atılabileceklerdi, kanıtlar yeni olsa bile geri getirilebileceklerdi. Tekrar suç işlememelerinin sebeplerinden biri muhtemelen buydu. Bunu çok desteklemiyordum ama gerekli bulundu. Brexit'in şiddetin yeniden başlamasına sebep olacağını düşünmüyorum ama ihtiyaç duymadığımız bir istikrarsızlık yarattığı doğru. Theresa May seçimleri mahvetti, şimdi de DUP'la anlaşma yapıyor, bu da Sinn Fein'e tartışmak için sebep çıkardı. Dolayısıyla Brexit sorun yaratıyor –dolaylı olarak seçim de bunun bir parçası- ama şiddet doğurmadı. Taraflardan biri bizim yetkilerimizi kabul etmediklerini söylüyor. Ben birleşik İrlanda fikrine inanıyorum ama tek taraflı olarak değil; şartları herkes kabul etmeli, zorlama olmamalı. Bu kısa vadede gerçekleşmeyecek. İrlanda'yı birleştirmek için yakın zamanda oylama yapılması gerektiğini söyleyenler sorun çıkarmaya çalışıyor çünkü bu kısa vadede olabilecek bir şey değil. Bu konuda kendi partimden farklı bir görüşe sahibim, uzun vadeli yaklaşımın daha iyi olacağını düşünüyorum.

Brendan Lynskey, Roebuck International Yönetici Ortağı; Yıldız Fırlatıcı (Hurler) ve İrlanda Fırlatıcılık Şampiyonu:

Sporla ilgili bir yorum yapmak istiyorum. Sorunlar döneminde spor insanların üzerinde buluşabileceği ortak bir zemindi, çünkü önemli olan ten renginiz ya da dininiz değil giydiğiniz formaydı. Spor böyle bir yoldaşlık fırsatı sunuyor, Türkiye'deki futbol kültürüne de benzetilebilir. Bertie'nin Kuzey İrlanda'da yaşadığı zorlukları ve Tony Blair'le yaptıklarını anlatırken alçakgönüllü davrandığını düşünüyorum. Büyük riskler aldı, onun yaptıklarını başka kimse yapmazdı ve dolayısıyla süreci ilerletme öngörüsüne sahip olan Bertie, Tony ve Bill Clinton'a hep müteşekkir olacağız. Bill Clinton'ın Gerry Adams'a vize teklif etmesi de önemli bir adımdı. Böyle yaparak gerçekten büyük bir risk aldı, zira Gerry Adams Sinn Fein'in lideriydi, Sinn Fein de IRA'nın siyasi kanadı. Bu esnada Kuzey İrlanda'da spor yapmak bile zordu, çünkü İngiliz ordusu karakollarını GAA'nın (İrlanda Spor Derneği) alanlarına kuruyordu. Helikopterleri alçaktan uçurmak gibi sindirme teknikleri uyguladılar ama bu insanları spor yapmaktan alıkoymadı, bu da buradan çıkarabileceğimiz bir ders: çocuklara sporu sevdirmeliyiz. Sporun insanları bir araya getirme potansiyeli var.

Bertie Ahern: Grubunuza teşekkür ediyoruz, eğer bizimle iletişim kurmak isterseniz size yardım etmekten memnuniyet duyacağız. Geldiğiniz için teşekkürler, ve her zamanki gibi, burada olup bitenlere duyduğunuz ilgiden dolayı size teşekkür ederiz.

Oturum sonu.

Salı, 11 Temmuz 2017 - Dublin

2. Oturum: İrlanda ve Kuzey İrlanda'daki işletmeleri bir araya getiren sınır ötesi ticarete dair İrlanda Odalar Birliği brifingi

Ian Talbot

Ian Talbot İrlanda'da sınır ötesi ticareti anlatırken

Açılış konuşması, Frank Smyth, Çatışma Çözümü Birimi, İrlanda Dışişleri ve Ticaret Departmanı:

Merhaba, ben Frank Smyth. Departmandaki Çatışma Çözümü Birimi'nin yöneticisiyim. Bazılarınızla dün gece tanıştım, bazı DPI temsilcileriyle önceden tanışmışlığımız var. Bütün günümüzü burada geçireceğiz, bazı lojistik detayları size açıklayacağım, sonrasında İrlanda Odalar Birliği'nin CEO'su size kısa bir brifing verecek. İş dünyasından, gazetecilikten, akademiden gelen kişilerden ve Kuzey İrlanda barış sürecinde çalışmış eski bir personelimizden oluşan bir konuşmacı yelpazemiz var. Program böyle, amacımız kısa konuşmaları takiben soru-cevap oturumları yapmak. Bugün size barış sürecine dair fikirler vermek ve süreç esnasında işletmelerin nasıl geliştiğini anlatmak istiyoruz. Lafı daha fazla uzatmayacağım, zira konuyu uzmanlardan dinlemek her zaman daha iyi. İlk uzmanımız İrlanda Odalar Birliği'nden Bay Ian Talbot. Kendisinin hedefi Kuzey İrlanda işletmeleri arasındaki rekabeti teşvik etmek ve iş insanlarının çıkarlarını temsil etmek. Kurum aynı zamanda sınır ötesi işlerle de ilgileniyor, ve kuzeydeki kısım Birleşik Krallık tarafından yönetiliyor. Daha fazla uzatmadan sözü Bay Talbot'a veriyorum.

Ian Talbot, İrlanda Odalar Birliği CEO'su:

Teşekkürler Frank. İrlandalılar genelde hızlı konuşur, çevirmene acımasızlık olmaması için yavaş konuşmaya çalışacağım. Sizi burada görmek çok güzel, İrlanda'daki başarılarımızın başka yerlerde bilindiğini görmek çok sevindirici. Türkiye'deki Ticaret Odaları Birliği, ya da sizin deyişinizle TOBB, hükümetten epey bir bütçe desteği alıyor. Bizde durum biraz farklı, Batı Avrupa'da bu tür kurumlar genelde özel sektörde olur. Fakat hepimiz ekonominin toplumsal ve siyasi ortamları desteklemesini sağlamaya çalışıyoruz. İrlanda'nın

kuzeyinde ve güneyinde toplam 46 odamız var. Kuzeydeki odalar genelde hem bizim kurumlarımızla, hem de İngiliz ticaret odalarıyla bağlantılı oluyor. 3 hafta önce gerçekleşen Birleşik Krallık seçimlerinden sonra Kuzey İrlandalı küçük bir partinin Westminster'daki İngiliz parlamentosundaki güç dengesini elinde bulundurduğunu görüyoruz, bu alışılmışın dışında, ama nasıl sonuçlanacağını hep birlikte göreceğiz. Küresel ölçekte baktığımızda İrlanda Odalar Birliği iki farklı organizasyona üye; bunlardan biri Eurochamber, AB ve AB ile alakalı üyelerden oluşan bir şebeke. Örneğin Türkiye bu birliğin bir üyesi. Eurochamber'ın misyonu Avrupa ülkelerindeki şirketleri desteklemek, ve siyaset bazlı bir organizasyon, personelinin çoğunluğu AB siyasetini yönlendirmeye, ve AB fonlarının uygun sektörler ile projelere gitmesini sağlamaya çalışıyor. Üyesi olduğumuz ikinci organizasyon ise Uluslararası Ticaret Odası, Paris merkezli küresel bir organizasyon, 1. Dünya Savaşı'nın ardından 1919'da kurulmuş ve kurucuların temel amaçlarından biri 1. Dünya Savaşı'nın tekrarlanmamasını sağlamaktı. Kendilerini barış tüccarları olarak niteliyorlardı, serbest uluslararası ticareti maliyetleri, gümrük vergilerini, ticaret ve göç önündeki engelleri minimize etmek için kullanmayı planlıyorlardı. İlk on yılları çok iyi geçti, ikinci on yılları o kadar iyi gitmediyse de o zamandan beri epey iyi gidiyorlar. Farklı ülkelerdeki şirketler arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için bir tahkim mahkemeleri var. Yaklaşık beş yıl önce Kudüs'te, İsrailliler ve Filistinliler anlaşmazlıkları çözebilmek için bir tahkim mahkemesi kurdular. Bunun benzeri uzmanlık alanlarında aktifler ve bu yıl BM'de gözlemci statüsü kazandılar. BM'de bu statüyü kazanan ilk ticari işletme oldular. Bu önemli çünkü BM'de gözlemci statüsüne sahip yaklaşık 20 organizasyon var. Temel görevleri işletme girdilerinin BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile uyumlu olmasını sağlamak. Küresel ekonominin geleceği için çaba gösteren bir alan bu.

Ian Talbot, Chambers Ireland CEO'su

İrlanda'daki fırsatlar onları da heyecanlandırıyor. Bir sonraki slayta geçerseniz, burada işin siyaset kısmı var; aynı zamanda İrlanda Cumhuriyeti'nin artan rekabeti, altyapıya daha fazla yatırım yapılması talebi ve küçük işletmelerin desteklenmesi var. Avrupa hükümetine lobi yapmak çok zor, tecrübe edilen güçlüklerden biri bu. Kuzey İrlanda meclisi gerektiği gibi işlemiyor, başarısız oluyor. Hepiniz Brexit'in farkındasınız, şu anda

İrlandalıların sesi Westminster'da pek duyulmuyor. Birleşik Krallık'taki güç dengesini DUP elinde tutuyor ve diğer parti, Sinn Fein, Westminster'daki koltukları reddediyor, bunların hepsi İrlanda için zorlayıcı. Burada farklı kültürler söz konusu, durumun siyasi boyutu ilerleyen saatlerde daha derinlemesine tartışılacak. Uluslararası açıdan temel hedefimiz ticareti teşvik etmek, bir yandan da AB ortak pazarını Türkiye'nin doğrudan katılımıyla kıyaslayarak tüketiciler ve işletmeler için daha iyi kılmaya çalışıyoruz.

Uluslararası bazdaki bazı endişelerimiz, himayeciliğin artması ve kurallara dayalı düzenin dağılması. Ticaret karşıtı bazı fikirler duymaya başladık, Bay Trump'ı herkesin duyduğunu düşünüyorum, kendisinin söylemi refah ve ekonomi politikasından ziyade sosyal medya kullanımına bağlı gibi görünüyor. Yaklaşık elli-altmış yıldır ABD küresel lider rolündeydi ve ABD hala bu görevi sürdürmeye çalışıyor. Bunun zamanla değişeceğini düşünüyorum, ama şu andaki belirsizlik bir endişe sebebi. Bir başka husus Avrupa'nın geleceği, bu konuda da çok hızlı gelişmeler yaşanıyor. Bence bir yıl önce Avrupa'nın geleceğine dair daha fazla endişe vardı ve Brexit oylamasıyla Birleşik Krallık halkı küçük bir farkla Avrupa'dan ayrılmak istediklerini belirttilerse de tam olarak neyi oyladıklarını anladılar mı emin değilim, fakat nihayetinde yüzde elliden fazlası Avrupa'dan ayrılmayı seçti. Bu diğer ülkelerde de bir etki yarattı, eğer İngiltere AB'den çıkıyorsa biz de bir düşünelim diyenler oldu. Fakat aradan bir yıl geçti ve Hollanda ve Fransa gibi ülkelerde ne kadar Avrupa yanlısı yönetimlerin iktidara geldiğini görüyoruz.

Brexit'in İrlanda'ya etkisi çok önemli. Nakliye bağlantılarımız ve diğer ülkelere erişimimiz önemli. Enerji altyapımız muazzam, yakıtı Birleşik Krallık'tan ithal ediyoruz, ticaretin önemli bir kısmı da onlarla yapıyor, sanırım küresel ticaretin yüzde 35'ini Birleşik Krallık ile yapıyoruz. Dolayısıyla o kadar önemli değilmiş gibi duruyor olabilir ama doğrudan yabancı yatırımlara ve Pfizer gibi çokuluslu şirketlere baktığımızda küçük işletmelerinin ticaret hacminin yüzde 80'inin Birleşik Krallık'la olduğunu görüyoruz ve genel olarak vatandaşların büyük bir kısmı küçük işletmelerde çalışıyor. Yani Birleşik Krallık'taki şirketlerle ticaret yapmak, komşuyla ticaret yapmak gibi. Para birimi konusunda sorun vardı ama meseleyi çok karıştırmamıza gerek yoktu, ve biz adeta komşuymuşçasına ticarete devam ettik.

Kuzey İrlanda konusuna dönelim; ülke, Birleşik Krallık'ın bir parçası. Bu da demek oluyor ki Kuzey İrlanda'nın para birimi avro değil sterlin, avronun ortaya çıkmasından önce İrlanda Cumhuriyeti'nde kullanılan para birimi İrlanda pound'uydu. Genel olarak baktığımızda İrlanda pound'u sterlinin peşinden geliyordu, İrlanda Merkez Bankası aradaki ilişkinin yakın olmasına özen gösteriyordu. Kuzey-güney ilişkisi bir yana, AB'ye girişin başını Alman ekonomisi çekiyordu. Coğrafi olarak yakın bir pazardan bahsediyoruz, ve nüfus istatistikleri bunun İrlanda'nın güneyi için daha iyi olduğunu gösteriyor. Döviz kuru farkı haricinde iki taraftaki kuruluşlar için de her şey olumluydu, buna ortak dil de dahildi. Döviz kurundaki dalgalanmalar bazı sorunlar yaratsa da kuzey ve güney arasındaki ticaret güçlüydü. Barış sürecine geri dönelim, sınır yaklaşık 480 km uzunluğunda. İrlanda'nın büyüklüğünü düşününce kendime "nasıl bu kadar uzun olabilir ki?" diye soruyorum. Bu uzunluğun sebebi sınırın düz bir çizgi olmayıp sürekli zigzaglar çizmesi. Son birkaç yıl içinde kuzey ve güney arasında bir otoban yapıldı, Google Haritalar'a baktığınızda dört şeritten üçünün Kuzey

İrlanda'da, birinin ise İrlanda Cumhuriyeti'nde olduğunu görüyorsunuz. Sınırı geçen tam kaç yol olduğunu bilmiyoruz ama yaklaşık 200 tane var gibi görünüyor.

Gamze Cizreli, Özlem Zengin, Kezban Hatemi, Nilüfer Bulut, Aşkın Asan ve Semanur Yaman

Barış sürecinden önce bu yollardan sadece 10 tanesi resmi olarak İngiliz ordusu tarafından denetleniyordu. Diğer 190 yol ya yola dökülmüş kayalarla tıkanmıştı, ya da devriye arabaları ve helikopterlerle gayriresmi olarak denetleniyordu. İki savaş helikopteri tarafından durdurulabilirdiniz, kulağa İrlanda'yımış gibi gelmediğini biliyorum ama sınırın gerçekliği buydu. O esnada işletmeler hala birbirleriyle ticarete devam ediyorlardı ve para birimi bir yana, dil hala ortaktı ve gümrük vergileri yoktu. Brexit'in yol açtığı korku insanları bölüyor, Kuzey İrlanda Birleşik Krallık'ın bir parçası olduğu için kaçakçılık büyük bir sorun. Kaçakçılık eskiden silahlı gruplara para sağlamak için yapılıyordu, fakat günümüzde sınırlarda hala kaçakçılık ve uyuşturucu kaçakçılığı yapılıyor. Dediğim gibi Brexit'e dair duyulan ciddi endişelerden bazıları bunlar. Sınır ötesi hareket de endişelerden biri çünkü çok fazla yol var; haritaya baktığımızda İrlanda Cumhuriyeti'nde Letterkenny adlı bir kasaba olduğunu görüyoruz, ve oraya ulaşmanın tek mantıklı yolu Kuzey İrlanda'dan geçmek; Kuzey İrlanda'daki Derry/Londonderry kasabasına çok yakın bir yer. Bu iki kasaba tek bir ekonomik Pazar teşkil ediyor çünkü örneğin, insanlar bir kasabada yaşayıp diğerinde çalışıyorlar. Her gün 30.000 insan bu sınırı geçerek okula veya işe gidiyor. Dolayısıyla Brexit'in bu bölge için yarattığı bazı sorunlar var. Barış sürecinden biraz daha bahsedeyim, cemaatlerin kendilerini dışarı kapalı bir bölgedeymiş gibi düşünmemelerini sağlamak açısından çok faydalı oldu. İrlanda Cumhuriyeti'nden birisi için Kuzey İrlanda'ya gitmek pek cazip değildi, çünkü insanlar plakayı görüp senden hoşlanmayacak gibi genel bir izlenim vardı. Ulusça böylesi zorluklar yaşadık ve bunları aşmamız gerekti. Bunların sonucu olarak turizm endüstrimiz de kalkındı. Üyelerimizden birinin "Finnegan's" adlı bir mekanı var, buranın 15 mil güneyindeki Bray kasabasında, mekanın sahibi insanları tura çıkarıp sınırın hem güneyindeki hem kuzeyindeki yerleri

gezdirek işini bayağı büyüttü. Dolayısıyla turizm atağa geçtiğinde bu, diğer işletmeler için de iyi oluyor. Brexit bizim için zor olacak çünkü bu bahsettiğim şeylerin değişmesi gerekebilir. Brexit'ten bu yana sterlin de sorunlu ve değer kaybetti. İngiliz hükümeti sterlinin değer kaybetmesini istiyor olabilir, çünkü bu ticaret yapmayı kolaylaştıracaktır.

Bazı işletmeler sınır bölgesinde yer alıyordu ama tedarik zinciri kullanmak suretiyle sınırın öteki tarafına geçtiler. Buna iyi bir örnek meşhur bira üreticimiz Guinness. Yaklaşık 260 yıllık bir şirket ve ilk fabrikaları buraya 2 mil mesafede. Reklam kampanyalarında, 260 yıl önce 9.000 yıllık bir kira sözleşmesi imzaladıklarını söylüyorlar, demek ki daha 8.740 yılları var. Bu firma aynı zamanda güçlü bir kurumsal sorumluluğa sahip, zira pek çok devlet binasını inşa ettiler. Bazı ürünlerinde yeni elde edilen barışı kullandılar. Bailey's İrlanda kreması adı verilen bir ürün var, süt bazlı bir ürün ve İrlanda'nın kuzeyi ile güneyi arasındaki sınırda üretiliyor. Süt İrlanda Cumhuriyeti'nden geliyor ama şişeler kuzeyde üretiliyor. Aynı zamanda iki tane pastörizasyon fabrikaları var, bunlardan biri kuzeyde, diğeri ise güneyde. Dolayısıyla şişelerin yarısı kuzeye, yarısı güneye gidiyor; aynı şey süt için de geçerli. Şişeleme de iki ayrı yerde yapılıyor, biri kuzey biri güneyde, ve haritaya baktığınızda düz bir çizgi üzerinde olduğunu görüyorsunuz çünkü sınır bir limandan geçiyor. Üretimin her aşaması sınırları aşıyor. Şu anda sınır yeniden sıkılaştırılırsa tedarik zincirlerinde sorunlar çıkacağından endişeleniyorlar. Aynı zamanda gümrük vergilerinden de endişeleniyorlar, çünkü DTÖ'ye baktığınızda tarım sektöründeki bazı ürünlerin yüksek vergileri olduğunu görüyorsunuz. Brexit müzakerelerinde, halihazırdaki uygulamalarımızı korumak için bir fırsatımız var. İrlanda Cumhuriyeti'nin yüzde on kurumlar vergisi uluslararası olarak biliniyor, bu oranı 1987'de imalat için getirmiştik. O sıralar Almanya'daki devlet ve eyalet vergileri yaklaşık yüzde 65'ti, Danimarka'daki vergiler yüzde 75'e çıkabiliyordu. İrlanda, AB ortaklarından hizmet sunuyorsa ülkede gerçekten çalışma olması gerektiği yönünde baskı gördü. İki şey değişti, o zamandan beri vergi oranını 1990'ların sonunda yaklaşık yüzde 12.5'e çıkardık. Aynı zamanda şirketlerin vergi oranını yükseltip çok sayıda insan çalıştırmaları konusunda da ısrarlı davrandık. Birkaç yıl önce Apple'la bir sorun yaşadık, 1700'lerden kalma bir yasadan faydalanıyorlardı, ki bu yasa günümüzde İrlanda'da değişti. Applw 120.000 nüfuslu Cork kasabasında 6.500 kişiye iş veriyordu, yani Cork nüfusunun yaklaşık yüzde 5'i Apple çalışanıydı. İngiltere oranları düşürmek konusunda bazı açıklamalarda bulundu ama konuşmalar genelde yüzde onbeş olacağı yönünde. Çoğu Avrupa ülkesi geleneksel olan yüzde 35-40'lık oranları bir kenara bırakıp yüzde 25'e yöneliyorlar. Bir sürü ülke kurumlar vergisini bir yana bırakıp istihdam, istihdam kalitesi, eğitim ve karlara odaklanıyor, fakat bir yandan da görünen o ki tek önem verilen konu karlar değil. Kuzey İrlanda parlamentosunun yaptığı şeylerden biri Kuzey İrlanda'daki vergi oranının düşmesini istemektir. Şu anda Kuzey İrlanda'da bir hükümet olmadığı için hiçbir şey yapılamıyor. Barış süreci sayesinde ekonomimiz, hibe yardımlarımız, AB desteğimiz ve KDV gibi konuları tüm ada kapsamında düşünme fırsatına sahip olduk ama Brexit'in buna zarar verebileceği yönünde endişeler var. Eğer sorularınız varsa şimdi onları alabilirim.

Ian Talbot ile yuvarlak masa toplantısı esnasında katılımcılar

Katılımcı Sorusu: Şu an tecrübe edilen mesafeyi aşmak ve güven inşa etmek konusunda önceliğiniz nedir? Eğer yeni bir yol haritası çizilseydi planınız ne olurdu?

Ian Talbot: Anlaşmazlık yaşanması çok nadir rastlanan bir durum, bunun sebebi mahkemelerde hem genel hukuk sistemi uygulanıyor, hem de İrlanda hükümeti Birleşik Krallık yasalarından faydalıyor. Şirketlere dair yasalar 2014'te güncellendi fakat 1963'e giden bir geçmişleri var. Bunlar birbirleri yerine kullanılabilir olarak görülüyordu ve mahkemelerde buna duyulan bir inanç vardı. Mesleki anlaşmazlıkların yasal boyuta ulaşması nadir ama böyle bir şey olduğunda mahkeme sistemiyle ele alınıyorlar. İnanç da zamana bağlı bir mesele haline geldi ve süreçteki en önemli şey silahsızlanma oldu; Kuzey İrlanda'da silahlar bırakıldıkça cemaatler birbirlerine güvenmeye başladılar. İrlanda Cumhuriyeti'nde de karşılıklı güven vardı, bu süreç tabii zaman aldı. Spor aracılığıyla da bazı sorunlar çözülebilir, bazı sporlar ayrı yapıyor ama bazıları tüm ada için ortak, örneğin ragbi. Tüm adayı kapsayan ligler var. Intertrade İrlanda, iki hükümet tarafından ticaret ve iletişime yardımcı olmak için kurulmuştu, bu çok iyi bir şey oldu. Günümüzde Belfast'tan Dublin'e gitmek yaklaşık 2 saat alıyor. Eksikliği duyulan şey Derry/Londonderry'ye doğrudan bir yol olmaması. Dublin'den Derry/Londonderry'ye doğrudan yol yok. Nüfusun bir kısmı tarafından ülkenin o kısmında bağlantılar kurmak için lobi faaliyetleri yapılıyor. Tabii Brexit bu meseleyi de zorlaştırabilir.

Katılımcı Sorusu: Ekonominin büyüme oranı nedir, vergi teşvikleri öncesinde bu oran neydi?

Ian Talbot: Bu ölçümü daha çok işsizlik oranlarına bakarak yaptık. Kuzey İrlanda'da 80'ler boyunca işsizlik oranı yüzde 20'nin üzerindeydi fakat bu sorunu çözdük. Aynı zamanda çok sayıda insan dışarı göç etti, insanlar 80'lerde Türkiye'ye bile gittiler. Nüfus epey azaldı, 2.9 milyona düştü. Buna rağmen insanlar iş bulamıyordu. 1998'de işsizlik oranı yaklaşık yüzde 7'ye düşmüştü. Yani gayrisafi yurtiçi hasıladan ziyade işsizlikle ilgili bir sorundu. Ekonomik kriz esnasında, 2009'dan 2013'e işsizlik yüzde 15'e çıkmıştı, şu anda yüzde 6'da, neredeyse işsizlik yok gibi.

Katılımcı Sorusu: İşsizliğin gayriresmîlik ve ekonomiye etkisi ne oldu?

Ian Talbot: Vergilerimiz 1980'lerde çok etkili değildi. Vergi otoriteleri artık çok güçlü ve işletmeler açısından baktığımızda vergi dairelerine karşı bir isyan oldu. Eğer başkaları vergi ödemiyorsa siz saygın bir işletme olarak ödemeyen insanların vergisini de ödemek zorunda kalıyordunuz. İş dünyasında kurallara riayet etmenin doğru olduğu söyleniyor. 20 yıl önce ise vergi kaçırmak için gösterilen bir çaba vardı. Kendi çalıştığım kurum o zamanlar ne yapıyordu bilmiyorum ama günümüzde kanun kanundur diyoruz, eğer herkes vergilerini ödeseydi yaptırımlar olmazdı, dolayısıyla vergi ödemek doğru bir şey.

Oturum sonu.

3. Oturum: Hayırlı Cuma Anlaşması ve Şiddetsizlik Alanları Açmak

Tim O'Connor

Tim O'Connor ile konuşma

Tim O'Connor, İrlandalı Diplomat ve Bağımsız Raporlama Komisyonu üyesi:

Herkese teşekkürler, adım Tim ve burada olmaktan gurur duyuyorum. Bu DPI toplantısında olma sebeplerimden ilki Frank Smyth'in beni çağırmış olması, ben de Frank bana ne dese yaptığım için geldim. Çok uzun zamandır iyi bir arkadaşım ve meslekdaşım oldu. Yaklaşık 30 yıldır burada çalışıyorum, ilk olarak 14 Mayıs 1979'da başlamıştım. Kuzey İrlanda barış sürecinde çalıştım, asıl uğraşım oydu, ama aynı zamanda New York'ta başkonsolosluk da yaptım. 2007 ve 2010 arasında nihai görevim olarak İrlanda Cumhurbaşkanı'nın genel sekreterliği görevinde bulundum. 2010'da 57 yaşındayken erken emekli olmaya karar verdim; devlette 37 yıldır çalışıyordum ve başka bir şeylerle uğraşmak istemiştim. Aslında buna emeklilikten ziyade yeni bir başlangıç demek daha doğru olur. Son yedi yıldır yaptığım iki şey var: hayatımın yarısını ilgimi çeken gönüllü işlere ayırıyorum, diğer yarısında ise küçük bir danışmanlık şirketi yürütüyorum, küçük işletmelere danışmanlık hizmeti veriyorum. Ayrıcalıklı bir kariyerim ve hayatım oldu, devamının da aynı şekilde geleceğini ümit ediyorum. Kuzey İrlanda çatışması üzerine çalışmaya 1986'da başladım, o zamandan beri 31 yıl oldu ve yakın zamanda İrlanda Hükümeti beni Kuzey İrlanda'daki paramiliter kuvvetlerin sonlandırılmasına dair bir Kuzey İrlanda komisyonuna atadı. Yani yeniden resmi olarak süreç üzerine çalışmaya başladım, bu benim için büyük bir onur. Burada olma sebeplerimden biri, Frank'ın öyle istemesini bir yana bırakırsak, uluslararası camianın bize çok destek olmuş olması. Onlar bize barış sürecimiz esnasında çok yardımcı oldular, dolayısıyla bizim de başka yerlerdeki çatışma çözümleri süreçlerine yardım etme borcumuz var. Söylemek istediğim ikinci şey, başka yerlerdeki çatışmaların çözümüne dair bir

reçetemizin olmadığı; çünkü her çatışma birbirinden farklı. Yapabileceğimiz şey size tecrübelerimizi anlatıp hikayelerimizi paylaşmak, bu da işinize yarayabilir.

Bu ziyarette meselelerin özellikle işletme ve ticaret açısına odaklandığınızı biliyorum, Hayırlı Cuma Anlaşması sonrasında çalışırken gözlemediğim şeylerden biri de bu oldu. İş dünyası ve ticaret barışın oksijeni gibi, zira çatışan insanların birlikte yaşamak için çözümler bulması gerektiğinde ticaret bağlantılar kurmak için çok iyi bir yöntem. Güven inşası söz konusu, temaslar arttıkça daha çok birlikte iş yapılıyor, bizim dünyamızda güven önemli bir kavram. Küçük bir çerçeve çizmek gerekirse, ben yıldönümlerine çok önem veren biriyim; bizimki gibi eksi bir çatışmada zaman önemli bir faktör ve çatışmanın kökleri geçmişte yatıyor. Zaman önemli bir faktör ve çatışmamızı insanların, mekanların, zamanların ve aidiyet hissiyatının bir kombinasyonu şeklinde özetleyebiliriz. İlginçtir, bu çatışma aynı yeri tutkuyla seven insanlara dair bir çatışma, ama neyin kime ait olduğunu ayırtırmak zor olduğu için paylaşım sorunları çıkıyor. Herhangi bir zamanı seçebiliriz, ama tarihsel olarak önemli olan an muhtemelen 400 yıl önceki yerleşimlerdi, 1600'lerin kolonizasyon sürecinde çoğu İskoçya'dan olan insanlar zamanın Ulster'ına ayak bastılar. Farklı etnik gruplar ve dinler vardı, dolayısıyla farklı siyasetler de mevcuttu; başlangıçta adada iki temel fark söz konusuydu ve bu çelişkiler günümüze kadar devam etti.

Peki günümüzde durum nasıl? Bence siyaseten temelde olan çelişkiler hala 100 yıl önceki kadar derin. Tek fark şu, neredeyse 20 yıl önce imzaladığımız Hayırlı Cuma Anlaşması sayesinde zıtlıklarımızı siyaset aracılığıyla barışçıl bir şekilde ele alma imkanına kavuştuk. Şu anda Belfast'ta bir hükümet yok çünkü bu çelişkilerden doğan zıtlasmalar hala devam ediyor. Hükümet kuramamalarının sebebi İrlandaca ile ilgili bir mesele. Bu büyük ölçüde sembolik bir konu. Bazılarına göre İrlandaca bir sembol ve İrlanda ile İngiltere arasındaki ayrımı işaretliyor, diğerleri de "burası Birleşik Krallık, dilinizin böyle bir hakkı yok, çok pahalıya maloluyor, başka önceliklerimiz var" diyor. Fakat ben şu anda durduğumuz noktadan çok memnunum çünkü son 20 boyunca yavaş yavaş ilerledik ve hiç geri gitmedik, bence başarı budur. Kimileri "kuzeydekiler hala aynı şeylerle mi uğraşıyor?" diye soruyorlar. Evet, temeldeki anlaşmazlıklar hala mevcut ve bunları bir düğmeye basarak yok etmek mümkün olsaydı bir an bile duraksamazdım. Fakat burada söz konusu olan, insanlar arasındaki bir farklılık. Özsaygı eşitliği dediğimiz kavrama erişebilmek için bir düzen kuruyor ve denetleyici unsurları tesis ediyoruz yavaş yavaş. Altı ay önce Birlikçi partinin lideri şöyle bir şey dedi: "İrlandaca meselesinde bir şey yapamıyorum çünkü timsahları beslerseniz sizden daha fazlasını isterler." Karşı taraftakilerin bir kısmı bunu bir mesaj olarak aldı ve "seçim sandığında görüşürüz Arlene, demek bizi timsah olarak görüyorsun" dediler. Arlene büyük bir hata yaptığını anladı ve son 4-5 aydır İrlandaca konuşan camia ile iletişim kurmaya başladı. Artık farklı bir üslup kullanıyor ve geçen ay bir toplantının sonunda "işte böyle" anlamına gelen İrlandaca bir ifade kullandı. Yani son altı ay içinde bile böyle iyi gelişmeler yaşandı; tabii en önemli şey İrlanda siyasetinden silahları çıkarmamız oldu.

Tim O'Connor ile Iveagh House'da yuvarlak masa toplantısı

Şiddete tanınan alan gitgide azalıyor, artık şiddeti haklı göstermek mümkün değil. Şu anda Belfast'ta bir hükümet yok fakat ben buna dair karamsar hissetmiyorum, zira böyle şeyler zaman alabiliyor. Adeta marine edercesine beklemeniz gerekiyor, biliyorsunuz, yemek yaparken marinasyon işe yarayan bir şeydir. Şu anda da tabiri caizse böylesi bir marinasyon süreci yaşanıyor. Hoşlandığım bir nükte var: "yeniden bir ulus olmak" diye sözleri olan harika bir isyancı şarkısı vardır, buna istinaden yeni marşımızın "yeniden marine olmak" olduğunu söyleyebiliriz. Geri dönmeyeceğimiz bir yolculuğa çıktık, ne kadar isteksiz olurlarsa olsunlar iki taraf da sonuç elde edebilmek için işbirliği yapmalı. Uluslararası camiada büyük sonuçlar elde edildiğini görüyoruz, sizin gibi kişileri burada ağırlamak bizim için çok teşvik edici oluyor. Çatışmalar çok eskiye dayansalar bile uygun şartlar bir araya geldiğinde çözülebilirler. 1986'da görevim her hafta hayatını kaybedenlere dair rapor hazırlamaktı ve o noktada her şey çok çözümsüz duruyordu. Fakat bazı şeyler gizliden gizliye harekete geçmişti bile. Örneğin, 1983'de Gerry Adams Sinn Fein'in lideri oldu, yani ben bahsettiğim işe başlamadan 3 yıl önce. 1986'da yaptığım işlerden biri de Sinn Fein'in kamusal alanda söylediklerini takip etmektir. Görevim Sinn Fein yayınlarındaki yorumları bulmaktır. Dünya değişmeye başladı, 1990'da Sovyetler Birliği dağıldı, bunun bir etkisi oldu çünkü Sovyetler Birliği Oslo Anlaşması gibi bazı şeyleri destekliyordu, bir yandan Nelson Mandela bizi etkiliyordu ve bu da bize harekete geçmemiz gerektiğini düşündürdü, bu önemli bir faktördü.

Günümüzde iyi bir yerdeyiz, Kuzey İrlandalı bir otel işletmesinin yönetim kurulundayım, otellerden biri çatışmalar sürecinde yaklaşık 30 kere bombalandı ama buna rağmen yılmadılar, ve şu anda bu otelin doluluk oranı yüzde 86 civarında. Wellington Park'ta işler gayet iyi gidiyor. Bir diplomat olarak geleceğin nasıl şekillendiğini izlemek benim için çok ilginç. Hangi noktadan buraya geldiğimizi görüyorum, dolayısıyla umutlu ve olumlu olmamız gerektiğini düşünüyorum. Şiddete geri dönebilir miyiz? Sanmıyorum, çünkü katliamların sonucunu hep birlikte gördük: hiçbir şey çözülmüyor, şiddet fasit daire halinde tekrarlanıyor. Düz bir çizgi yok, siyasetin görevi de burada başlıyor. Bir sonraki kuşak Sorunlar dönemini tecrübe etmedi, dolayısıyla çatışmaya dair kişisel tecrübeleri yok ve bunun da bir etkisi var.

Katılımcı Sorusu: Paramiliter grupların oluşmasını engelleyeceğinizi söylemişsiniz, bunun hala ülke için bir tehdit olduğunu düşünüyor musunuz?

Tim O'Connor: Cevabın insanlara bağlı olduğunu düşünenler var, bazı mahkemeler ise bu insanların neden hala serbest dolaştığını ve tutuklanmadığını sorguluyor. Cevap basit değil, zira paramiliter grupların çoğu Protestanlar veya kraliyetçiler. Genel olarak ortadan kayboldular fakat hala küçük bir grup var; bu gruba muhalifler adı veriliyor ve çok küçükler, sadece yüzde 2 civarında, ama yine de bunu takip etmemiz gerek. Kraliyetçiler tarafında hala paramiliter grup üyesi olan yaklaşık 7.500 insan var, bunların çoğu UDA (Ulster Savunma Birliği) ve UVF (Ulster Gönüllüler Kuvveti) gibi gruplar, ve bu kadar çok sayıda insanı tutuklamak çok zor. Kraliyetçi tarafa baktığımızda cemaatin siyasetten bağının koptuğunu görüyoruz. İki tane büyük Protestan parti var ve bu partiler cemaatleriyle bağlı halde değil. Katolik taraf ve Sinn Fein arasında yakın temas var, siyasi süreçle angaje olduklarını görüyoruz fakat aynı şey Protestanlar için geçerli değil ve bu bir sorun. Son yirmi yıl boyunca yoksulluk, düşük eğitim seviyesi ve işsizlik gibi meseleleri çözmek için pek bir şey yapılmadı ve bu tür problemler var olduğu sürece paramiliterlerin cemaatler üzerinde bir gücü olacak, çünkü durumun siyasi olduğunu iddia ediyorlar. Polislik faaliyetleri bu durumu çözmek için yapılması gerekenlerin bir kısmı, ama asıl temeldeki sorunların çözülmesi gerekiyor. İyi bir soru sorduğunuzu düşünüyorum, çünkü bu konu çatışmadan miras kaldı ve hala tam anlamıyla çözülemedi. İçinde yer aldığım komisyona dair görüşüm, bu sorunları bir yandan cezai adalet sistemiyle, bir yandan da cemaatleri dönüştürerek çözmemiz gerektiği. Bu çatışmanın mirasını dönüştürmemiz gerek.

Katılımcı Sorusu: Güney Afrika modelinden ve dünyaya etkisinden bahsettiniz, fakat İrlandalılar aynı şekilde gerçeklikle yüzleşmedi. Sizce bu hala bir sorun mu, özellikle kuzeyde, ve “barış duvarları” isimlendirmesini siz de ironik buluyor musunuz?

Tim O'Connor: Temeldeki anlaşmazlıkların hala aynı kaldığını düşünüyorum; kimse karşı tarafın fikrini değiştirmeyi başarmadı henüz. Her taraf olaylara kendi bakış açısıyla yaklaşıyor. Hakikat ve uzlaşma komiteleri çok kompleks yapılar, örneğin nerede başlayıp nerede bitireceğine karar verilmesi gerekiyor. Örneğin şu anda, bir başlangıç ya da son söz kousu değil. Hesap verebilirlik için 30 yıl sonrasında bile mahkemede geçerli olabilecek kanıtlar bulmak lazım, bunları bulmak da epey zor. Şöyle bir ironi var, belgelerin çoğu emniyet teşkilatının elinde ve biz de bu teşkilatla başa çıkmaya ve onlardan kanıt toplamaya çalışıyoruz. IRA'nın ve diğer paramiliterlerin eylemleri bunu insanlar için çok büyük bir mücadeleye çevirdi. İngilizlere veda ettikten sonra dönüp kendimize baktık. Bir buçuk yıllık vahşi bir iç savaş yaşadık, sadece siyasi hasımlar değil komşular ve aileler birbirlerine karşı geldi. Peki bununla nasıl başa çıkmayı başardık? İrlandalılara uygun bir şekilde, bir daha hiç bu konuyu açmayarak başa çıktık. Bu savaşta 400 kişi öldürüldü ve tarihsel bir detay olarak şunu ekleyeyim, halkı bağımsızlık fikrine ikna edenin 1916 ayaklanması değil, ölüm cezasına çarptırılanları görmek olduğu söyleniyor. Bundan 6 yıl sonra yeni bir devlet kuruldu, bu devletin liderleri öldürülmüş ve elde bir tecrübe yok. İsyancılarla çatışmalar var ve bir gün bu isyancılar siyasetçileri hedef alacaklarını söylüyorlar. Dolayısıyla o zamanki genç başbakan üç tutuklunun

öldürülmesini söyledi, ve bu 77 tutuklunun hayatını kaybettiği bir trend haline geldi. Devletimiz şiddet üzerine kurulu ve böylesi bir temel üzerinde evrildi. Son genel seçimlerden sonra, iç savaşta doğan partileri birleştirmeye dair bazı şeyler söylendi ama aradan geçen 100 yıla rağmen hala birbirinden ayrılır. Bizim elimizden ne gelebilir? Yakın zamanda çok hoşuma giden bir söz duydum, diyor ki insanlar olarak asıl sorumluluğumuz birbirimize iyi kardeşler olmak.

Katılımcı Sorusu: Bize eğitim politikanızdan bahsedebilir misiniz? Güneydeki müfredatta değiştirilen şeyler oldu mu?

Tim O'Connor: 1967'de eğitim bakanı ücretsiz lise eğitimini başlattı, bu bir devrimdi. O zamana kadar çoğu insanın parası liseye gitmeye yetmiyordu, bence yaptığımız en iyi şey bu oldu. Kuzey İrlanda'da 1947 Eğitim Yasası sayesinde Katolikler dahil herkes ücretsiz eğitim hakkına kavuştu; 20 yıl ileri gidince üniversitelerden mezun olan ilk Katolikleri görüyorsunuz, ve ilk yaptıkları şey eşitlik hakkına dikkat çekmek oldu. Sihirli sözcük eğitim; özellikle tarihiniz bu kadar karmaşık. İrlanda'ya dair bir kitapçığımız var. Her hükümet değişikliğinde kitapçığın devletin tarihi üzerine olan ilk kısmı değiştiriliyordu, çünkü iki büyük siyasi parti bu konuda bir türlü anlaşamadı. İki taraf da tarihi birbirlerinden farklı anlatıyorlar.

Katılımcı Sorusu: Ticaretin çatışma çözümündeki rolünü anlatırken barışın oksijeni olduğunu söylediniz. Ticaretin barış sürecini A noktasından B noktasına götürmekteki işlevi nedir? Adada siyasi bedeli kim ödedi? Söz konusu riskler nelerdir?

Tim O'Connor: Kuzey İrlanda'da ödedikleri bedeli çok hisseden iki parti var, SDLP ve UUP. 1998'de siyasi anlaşma bu iki parti tarafından yapıldı ama 20 yıl sonrasına baktığımızda ortada olmadıklarını görüyoruz. Siyasi bir parti için zor bir pozisyon, zira geri dönebilmek için kendi seçmenlerini başkalarına oy vermekle suçlamaları gerekiyor. Bu iki parti merkezi temsil ediyordu. Bedel ödeyenler de merkezi temsil eden bu iki parti oldu. SDLP tarafında iyi arkadaşlarım var ve bu durumdan memnun değiller. Burada sorulması gereken şu, barış adına ne gibi tavizler verildi?

Ticaret açısından baktığımızda karşılaşılan engeller şöyleydi, işletmeler kendilerine fazla dikkat çekmemeye çalışıyordu çünkü çoğu hedef alınmıştı, özellikle İngiliz ordusuna hizmet veren işletmeler hedef haline gelmişti. İşletmeler aynı zamanda paramiliterlere koruma amaçlı haraç ödüyorlardı. Bu gibi sebeplerden dolayı işletmelerin sessiz kalıp kendilerini koruması gerekiyordu. Ama partiler bir araya geldiklerinde liderler, ticaretten anlamadıklarını söylediler ve nelere odaklanılması gerektiğini sordular. Barışın oksijeni meselesine dönersek, bu alandaki liderlerin çoğu iyi vatandaşlardı. Ben bir kamu görevlisiyim ve başkalarına iş imkanı sağlayan insanlara çok saygı duyuyorum. Kamu görevlilerinin ödeme yapmak gibi konulara kafa yorması gerekmiyor, artık özel işletmelerle çalıştığım için bunun bazı noktalarda ne kadar zor olabileceğini anlıyorum. Burada aktif olarak katılım göstermek isteyen iyi insanlar söz konusu, ama önceleri ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Artık işletmeler çok yapıcı bir rol oynuyorlar.

Katılımcı Sorusu: İş dünyasının katılımı bazında öğrenilen en ilginç ders ne oldu? Farklı tecrübelere sahip iş insanları bir araya geldi mi? Ne tür hatalar yapıldı?

Tim O'Connor: Şiddet ve çatışma ticaretin düşmanıdır, iş insanlarının siyasetçileri barışa ikna etmeleri gerekir. İş insanlarının aynı zamanda, süreci destekleyecek anlaşmalar yapıldıktan sonra bile orada olacakları garantisini vermeleri gereklidir.

Tim O'Connor ile yuvarlak masa toplantısında katılımcılar soru sorarken

Katılımcı Sorusu: Medyanın yaklaşımı nasıldı? Süreci desteklediler mi, şimdiki tavırları nedir?

Tim O'Connor: İş insanları ve medya da vatandaşlardan oluşuyor. 1998'deki anlaşmaya giden süreçte medya yaşanan değişikliğin farkına varmaya başladı ve süregiden şiddet çemberini kırma ihtimalimizin olduğunu anladı. Bütün bu süreçte medya bir hikaye inşa etmeye başladı ve hikayeyi takip eden insanlar, tüm bilgiyi medyadan ediniyorlardı. Tarihin kayda geçmesi konusundaki rolleri olumluydu, bunun önemli bir görev olduğunu söyleyebilirim. Aradan geçen 20 yılı düşünürsek, 7 gün 24 saat devam eden barış sıkıcıdır, bu da medya için bir sorun. Örneğin bugün iki siyasi hasım eğitimden bahsediyordu, böylesi bir konuya dikkat çekmek çok daha zor. Bunu bugün parlamentoda iki siyasetçi arasında yaşanan büyük kavganın karşısına koyun örneğin. Medyanın böyle dramatik şeylere ihtiyacı var; paramiliterler konusunda biraz endişeliyim çünkü bu insanlar suçlu ve tutuklanmaları gerek diye bir medya karmaşası çıkacağını düşünüyorum. Ama genel olarak düşündüğümde medyanın barış sürecine olumlu etkide bulunduğunu söyleyebilirim.

Oturum sonu.

4. Oturum: Sendikaların, Sivil Toplumun ve İşletmelerin Güven İnşasında ve Uzlaşmaya Giden Yoldaki Rolü

Peter Cassells, Dr Kieran Doyle, Pat Hynes

Konuşmacılar Pat Hynes, Frank Smyth, Peter Cassells, ve Dr Kieran Doyle

Peter Cassells, Yönetici Müdür, Edward M Kennedy Çatışmalara Müdahale Enstitüsü, İrlanda Ulusal Üniversitesi, Maynooth:

Frank'ın dediği gibi, adım Peter Cassells ve Maynooth Üniversitesi'ndeki Kennedy Çatışmalara Müdahale Enstitüsü'nün başkanıyım, enstitü adını İrlanda'daki barış sürecinde rol oynamış olan Ted Kennedy'den alıyor. Enstitü, çatışmalarla uğraşan arabulucuların, kamu görevlilerinin, diplomatların ve askeri elitlerin kapasitesini arttırmaya yoğunlaşıyor. Barış inşası, refah ve güvenlik odaklıyız. Sendikalar hem İrlanda Cumhuriyeti'ni hem Kuzey İrlanda'yı temsil ediyor; 1921'de Kuzey İrlanda Birleşik Krallık'ta kalırken güney ayrıldı, birlikçiler adanın iki kesimini de temsil etmeye devam etti. Çatışma esnasında her ayın ilk Çarşamba günü Belfast'a gidip sendikalı işçilerle ve temsilcilerle çalışmam gerekiyordu. Solumda Kieran Doyle var, bugün burada olmasının sebebi "cemaat angajmanı" adı verilen bir program olması; bu program Belfast'ın yüksek işsizlik ve yoksulluk oranlarına sahip iç bölgelerinde ilişkiler geliştirmeyi amaçlıyor, bu bölgeler aynı zamanda pek çok eski siyasi mahkuma evsahipliği yapıyor. Frank'ın daha önce söylediği gibi Kieran savunma sektörünün bir üyesiydi ve çatışma esnasında görevindeydi. Aynı zamanda Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji'nde İrlanda'yı temsil ediyor. Solumda Pat Hynes var, kendisini buraya çağdırmamın sebebi CV'leri incelerken buradaki çoğu kişinin sivil toplumda aktif olduğunu ve Türkiye'deki sürece sivil toplum kuruluşlarını nasıl dahil edebileceklerini öğrenmek istediklerini görmem. Pat bir iş insanı olmasının yanı sıra teknoloji sektörüne de hakim. İrlanda'da bir barış ve uzlaşma merkezimiz var, bu merkez Kuzey İrlanda'daki sivil toplum örgütleriyle birlikte çalışarak ilişkiler inşa etmeye çalışıyor ve Pat 1990'lardan günümüze bu çabanın önemli bir parçası oldu.

Şimdi birkaç dakika boyunca konuşacağım ama bu gibi gruplarda önemli olan sizin ne bilmek istediğiniz, çünkü sizin ne öğrenmek istediğinizi ben tahmin edemem, en iyi siz bilirsiniz. Soru sormaktan çekinmeyin.

Bu dışarı kapalı bir tartışma ve sizinle mümkün olduğunca açık konuşacağız. Üç boyuttan bahsedeceğim. İlk olarak 1970'ler ve 1980'ler arasındaki dönemi ele alacağım. Sürekli bombalar patlıyordu, ve toplumu bir arada tutup şiddet eylemlerinde bulunanlara karşı durmanın yolu, ticaret grupları, sendikalar ve sivil toplum kuruluşlarından geçiyordu. O şartlar altında çoğumuz siyasi partiler aracılığıyla hükümetin bir şeyler yapmasını beklerdik, ki bu önemli çünkü kalkınma ve siyaset arasında bir denge var ve güvenlik faktörü de olmak zorunda çünkü bu olmazsa diğer alanlarda ilerleme kaydedilemez. Sivil toplumun katılımı önemliydi çünkü siyasetçilerin liderlik yaparak risk almalarını sağladı. Bizim gibi gruplar işletme gruplarının ve sivil grupların bağlantılar inşa etmekte kullanılmasını sağlıyordu. Bizim hem kuzeyi hem de güneyi temsil etmemiz sendikaların işine yarıyordu, zira herkesi kapsayan toplantılar, konferanslar ve atölyeler düzenleyebileceğimiz anlamına geliyordu bu. Böylece iki tarafın kendilerini bölen konulardan ziyade sağlık hizmetleri ve işsizlik gibi konuları tartışması daha kolay oldu. Buna ek olarak, şiddet olaylarını sürdüren kişilere ahlaki baskı yapmak gibi önemli bir görevleri de vardı. Belfast ya da Londra'da büyük bir katliam yaşandığında sendikalar ve sivil kuruluşlar büyük yürüyüşler düzenleyerek mesaj veriyorlardı. Çatışmalar esnasında bu önemliydi, ve seksenlerin sonu, doksanların başı gibi insanlar artık çatışmayı bitirmek istemeye başladılar. Öncelikle, tarihi ve siyasi bağlamlar birbirinden farklı ve bu fikirlerden bazıları önemli dersler. Önemli derslerden biri şu, bu bir süreç ve 30 yıl boyunca çatışmayı bitirmek için çeşitli girişimlerde bulunuldu, nihayetinde ilerleyebilmek için yeterince 'yapı malzemesi' birikmişti. Süreç esnasında sivil toplum kuruluşları için bu malzemelerin en önemlileri işlerdi. Çünkü işsizlik, örgütler için bir eleman toplama alanı gibi işlev gösteriyordu. Burada kimseyi haklı çıkarmaya çalışmıyorum, fakat meslek sahibi olmak genç insanların paramiliter gruplara katılmasını engelledi. Ülkeye iç yatırımları çekebilmek de önemliydi çünkü sayıca çok azalmışlardı. Yeniden inşa sürecinin iç yatırımlarla yapılması gerekiyordu çünkü uluslararası camiadan yatırım yapmak isteyen pek birisi yoktu. Turizm de etkilenmişti, çünkü içinde olduğunuz trenin raydan çıkarılması veya patlatılması riski varken niye İrlanda'yı ziyaret edesiniz ki? Ticaret grupları siyasi liderlerin risk almasını ve bellibaşlı anlaşmaları garantiye almalarını destekleyebilirlerdi.

Günümüzde sivil toplum kuruluşları, kadın örgütleri, sendikalar ve işletmeler çatışma sonrası ortamda hem kuzeydeki iki cemaat arasında iletişim kurmakta, hem de Kuzey İrlanda ile İrlanda Cumhuriyeti arasında ticaret bağına devam ettirmekte çok önemli bir görevi yerine getiriyorlar. Aynı zamanda doğu ve batı arasında, Birleşik Krallık ile bizim aramızda; bu bağlar çatışmanın bir daha tekrarlamaması açısından önemliler. Siyasi veya sivil diyalog yoluyla çözülebilecek anlaşmazlıklar yaşanabilir. İnsanlar genelde parlamentonun nasıl yürüdüğüne değil altyapı hizmetlerinin ne halde olduğuna bakıyorlar. Sivil kuruluşların, işletmelerin, sendikaların, kadın örgütlerinin ve üniversitelerin birbirlerine kilitlenerek oluşturdukları altyapı sayesinde geçmişteki olayların tekrarlandığını görmek çok düşük bir ihtimal. Uzlaşma zor, çünkü entegrasyon gerektiriyor. Süreçte kurumların yerine getirdiği görevleri size ana hatlarıyla aktarmak istedim; eğer sorularınız varsa şimdi sorabilirsiniz.

STK'ları değerlendirirken bu kuruluşların tarafsızlığını da değerlendirmenize katıyor musunuz? Siyasi bir duruşları varsa ne olur, sürece nasıl katılım gösterebilirler? Her STK için farklı olduğunu düşünüyorum. STK'lardan nasıl faydalandınız, insanları bir araya getirmeyi nasıl sağladılar?

Pat Hynes uzlaşma sürecinde STK'ların rolünü anlatırken

Pat Hynes, İrlandalı Eski Siyasetçi ve Arabulucu:

Güvenilen STK'ların sayısı bir elin parmaklarını geçmezdi; bu STK'lar dini kökenli olsalar da, seküler olsalar da bağımsız olmaya özen gösterenlerdi. Dini liderlerin önderlik ettiği STK'lar şiddete ahlaken karşı çıkarken bazı gruplar da vatandaşlık hakları bağlamında bir araya gelmişti ve eşit hakları savunuyordu. Bu bağlamda pek çok STK vardı denemez, az sayıda, sessizce çalışan ve güvenli bir alan yaratan STK'lar vardı. Çatışmalar esnasında bu alanın fiziksel olarak güvenli ve kişilerin birbirlerine saygı gösterdikleri bir yer olması gerekiyordu. Kuruma güven duyulması gerekiyordu.

Katılımcı Sorusu: STK'ların yaptığı en önemli katkı neydi? Rehabilitasyon, şiddet ve farkındalık bağlamında en çok etkilenen alan neydi? STK'lar sorumluluk üstlenip katkıda bulundular mı?

Pat Hynes: Çok hasar görmüş ilişkileri tamir etmemiz gerekiyordu, dolayısıyla en önemli çıktımız bu ilişkilerdi. Hasarlı ilişkiler onarıncaya 20 yıldır şiddetin doğurduğu sosyal ve ekonomik sorunları da düzeltebildik, gerçi bir yandan da yüzlerce yıl geçmişi olan bir şiddetten söz ediyoruz. STK'lar kendi özel alanlarında çalışıyorlardı, ve yarattıkları etki, siyasi parti örgütleri ve iş insanları kamu içinde diğer cemaatler hakkında değişik bir üslupla konuşmaya başlayınca anlaşıldı.

Katılımcı Sorusu: Eğitim programları geliştirmekte çok tecrübelisiniz, diğer üniversitelerle ortak programlarınız var mı? Örneğin Türkiye ile? Eğer yoksa, yapmayı düşünür müydünüz? Sizinle çalışmaktan büyük memnuniyet duyardım.

Dr Kieran Doyle, Başkan yardımcısı, Edward M Kennedy Çatışmalara Müdahale Enstitüsü, Maynooth Üniversitesi:

Kesinlikle, bu yaptığımız işin önemli bir boyutu; Kennedy Enstitüsü'ndeki çalışmalarımızın üç boyutu var: programlarımız, araştırmalarımız ve dış angajmanlarımız. Bu üç çekirdek üzerinden arabuluculuk ve uzlaşma çalışıyoruz, bir ilişkide veya cemaatte acılar tecrübe edildiyse bu acının bütün kesimler tarafından fark edilmesini sağlayacak bir pratik geliştiriyoruz, aynı zamanda barış inşası üzerine çalışıyoruz. Peter'in da dediği gibi, lisans ve master programlarımız var, ama aynı zamanda Avrupa Güvenlik ve Savunma Konseyi'nin akademik kurulunda da olduğumuz için çalışmalarımızın uluslararası bir odağı var. Bu, AB Dış İlişkiler Servisi'nin gerektirdiği standartlarda diplomatlar, kamu görevlileri ve güvenlik personeli yetiştiren kurumların ağı. Bizim yarattığımız fark, arabuluculuk ve diyalogun önemine dikkat çekmemiz, hükümetimiz bu ağın bir parçası olmamızdan ve yaptığımız katkılardan çok memnun, çünkü İrlanda'nın bu konuda diğer Avrupalı ortaklarımızla paylaşacak tecrübesi ve bilgisi olduğunu görüyoruz. Harvard Üniversitesi'yle ortak programlar yürütüyoruz ve son dört yıl içinde, Ortadoğu'dan gelen insanları arabuluculuk, müzakere ve diyalog becerileri konusunda eğiten ortak bir program geliştirdik. Şu anda Avrupa misyonlarında ve operasyonlarında 5.000 kişi dünyanın dört bir köşesinde çalışıyor. Bu insanların eğitilmesi ve gereken diyalog becerilerinin kazandırılmasında bizim de bir rolümüz var. Bu alanda araştırmalarımız da var, çalışmalarımızın ne kadar etkili olduğunu inceliyoruz, barış inşası için hazırlanan insanların nasıl eğitildiğine bakıyoruz. Sekiz başka enstitü ve üniversiteyle işbirliği halinde, dış angajman için kullanılacak bir sanal gerçeklik kanalı geliştiriyoruz. Dünyanın dört bir yanından İrlanda barış sürecini öğrenmek isteyen insanlarla birlikte çalışıyoruz. Geçen yılın sonlarına doğru Boyne Savaşı ile ilgili bir seminer verdik. Bu savaşın İrlanda tarihinde önemli bir yeri var çünkü 17. yüzyılda yapılan bu savaşta Protestan kuvvetler Katolikleri nihai olarak yendi. Belfast'a gittiğinizde bununla ilgili daha çok bilgi edineceksiniz çünkü yarın yıldönümü. Bu alanda kraliyetçi ve cumhuriyetçilerin bir araya geldiği bir toplantı yaparak uzlaşmanın ekonomik sonuçlarını ele almak istedik. Bu bağlamda birkaç farklı konu başlığına baktık, örneğin İrlanda adasında uzlaşmayı sağlamakta sosyal ekonominin rolü. Paneldeki konuşmacılar İrlanda sendikalar birliğini, ve Maynooth Üniversitesi merkezli uluslararası yerel ve bölgesel kalkınma merkezini temsil ediyordu. İşçi sınıfı bölgelerinden birindeki ekonomik kalkınma ele alındı; bu konuda Tim O'Connor da size bir sunum yapmıştı. Diğer konular arasında karşılıklı ekonomik bağımlılık ve uzlaşma potansiyelini değerlendirebilmek yer alıyordu. Bu alanlarda büyük bir potansiyel olduğunu gördük. Ortak alanların yaratılması ve toplumsal bir yatırım olarak eğitimin rolüne de değinildi. Belfast'taki cemaat liderlerinin rolü ve barışçıl, güvenli cemaatlerin sürdürülmesi de çok önemliydi. Yapılan tartışmalarda işlevsel düşünceden ilişki inşasına geçiş yapılması gerekliliği de ele alındı; yani Kuzey İrlanda ve güneydeki cumhuriyette bütün bu süreçler işleyişte

olsa da, asıl gerekli olan davranış değişikliği. Akademik literature baktığımızda başlıca iki alan olduğunu görüyoruz: süreç ve davranış. Süreci hallettiğimizi düşünüyorum ama davranışsal boyuta biraz daha odaklanmaya ihtiyacımız var. Seminer esnasında ele aldığımız diğer bir konu da şuydu, bireylerin ve yerel yetkililerin yürüttüğü işlerin stratejik olarak teşvik edilmesi gerekiyor; insanlar kendi bölgelerinde gayet iyi işler çıkarıyorlar, zaten bunun da böyle olması ve herkesin kendi yaşam alanında çalışmaya teşvik edilmesi gerek. Sınırlar bölgesel kalkınmanın önünde büyük bir engel, yapay yollarla başa çıkılması gereken blokaj sorunları yaratıyorlar. Son olarak, Tim bundan bahsetmiş olabilir ama Kuzey İrlanda'da yaşanan asıl devrim ücretsiz eğitimdi; bu da yaptığımız işin bir boyutu.

Katılımcı Sorusu: 20 yıllık barış süreci boyunca eşitlik sağlayıcı sistemler nasıl gelişti? Ayrımcılığa uğrayan gruplar veya azınlıklar var mı? Süreçte dini kurumların rolü ne oldu, barış görüşmeleriniz diasporada nasıl temsil edildi? Yurtdışında yaşayan milyonlarca İrlandalı olduğu için soruyorum.

Peter Cassells: Eşitlik kavramını iki boyutta ele almak gerekli. Bir boyutta, milliyetçi veya birlikçi olmalarından bağımsız bir şekilde herkesi etkileyen eşitlik var, fakat diğer boyutta çoğunluk ile azınlık cemaatleri arasındaki ayrımcılık vardı. Çoğunluktaki cemaat, azınlıklara karşı yapılan ayrımcılığın sebebinin Kuzey İrlanda devletine yeterince bağlı olmadıkları, İrlanda Cumhuriyeti'ne bağlı oldukları için olduğunu savunuyordu. Devlete bağlı hissetmeyen insanları niye kamu hizmetlerinde görevlendiresiniz ki? Barış ve anlaşma sağlama sürecinde bu gibi sorunların ele alınması gerekiyordu. Şahsi tecrübemden bahsedecek olursam, adil işe alım yasaları için müzakere ettik, amacımız şirketin çoğunluğunun başka bir dinden olması durumunda Katolik insanlara karşı ayrımcılık yapılmamasını sağlamaktı. Hatta yasalar daha da ileri giderek eğer cemaatin yüzde 30'u belli bir gruba aitse işgücünüzde bu grubun temsil edilmesini şart koştu.

Hala devam eden çok sayıda tartışma var. Örneğin azınlık cemaatleri kendi dillerinin tanınmasını istiyorlar, ama bunun ne ölçüde olacağı bilinmiyor; sokak tabelaları ve devlet belgelerinin de İrlandaca olması gerekecek mi? Bunlar şu anda aktif olarak tartışılan konular. Diasporanın hem olumlu hem olumsuz etkileri oldu. Olumlu etkiler arasında AB sayılabilir, çünkü kaynak sağlayarak barışa katkıda bulundular; kaynaklar arasında altyapı için para, ve uzlaşmayla ilgili çalışan cemaat kuruluşlarını destekleyecek barış programları sayılabilir. Diğer büyük destek ABD oldu. Olumsuzluğa örnek olarak şunu gösterebilirim, ABD'deki bazı grupların hala 1950'ler zihniyetine sahipti, halbuki İrlanda toplumu geçmişi geride bırakmıştı ve Kuzey İrlanda ile uzlaşmak istiyordu. İrlanda'nın kuzeyindeki ve güneyindeki çalışanları temsil ediyorduk. Dublin merkezli olmamıza rağmen Kuzey İrlanda'daki üyelerimizin çoğu, çoğunluk cemaatindendi. Şöyle bir zorluk yaşıyordum, bir grup sendikalı işçi ABD'den bize geldiğinde sordukları ilk soru, Sinn Fein'i veya Gerry Adams'la ne zaman görüşebiliriz, oluyordu. Bizim çabamız ise şiddeti durdurmak olduğu için onları bu grupla tanıştırmıyorduk. Olumlu noktalar arasında Ted Kennedy ve Tip O'Neil'i sayabilirim; kendileri şiddet karşıtı, barış yanlısı İrlandalı Amerikalıları temsil ediyorlardı. Bill Clinton da önemli bir rol oynadı, atadığı bir diplomat İrlanda'ya geldi ve arabuluculuk sağladı; kendisi de sürekli ziyaretlerde bulunarak iki tarafın

birbirlerini kabul etmesini sağlamaya çalıştı. Diasporanın böylelikle hem olumlu, hem olumsuz bir işlevi oldu.

Pat Hynes: Bill Clinton ve Amerikan yönetiminin, Temsilciler Meclisinin ve Senatonun 1990'larda, Geçici IRA ateşkes istediği yönünde sinyaller vermeye başladığında yerine getirdikleri olumlu görevden bahsetmek istiyorum. Bu talep İrlanda Cumhuriyeti hükümetini bazı zorluklarla karşı karşıya getirdi, bu sorunların düzgün bir şekilde çözülmesi gerekiyordu. İrlanda başbakanı Bill Clinton'dan Gerry Adams'a ABD vizesi verilmesini istedi, bu hassas bir noktaydı ve Gerry Adams cumhuriyetçi hareket içindeki unsurları şiddete son verip barış için çabalamak için artık bir fırsatları olduğuna ikna etmeye çalışıyordu. Bu Clinton'ın itibarı açısından büyük bir riskti ve Birleşik Krallık'ın da hoşuna gitmemişti fakat Bill Clinton bu riski aldı ve böylece Gerry Adams koalisyonundaki insanları barışın bir seçenek olduğuna ikna edebildi. Bu çok önemli bir diplomatik adımdı. Risk hesaplaması yapmaya iyi bir örnek olarak gösterilebilir.

Dini liderler de hem cumhuriyetçilerin hem kraliyetçilerin düşünce tarzını değiştirmekte çok büyük bir rol oynadılar, iki tarafın önde gelen dini liderleri, siyasetçilerin sahip olduğundan daha üstün bir ahlaki otoriteye sahipti. Cemaatlerin derin korku ve beklentilerine temas edebilen bir dil geliştirdiler ve en önemlisi de, çatışma halinde oldukları karşı tarafla iletişim kurarak geliştirdikleri fikirleri kendi cemaatlerine aktararak onlara ümit vermeyi başardılar. Bu sıradışı görevi layıkıyla yerine getirdiler ve kutuplaşmış iki cemaat arasındaki ilişkileri geliştirmekte önemli bir rol oynadılar.

Katılımcı Sorusu: Sorum yine eğitimle ilgili olacak. Bildiğimiz kadarıyla Katolik ve Protestan okulları birbirinden ayrı, ve barış sürecinde eğitimin önemini hep vurguluyorsunuz. Eğitimin içeriği ve müfredata bu bağlamda nasıl yaklaşıldı?

Pat Hynes: Eğitim sistemi İrlanda'nın kuzeyi-güneyi ayırt etmeksizin, tümünde ayrılmış. 1920'ler kadar eskiye gittiğimizde eğitim sistemimizin İngiliz karşıtı olduğunu görüyoruz; çünkü o sıralarda bir İrlanda devleti kurulmaya çalışıyorlardı ve tarihi buna göre yorumluyorduk. Kuzey İrlanda'ya baktığımızda da aynı sorunu görüyoruz. İrlanda'nın güneyinde bu meseleler aşıldı, insanlar bunların artık geçmişten kalan özellikler olduğunu söylüyorlar, Kuzey İrlanda'da ise gerçek anlamıyla bir ayırım var. Müfredat bağlamında sorulabilecek iyi bir soru şu: iki ayrı tarih mi öğretiliyor? Yarınki ziyaretinizde siz de göreceksiniz, ve bu benim ilgimi çeken bir konu, insanların karşılıklı algıları birbirlerinden epey farklı.

Dr Kieran Doyle: Aslında programın onları birbirlerine daha yakınlaştırdığını söyleyebiliriz. Aynı sınıfta olmak bile onları çok etkiledi, 30 katılımcılı bir ağ, kraliyetçiler ve cumhuriyetçiler eşit sayıda. Programda cinsiyet eşitliğini de sağlamamız gerektiğinde kraliyetçiler başta buna karşı çıktılar. Kraliyetçiler, gençlerle çalışan sosyal görevlileri de başta programak abul etmek istemediler. Farklı kesimlerden gelen insanlara yeterince vakit ayrılmadı, katılımcılar arasında operasyonlara katılmış eski paramiliterler vardı. Bu örgütlerin liderlik pozisyonlarına çok yakın kişilerdi bunlar. Bu programı gerçekleştirmenin faydaları şunlardı: öncelikle, üniversitenin kendilerini ciddiye aldığını hissettiler, bu onlar için iyiydi. Ayrıca, dört ayı birlikte geçirdikleri için başka türlü mümkün olmayacak siyasi sohbetler yapma fırsatı buldular. Başlangıçta hepimiz gergindik, ve havadan sudan sohbet ediliyordu ama zamanla daha önemli konuları konuşmaya başladılar.

Katılımcı Sorusu: Daha önce çatışma sonrası barış sürecinden bahsettiniz, dışarıdan bakınca kısa zamanda iyi bir süreç yürütmüşünüz gibi görünüyor. Süreci tamamlamak için ne gerektiğini düşünüyorsunuz?

Peter Cassells: Şu anda bir hükümet olmasa da, genel olarak sürecin ilerlediğini söylemek adil olur diye düşünüyorum. Daha çok ilerleme katedilmesi gereken iki üç alan var. Birincisi mağdurlarla ilgili; bu konuya STK'ların daha çok eğilmesi gerekiyor çünkü epey can kaybı yaşandı. İkinci konu iki cemaatle (Katolikler ve Protestanlar) ilgili. Kendilerini yerel bir düzeyde bir araya getirmek gerekiyor, bunun yanısıra üzerine düşünülmesi gereken bir başka konu Brexit bağlamında refah. Daha iyi iş fırsatları ve sağlık hizmetlerinin cemaatleri birbirine yakınlaştıracığı kesin, zaten yakınlaşmaları da gerekiyor. Siyaseten belli bir aşama katedildi, ama bunun yerel düzeyde de gözlemlenebilmesi gerekli.

Laki Vingas, Emin Ekmen (solda), ve Peter Cassells (en sağda) Pat Hynes'in katılımcıların sorularını cevaplamasını dinlerken

Pat Hynes: Şu anda sorunlar yaratan en büyük mesele, şiddetin süregiden etkileri. Şunu hatırlamak önemli, bu olaylar 35-40 yıl önce yaşanmış olabilir ama eğer cemaatten biriyseniz 35 dakika önce yaşanmış gibi geliyor; çünkü doğrudan tecrübe eden insanlar için bu olaylar geçip gitmiyor. İlerlerken karşılaşılan zorluklardan biri eşitlik, ve cemaatlerdeki çoğu kişi, kendilerinin ilerlemenin bedeli olarak görüldüğünü düşünüyorlar. Aktörlerin gereken saygıyı göstermesi ve bu cemaatlere, hayatlarının en korkunç ve en önemli anlarına dair cevaplar bulmakta, bu anları kabul etmekte yardımcı olmaları gerekiyor. Örnek vermek gerekirse, 25 yıllık süreçte şiddete yaklaşık 4.000 kurban verildi, 40.000 şiddet olayı yaşandı, Kuzey İrlanda'nın kapladığı küçük alanı düşünün ve şiddetin yoğunluğunu, boyutunu hayal edin. Son yirmi yıldır onarmaya çalıştığımız ilişkide bizim için en zor olan boyut bu. Bazen failler ortaya çıkıp diyalog kurmak ve verdikleri zararı kabul etmek istiyorlar, çabalarımızın bir sonucu bu. Öte yandan mağdurların bu ifadeleri dinleyebilmeleri için uygun bir ortamı dikkatle ve hassasiyetle yaratmamız, sonrasında da bunun onlara ne kadar yardımcı olduğunu gözlemlememiz gerekiyor.

Katılımcı Sorusu: Beş-altı yıl önce Türkiye Cumhuriyeti hükümeti iyi niyetle barış görüşmelerine başladığında, peşisıra yapılan seçimlerde epey oy kaybettiler, yani barışı istemeyen pek çok insan vardı. Barış görüşmelerinden önce bir araya geldiniz mi, ve insanların nasıl düşündüğünü anlamaya çalıştınız mı?

Peter Cassells: Burada iki ayrı tecrübe söz konusu, çünkü güneyde, Kuzey İrlanda'daki çatışmayı sonlandırmaya yönelik bir arzu vardı. Kuzey İrlanda'da farklı bir tecrübe var, çünkü barış için işbirliği yapan

iki parti kaybetti. SDLP ve UUP artık küçük partiler arasında, çünkü Sinn Fein ve DUP ana partiler oldular. Barışçıl bir siyaset yürüttükleri için seçimlerde kaybetmiş olsalar bile elde edilen kazanımlar kaybedilmedi ve şiddet geri dönmedi. Bu kesimleri demokratik sürece çekmek ve sorumluluk üstlenmelerini sağlamaya dair bir talep vardı.

Katılımcı Sorusu: Dünyanın günümüzdeki haline dair düşünceleriniz neler? ABD'nin başında Donald Trump var, Ortadoğu'da çatışmalar sürüyor ve AB'ye ne olduğunu bilmiyoruz. Siz iyimser misiniz, geleceğe dair umudunuz var mı?

Peter Cassells: AB büyümeye ve gelişmeye devam edecek, ama populist hareket pek çok açıdan büyük bir hataydı. Ben eski kafalıyım, şöyle ki, insanların tam zamanlı bir iş sahibi olmaya haklarının olduğuna, ve onlara bir yaşam amacı verilmesi gerektiğine inanıyorum. Eğitim ve yatırımlar çok önemli. Ekonomik krizle başa çıkmaya çalışırken bu konularda yapılan hatalar oldu, ve işsizlik halen devam etse de ben iyimser düşünüyorum. Trump, kim bilebilir ki? Son tahlilde çoğu şeyin laftan ibaret olduğunu düşünüyorum, dünya her zamanki gibi devam ediyor. İrlanda muazzam bir şekilde büyümeye ve kalkınmaya devam ediyor çünkü genç bir nüfusumuz var ve robot teknolojisi, kişisel tıp gibi alanlarda çalışan geleceğin şirketleri burada, ülkeye yapılan yatırımlar da artmaya devam ediyor.

Hepinize çok teşekkür ederim.

Oturum sonu.

5. Oturum: Hayırlı Cuma Anlaşması ve Sınır Ötesi Ticaret

Thomas Hunter McGowan

Thomas H. McGowan (en sağda) Intertrade İrlanda'nın ada çapında ticarete katkıda bulunan faaliyetlerini anlatırken

Thomas Hunter McGowan, InterTrade İrlanda CEO'su:

Çok teşekkürler. Biz Hayırlı Cuma Anlaşması kapsamında, İrlanda adasındaki işletmelere destek olması için yaratılmış resmi bir kuruluşuz. Bunu birkaç farklı türde inisiyatifle sağlıyoruz, fakat esas yöntemimiz satışlar aracılığıyla. Kuruluşun güneydeki bütçesinin 2/3'ü, kuzeydeki bütçesinin ise 1/3'ü hükümet tarafından sağlanıyor. Programlarımızı da bu orana bağlı olarak sunuyoruz. En önemlisi, yaptığımız bütün işlerin sınır ötesi bir kapsamının olmasına özen gösteriyoruz. İrlanda'nın güneyindeki şirketlerin Kuzeye satış yapmasına ve tam tersine yardımcı olduğumuz bir satış programı geliştirdik. Şirketlerin güneyden kuzeye satış yapması konusunda büyük zorluk var, çünkü 70 yıl boyunca iki ekonomi birbirinden bağımsız olarak gelişti. Başlıca görevlerimizden biri bariyerleri yıkarak şirketlerin ada çapında düşünmesini sağlamaktı; bunu sağlayabilmek için de bazı yetkilerimizin olması gerekiyordu.

Satış programımızla başlayalım; satış yapmak isteyen şirketlere, diğer pazara dair bilgi sahibi olan tecrübeli bir satışçı sağlıyoruz ve bu kişiler gerekli takdimleri yaparak şirketlerin çalışanlarını finanse etmelerini sağlıyorlar. Satışçının maaşının yarısı bizim tarafımızdan, diğer yarısı ise satış yapan şirket tarafından ödeniyor. Bu model çok başarılı oldu, InterTrade İrlanda yokken bile uygulanıyordu. Aşmayı başardığı asıl zorluk, atanan satışçının pazara ve adetlere dair anlaşmazlık çıkarabilecek farklılıklara hakim olması; buna aksanlar bile dahil. Basit bir örnek: yosun toplayıp bununla çimen yeşilleştirici gübre üreten iki adam var. Ürünlerini Kuzey İrlanda'da satmaya çalışıp başarısız oldular. Bize geldiklerinde onlara bir satışçı verdik,

şimdi ise Kuzey İrlanda'daki ve Birleşik Krallık'taki tüm golf sahalarına, Real Madrid, Barcelona ve Arsenal'e, ABD'de 12.000 civarında golf sahasına satış yapıyorlar. Şirketin çalışan sayısı 2'den 23'e çıktı. Sınır ötesi ticarete dair en önemli hususlardan biri, İrlanda'dan ihracat yapan şirketlerin yüzde 70'i ilk adımı sınır ötesi ticaret yaparak attılar. Aynı dili konuşsak da aramızda pek çok fark var.

Geliştirdiğimiz ikinci programın adı Yükselt (Elevate) idi, bu program satış temsilcisinin maaşının yarısını ödeyemeyecek, 10'dan az çalışana sahip küçük şirketlere yönelikti. Bu program iş insanlarına danışmanlık hizmeti sunarak satışını yaptıkları ürüne odaklanmalarını sağlıyor, sonrasında ise sektörde başarılı olmuş pazar ipuçları veriyor. İkinci odak noktamız ise inovasyon; bu ada için sıradışı bir ürün ve bunu yapan tek kuruluş bu. Şunu gördük ki pek çok küçük ve orta ölçekli şirketin kendi bünyelerinde inovasyon yapacak mühendislik veya bilişim teknolojisi kapasitesi yok. Biz de şöyle yapıyoruz: şirket için yeni bir ürün veya proses geliştirecek mezunları şirket adına işe alıyoruz ve bu mezunları 18 aylığına şirkete veriyoruz, maaşının yarısını biz öderken yarısını da şirket ödüyor, bu sırada mezun da yeni prosesi veya ürünü geliştiriyor. Buna ek olarak diğer taraftan bir üniversitenin, mezunu süpervize ederek teknolojileri efektif olarak kullanmasını sağlıyoruz.

Üçüncü odak noktamız spesifik konulara yönelik istihbarat ve araştırma. Şu anda Brexit sınır ötesi ticareti yakından ilgilendiren bir konu, çünkü şimdiye kadar iki AB üyesi ülke söz konusuydu. Birleşik Krallık, ortak pazarın yanısıra gümrük birliğinden de çıkacağını söyledi, bu da pazara bazı ticaret engelleri getirdi. Ulusal araştırma merkezimiz ESRI sınır ötesi ticareti yapılan her bir ürünün üzerinden tek tek geçti ve her biri için gümrüklü ve gümrüksüz olmak üzere iki ayrı rota belirledi. Ada çapında inovasyon ve sektörel tasarruf arttı. Adayı gözünüzde bir kare olarak canlandırırırsanız –ki aslında değil- Belfast'ta Queens Üniversitesi, güneyde Cork Üniversitesi, doğuda University College Dublin ve batıda Galway Üniversitesi var. Alanında uzman kişilere ders verdiriyoruz, bunu takiben daha iyi inovasyon yapmak isteyen şirketler için özel atölyeler yapıyoruz. Küçük işletmelere dair en kapsamlı araştırmayı yaptık ve gördük ki ihracat yapan şirketler, yapmayan şirketlerden üç kat daha çok kar ediyor. Bunu hatırlamakta fayda var, zira bu önemli bir istatistik. Her üç ayda bir 1.000 şirketi kapsayan bir anket yapıyoruz, bu şirketlere sorular sorarak sorunlarını anlamalarına ve çözmelerine yardımcı oluyoruz. Bunu 15 yıldır yapıyoruz. Pazarda bir boşluk ya da engel olduğunda bunu ortadan kaldıracak bir program geliştirmeye çalışıyoruz.

İlk fikrimiz bir satış programı kurup yarısını şirketlere ödetmekti, fakat yaptığımız anket küçük şirketlerin maaşın yarısını ödeyemeyeceğini gösterdi. Bu yüzden de beş günlük bir danışmanlık hizmeti geliştirdik. Bu hizmetin ücretini tamamen karşılıyoruz. Örneğin Brexit'le ilgili olarak adadaki işletmelerin yüzde 98'inin bir plan yapmadığını öğrendik. Dolayısıyla, Brexit'in getirileriyle başa çıkabilecekleri koşulları yaratmak üzere bir sürece başladık. İlk olarak sınır ötesi ticareti yapılan ürünlere dair tüm bilgileri topluyoruz, DTÖ tarifeleri bu ürünlere uygulansaydı ne olurlardı, bunu da öğreniyoruz. Fiyat hassasiyeti ve tarife-dışı engeller gibi konuları da değerlendirmeye aldık. Bazen küçük işletme sahiplerini etkileyen ve ilgilenilmemiş sorunlar keşfediyoruz, bunları da siyaset yapıcılara haber vermemiz gerekiyor. Örneğin son zamanlarda yapılan tüm

anketler enerji maliyetlerinin arttığını gösteriyor; bunun üzerinde durarak, siyaset yapıcıların küçük ve orta ölçekli işletmelerin böyle bir sorunu olduğundan haberdar olmalarını sağlıyoruz.

Özlem Zengin, Kezban Hatemi, Nilüfer Bulut, Aşkin Asan and Semanur Yaman

Şirketlere kredi vermiyoruz veya hisse senedi almıyoruz, fakat İrlanda adasındaki işletme ağını destekliyoruz; yatırımlarda bulunan son derece varlıklı şahıslara yapılandırma hizmeti sağlıyoruz. Bunu bizim için Dublin işletme inovasyonu merkezi yapıyor ve yaklaşık 300 işletme temsilcisi, yeni başlayan veya yeni ürünler geliştirmek isteyen küçük şirketlere yardımcı oluyor. Görevlerinin bir kısmı bu şirketlere nasıl sunum yapılacağını veya nasıl inandırıcı bir iş planı hazırlanacağını öğretmek. Başarılı bir sunum yapabilmek için bankacıların ve finansörlerin dilinden konuşabilmeleri gerekiyor, aksi takdirde başarısız oluyorlar. Burada fikir pazarlama sanatının öğretilmesi söz konusu. “Seedcorn” adında bir yarışmamız var, yeni veya köklü şirketler pek çok farklı kulvarda yarışıyor. “Dragon’s Den” isimli yarışma programı ile aynı yöntemi kullanarak eksiklikleri açıklıyor ve sunumlar yapıyoruz. Şirketlerin parayı alabilmek için başarılı sunumlar yapmaları gerek. Bunun için de iş planına sahip olmak ve eksikliklerin neler olduğunu açıklamak gerekiyor. Farkına vardığımız başka bir şey de şu oldu, şirketler yeni ürünler üretmek için ortaya yeni fikirler koymakta çok zorlanıyorlar. Onlara bu konunun çeşitli yönlerine dair yardımcı olacak bir yapı geliştirdik. Genel olarak şirketler ortalama 60 fikir geliştirebiliyor, bizim yaptığımız bu fikirleri “hızlılık-ucuzluk” perspektifinden incelemek. Buradaki amaç iş planına uymayan tüm fikirleri ortadan kaldırmak, genelde sonda uygulamaya geçirilecek bir ya da iki fikir kalıyor. Şirketler için yoğun bir süreç bu, çünkü çok zamanlarını alıyor, fakat bu fikirler şirketler için, çünkü pazarlarını ve müşterilerini tanıyorlar. Bütün bunların, yani satış, inovasyon ve fikir üretiminin arkasındaki amaç şirketlere süreci kendi başlarına tekrarlayabilme kapasitesini verebilmek. Müdahale ettikten üç yıl sonra gidip şirketin ve mezunların ne halde olduğuna bakıyoruz. İdareci

raporunuzu bu şekilde oluşturuyoruz, ve gördüğümüz o ki mezunların yaklaşık yüzde 80'i üst düzey pozisyonlara gelmiş oluyor. Kobiler için inovasyon desteği veren Horizon 2020 adlı AB programında bir araya gelip ortaklık oluşturacaklarını düşünüyoruz. İyi bir başlangıç konumumuz var, çünkü merkezimiz Kuzey İrlanda'da, dolayısıyla Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti olmak üzere iki ülkede aktifiz. Normalde ortaklık kurulabilmesi için sadece bir başka ülkeye ihtiyaç duyuluyor. 2020'ye kadar hedefimiz, AB fonlu programlardan 175 milyon avro kazanabilmek. Karşılaştırma amaçlı bakarsak, İrlanda Cumhuriyeti'nin Horizon 2020 hedefi 1 milyar avro, dolayısıyla güneyde satış daha farklı. İki farklı bölgede aktif olan şirketler bir araştırma fonu isteyebiliyorlar, fakat genelde hem kuzeyde, hem güneyde ve en azından bir başka AB ülkesinde olan bir şirket olması gerekiyor. Kuzey ve güney arasındaki ticaret hacmi 6 milyar avro, üç milyonu mal, üç milyonu hizmet. Hizmetimizin yüzde 54'ü yemek, tütün ve giysiler ama temel olarak iki yönlü tarım, kuzeyden güneye ve güneyden kuzeye. Brexit'in getirdiği zorluk şu, en çok vergilendirilen ürünler et ve süt ürünleri, bunlar da bizim pazarımızın büyük bir bölümünü oluşturuyor. Tarife yüzde elliden yüzde altmışa çıkabiliyor. Kuzey İrlanda, İngiltere ekonomisinden farklı çünkü güneyde tarımsal üretim ağırlıkta, kuzeyde ise keten imalatı ve gemi inşası gibi endüstriyel ürünlere ağırlık veriliyor. Fakat bunların çoğu geride kaldı, artık ekonomi büyük ölçüde kamu sektörü tarafından ayakta tutuluyor; Kuzey İrlanda'nın 1.8 milyonluk nüfusunun 300.000'i, İrlanda'nın güneyinin 4.8 milyonluk nüfusunun ise 295.000'i kamu sektöründe çalışıyor. Ödemeler Birleşik Krallık hükümeti tarafından destekleniyor; İrlanda'nın 20 milyar pound'luk pazarının 9 milyar pound'una denk geliyor her yıl.

Yaptığımız bir başka şey de kamu sektörü tedariki, bu karmaşık ve bürokratik bir süreç. Bütün şirketlere kamu sektörü ihalelerinde nasıl teklif verilmesi gerektiğini öğretiyoruz. Bunlar bir günlük eğitimler, fakat çok karmaşık ve bürokratik olduğu için düzenli yapılmaları gerekiyor. Kobilerin katılımını sağlamak için onlara teklif formunun nasıl doldurulacağını öğretiyoruz, buna ek olarak başvurmak istedikleri sektörde bir boşluk oluşunca onlara eğitim veriyoruz; genelde formu doldurmak için yarım günlük bir mentorluk hizmeti yeterli oluyor. Aynı zamanda ada çapında "alıcıyla tanışın" etkinlikleri düzenliyoruz, ilk olarak eğitimciler ya da polis kuvveti gibi kamu sektörü alıcılarını kobiler ve özel sektörle doğrudan temasa geçirerek başladık. Bu etkinlikler epey büyüdü ve sektör temelli bir hale geldi. Böylece daha odaklı bir yaklaşım söz konusu oldu, örneğin tıp teknolojisi şirketleri sağlık hizmetleri sektörüyle bir araya geliyor. Böylelikle sahip oldukları hizmetleri pazarlayabilecekler, ve İrlanda danışmanı ile tanışabilecekler, aynı şeyi su işleri için de yaptık ve böyle sektörel bir bazda çalışmaya devam edeceğiz. Ticaret hızlandırıcı veya inovatif hibe adını verdiğimiz bir hibe sistemi geliştirdik. Şirketlere sınır ötesi ticarete dair teknik, yasal veya muhasebeyle ilgili danışmanlık hizmeti alabilmeleri için 1000 pound'luk hibe veriyoruz. OECD'nin 2013 raporu bizim için önemliydi. Merkezde biz olmak üzere Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti arasındaki sınır ötesi ticareti inceleyen bir araştırmaya katıldık. Aynı zamanda Finlandiya ve İsveç, Belçika ve Almanya gibi örnekler bakarak sınır ötesi ticaretin AB'de nasıl işlediğini inceliyordu. Resmi yapılandırıcı bir sistemin yürürlükte olduğu tek bölgeyiz; diğer bölgelerde de ülkeler arasında ticaret var ama biz bunu özellikle teşvik ediyoruz; gelecekte bize faydası olacak iyi programlar seçiyoruz. Sorusu olan var mı?

Katılımcı Sorusu: Barış öncesinde ve sonrasında, ekonomi ile siyaset arasındaki dengeyi nasıl kurdunuz?

Thomas Hunter McGowan: Bu olayın iki boyutu var, ilki Kuzey- Güney Bakanlar Konseyi adındaki ortak bir konsey, kuzey ve güneyi ilgilendiren tüm kararlar bu konseyde belirleniyor. Böylece siyaset bazında anlaşmazlık olması engelleniyor. İkinci olarak, 12 kişilik bir yönetim kurulumuz var, kuzeyden ve güneyden eşit sayıya üyeye sahip. Güneydekiler iş tecrübelerine, kuzeydekiler ise siyasi partilerine göre seçiliyorlar. Şu anda Kuzey İrlanda'daki iki büyük siyasi parti Sinn Fein ve DUP. D'Hont sistemini kullanarak koltukları paylaşıyoruz, bu sisteme göre kurul üyeleri atanıyor fakat tecrübemize göre atandıkları zaman siyasi eğilimlerini bir yana bırakarak kurul yararına davrandıklarını ve programımızı desteklediklerini görüyoruz, DUP tüm adayı kapsayan bir ekonomiye karşı olsa bile bu böyle. Biz kurulduğumuzdan beri Kuzey İrlanda başbakanı DUP'ten oldu.

Aylin Surkultay, Mustafa Süzer, ve Katelyn Kunzman

Katılımcı Sorusu: Bu siyaset, barış öncesinde ve sonrasında refah dağılımları arasındaki farkları azaltmaya yaradı mı?

Thomas Hunter McGowan: Bizim değerlendirmelerimizde vatandaşlara yer yok, dolayısıyla refah dağılımına bakmıyoruz. 32 vilayeti kapsayacak şekilde çalışıyor ve programlarımızı 32 vilayete sunuyoruz, ama sosyal mahrumiyet veya işsizlik sorunu olan bölgeler görev alanımızda değil. Kuzey İrlanda yönetiminin yoksulluk, eğitim farkları ve işsizlikle başa çıkma görevi var. Sürece dair söyleyebileceğimiz bir şey şu, süreç mümkün hale geldi çünkü öteki türlü Kuzey İrlanda halkının hayatlarını düzeltmeye dair bir umudu olmayacaktı. Bizim önceliğimiz kobilerin kapasitesini arttırmak, bu kapasite aracılığıyla refah ve iş sayısı artacak. Öncesi ve sonrasıyla ilgili bir soru sordunuz. Önceden, kamu sektörü istihdamı sebebiyle Kuzey İrlanda'nın işsizlik oranı sabitti, barış sürecinden bu yana sınır ötesi ticaret ekspansiyonel olarak büyüdü. Bu süreçte ticaret hacmi iki milyardan altı milyara çıktı. İşsizlik oranı adanın güneyinde daha az, ekonomide de bir atılım var, ama biz ada genelinde çalışan bir kuruluşuz. Kendi inisiyatiflerimizi ekonomideki ulusal inisiyatiflerden ayırabilmek zor. Ama barış sürecinin sonundan bu yana ihracatın yüzde 30 arttığını söyleyebiliriz. Sınırı aşan insanlara bakarsak, her ay 177.000 kamyon, 205.000 kamyonet ve 1.85 milyon insan geçiyor, 30.000 insan her gün

sınırı aşarak işe gidiyor. Sınır olmayınca her gün sınırı geçen insanların işi kolaylaştı.

Katılımcı Sorusu: Sınır bölgesinde 'altın üçgen' sistemi pek iyi çalışmıyor; bu arada siz cemaatlerin entegrasyonunu sağlamak, ticaret ve eğitimi desteklemek için pek çok şey yaptınız. Refah aktarımı gibi konulara ilişkin olarak gelecekte ne olacağını öngörüyorsunuz?

Thomas Hunter McGowan: AB vatandaşlarının serbest dolaşım hakkı sebebiyle şu anda bir zorluk yaşamıyoruz. Bağımsızlığımızdan önce Birleşik Krallık tarafından yönetiliyorduk, bu sebeple İrlanda ve İngiltere için ortak bir dolaşım alanı yarattık. Bu ortak alanı koruduk ve Schengen anlaşmasına taraf olmadık. Bu AB vatandaşları için bir sorun olabilir ama ortak dolaşım alanı sebebiyle İngiliz vatandaşları için sorun olmaması gerek. Emekli maaşları da önemli bir sorun, bu Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma anlaşmasının bir parçası. Bir düzenleme getirilmesi gerekiyor, normalde Birleşik Krallık'ta yaşayan vatandaşların, AB vatandaşları da dahil, Birleşik Krallık'ta emekli olmaları bekleniyordu. Dolayısıyla üzerine anlaşma sağlamaları gereken ilk maddelerden biri bu olacak.

Katılımcı Sorusu: Brexit sonrasında siz AB'de kalırken Kuzey İrlanda çıkmış olacak. Bu sorun yaratacak mı ve ilişkinizi ekleyecek mi?

Thomas Hunter McGowan: Hayırlı Cuma Anlaşması zaten mevcut; İngiliz ve İrlanda hükümetleri ile AB bu anlaşmanın garantörü. Fakat Brexit bazı ek anlaşmaların yapılmasını gerekli kılabilir. İşlerin aynı şekilde devam etmesini bekliyoruz, eğer bir sorun yaşanırsa bu, kaldırdığımızı düşündüğümüz engellerin hala mevcut olduğu anlamına gelecektir. Ama her şey yolunda olursa biz de yolumuza devam edeceğiz, eğer engeller yoksa ve ticaret serbestse bir sorun yaşanmayacaktır. En kötü senaryoya göre DTÖ tarifeleri sebebiyle iki ülke arasında ticaret 430 milyon kadar azalabilir, en iyi durum senaryosuna göre ise böyle bir şey olmayacak.

Katılımcı Sorusu: Kadınlara özel bir programınız var mı?

Thomas Hunter McGowan: Ticarete Kadınlar isimli bir kuruluş var, biz de bu kuruluşu destekliyoruz fakat bizim için de programlar yürütüyorlar ve biz spesifik olarak iki programı cinsiyete göre ayırmıyoruz. Yeni ürünler geliştiren kadın mühendislere baktığımızda büyük değişiklikler tecrübe edildiğini görüyoruz. Fakat satış alanında hala erkek hakimiyeti var, yaklaşık yüzde 80 oranında. Mühendislik ve temel bilimler alanında ise bu fark yüzde 60'a 40 oranında.

Katılımcı Sorusu: Ekonomi bağlamında yabancı işletmelerin barış sürecine etkisi ne oldu?

Çokuluslu şirketler İrlanda'nın güneyini çok destekliyorlar ama aynı şey kuzey için geçerli değil. Kurduğumuz asli bağlantı, kobilerin çokuluslu şirketlere tedarikte bulunmasını sağlamak. İrlanda adasındaki müşterilere dair bir rapor geliştirdik ve çokuluslu şirketlerle bazı çalışmalar yapıyoruz. Örnek vermek gerekirse, çokuluslu şirketlerin klinik deneyler yapabilmeleri için bir nüfusa ihtiyaçları var.

Frank Smyth ve Thomas H. McGowan

İlaç şirketleri Kuzey İrlanda'daki 1.8 milyon insanı etkiliyor; İrlanda'da kanser araştırmaları yürüten bu klinik deneylere dair büyük ilerlemeler kaydedildi. Çokuluslu şirketler genellikle İrlanda'dan Avrupa'nın geri kalanına ihracat yapıyorlar. Dolayısıyla bölgeyi daha cazip bir hale getirmeye çalışıyorlar. Sorunlar dönemi esnasında risk faktörü sebebiyle çokuluslu şirketlerin Kuzey İrlanda'da yatırım yapma ihtimali yoktu.

Oturum sonu.

6. Oturum: Hayırlı Cuma Anlaşması'nın Ekonomik Etkileri

Dearbhail McDonald

Laki Vingas, Leyla Alaton, Christian McGee, Stephen Buggiey, Frank Smyth, ve konuşmacı Dearbhail McDonald

Dearbhail McDonald, Gazeteci ve Avukat; Irish Independent Gazetesi Hukuki Editörü ve Grup Ticaret Editörü:

Burada olmak çok güzel. Kuzey İrlandalı olduğum için çok hızlı konuşan biriyim. İrlanda'ya ve Dublin'e hoşgeldiniz. Frank'ın dediği gibi ben gazeteciyim, adadaki en büyük haber grubunun ticaret editörüyüm. Bazen insanlar kimliğime dair sorular sorarlar; cevap olarak hep İrlandalı olduğumu söylerim, İrlanda pasaportuna sahibim ama aslında Kuzey İrlanda'danım. Annem İrlanda Cumhuriyeti'nden, babam Kuzey İrlanda'dan ve kasabaları arasında 13 kilometre var, sınıra çok yakınlar, ben de sınırda büyüdüm. En büyük İngiliz ordusu üslerinden birinin yanbaşıda büyüdüm, bir sürü insan tam da burada öldürüldüğü için evlerimizin arasındaki sokağa "bomba geçidi" denirdi. Büyürken güvenlik ve tedbir en iyi bildiğim şeylerdi. Örneğin beslenme çantamı okula götürüp orada unutursam bomba paniği yaşanabilirdi. Zor zamanlardı, ve güvenlik sebebiyle "bomba geçidi"nde pek çok kısıtlama vardı; ticaret, işletme, gümrük gibi konularda da sıkıntılar vardı ve genel olarak büyümek için güç bir zamandı, ama biz başka bir şey bilmiyorduk. 1998'de Trinity College'de hukuk okurken Hayırlı Cuma Anlaşması imzalandı. İrlanda tarihinin en önemli anlarından biriydi. Kuzey İrlanda'da doğrudan gözlemlenebilen bir etkisi oldu. Bugün iki farklı şekilde konuşacağım, hem aklımla, hem kalbimle. Buraya Hayırlı Cuma Anlaşmasının ve barışın getirilerini incelemek için geldiğinizi biliyorum. Kısa bir cevap vermek gerekirse, evet, getiriler oldu, ama asıl cevap biraz daha uzun. Değişim bir gecede gerçekleşmedi ve bu önemli bir dönüm noktası olsa bile, bu anlaşma olmadan bile yaşanan gelişmeler vardı.

Tartışmamız için üç soru getirdim: Hayırlı Cuma Anlaşması iyi bir ekonomik dönüm noktası mıydı? İstikrarı arttırıp daha iyi ekonomik performans sağladı mı? Barış temettüsü var mıydı? Pek çok insanla konuşmuş olduğunuzu biliyorum, ve incelememizin faydalı olabileceği üç istatistik var yanımda. Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan bu yana, ki seneye 20 yıl dolmuş olacak, AB'nin genişlemesinden dolayı Kuzey İrlanda'da

35.000 ekstra göçmen var. Kuzey İrlanda uzun süre işsizlik sıkıntısı yaşadı; 1981’de çalışan nüfusun sayısı yaklaşık 500.000’di ama günümüzde bu sayıda 250.000’den fazla artış var. Bunun tek sebebi 1998 değildi, çünkü halihazırda bir artış görmeye başlamıştık, ama olumlu bir etkisi oldu. Yerel emek piyasası iyileşiyor. Kıtık döneminden önce Kuzey İrlanda batı dünyasının en büyük ekonomilerinden biriydi. Büyük bir imalat ekonomisi vardı ve günümüzün Kuzey İrlandasının değişmesi gerekti. Günümüzde daha çok bir hizmet ekonomisiyiz, buradaki kalkınma da bu sayede oldu. Kuzey İrlanda’daki her şey çok değişken, ama bizi ekonomik olarak en çok etkileyenin 1998 değil 2007 olduğunu söyleyebilirim; küresel ekonomik kriz bizi oransal olarak İrlanda Cumhuriyeti’nden daha kötü etkiledi. Birleşik Krallık’ın kuzey parçası olarak buradaki yaşam standartları düşmeye devam ediyor genel küresel iklimden dolayı. Hayırlı Cuma Anlaşması’ndan sonra barışın etkilerinden biri ev fiyatlarının artmasıydı, yükselişten sonra ise fiyatlarda azalma oldu. Uzun vadeli barış stratejilerini değerlendirirken düşünülecek birkaç şey daha: iki tür barış vardır, biri negatif barış; şiddet çemberini kırabilirsek bunu sağlayabiliriz, fakat refah için tam anlamıyla entegrasyon olması, insanların birlikte yaşayıp çalışabileceği alanlar yaratılması gerekli. Ben büyürken bu zordu, çünkü şirketler silahlı ve bombalı saldırılar nedeniyle buraya yatırım yapmak istemiyordu; haraç kesme sorunu vardı, paramiliter gruplar adeta işletmeleri rehin alırdı. Bunların hepsi büyük ölçüde ortadan kalktı, bu iyi bir şey ve böyle devam etmeliyiz. Hayırlı Cuma Anlaşması’ndan 20 yıl sonra devletin finanse ettiği konutların yüzde 90’ı dini şekilde ayrılmış durumda. Bu zor, çünkü okul çağındaki çocuklarımız ekonomimizin geleceği, ve bu çocukların yüzde 93’ü dini olarak ayrılmış okullarda okuyorlar; ilerlemeye çalışırken böyle şeylerin olması bir engel.

Olumlu şeyler de var, örneğin Game of Thrones dizisi sebebiyle Kuzey İrlanda turizmi oldukça arttı, bu da büyük ölçüde barış süreci sayesinde mümkün olmuştu. Ben Kuzey İrlanda’da büyürken 20 km ötedeki İrlanda Cumhuriyeti’nde yaşayan kuzenlerimin sınırı geçmesine izin verilmiyordu. Günümüzde insanlar Kuzey İrlanda’ya gelebiliyor, İrlanda’ya dair en iyi şey bu. Eğitim iyi gidiyor, eğitim oranlarımız arttı, gerçi şu aralar bir durağanlık var ama Sorunlar döneminde bile bu konuda çalışmalarımız devam ediyordu, çünkü cemaatleri bilgilendirip sosyal mahrumiyetten kurtarabilmek için eğitim şart. Eğitim insanların duygularını ve düşüncelerini değiştirebilmek için de gerekli. Eğitim konusu benim için bir tutku ve genç başlamak gerektiğine inanıyorum. İyi olan şey şu, Kuzey İrlanda’ya yatırım yapan işletmelerin yaklaşık yüzde 80’i yeniden yatırım yapıyor. Pek çok yeni işletmenin geldiğini gördük, siber güvenlik alanında dünyada bir numarayız, ve bu sebeple çok miktarda doğrudan yabancı yatırım topladık. Film ve medya sektörü, örneğin İrlanda Cumhuriyeti’nde Star Wars ve Kuzey İrlanda’da Game of Thrones var, bunların yanısıra büyük bir havacılık teknolojisi de var. Bir iktisatçı veya ziyaretçi ekonomik hayatın iyiye gittiğini görebilir. Nüfus daha uzun süre yaşıyor ve genç işsizliği konusunda büyük sorunlar var. Genç işsizliği ve siyasi sistemden hoşnutsuzluk arasında bir bağlantı var, bunun sadece Kuzey İrlanda değil her yer için geçerli olduğuna inanıyorum.

Dearbhail McDonald ile yuvarlak masa toplantısı

Maaşlar ve gelir seviyesi arttı, üniversiteye giden daha çok insan var. Bazı iktisatçılar daha çok miktarda temettü görmemiz gerektiğini söylüyorlar ve 1998 ekonomi için büyük bir değişiklik getirdi mi diye soruyorlar. Bence eğer ekonomik kriz yaşanmasaydı daha iyi bir halde olacaktık. Kriz herkesi duraksattı, barış ve istikrar ise geri dönenler için ev fiyatlarının artmasına sebep oldu. Kuzey İrlanda hala İngiltere'ye bağımlı çünkü bütün bölgeler arasında en çok maddi destek alan biziz, yılda 10 milyar sterline denk gelen bir meblağ söz konusu. İşlerin çoğu kamu sektöründe, dolayısıyla daha çok inovasyona ihtiyacımız var. Brexit'ten etkilenmemizin gerçekten bir risk olduğunu düşünüyorum. Ekonomi grafiklerinin anlattığı hikaye ile bunu bizzat tecrübe etmek birbirinden çok farklı şeyler. Kuzey İrlanda'da olan bizler için sınır psikolojik, ve yüreğimizde. Büyüdüğüm zamanlar ailemin evinden uzaklaşmak 15 dakika yerine 3-4 saat alabiliyordu, şimdi tek fark yaratan şey yollar. Son 20 yılda Kuzey İrlanda'da hükümet üç defa dağıldı. Hükümet olmadığında kısa veya uzun vadeli kararlar verebilmek zor oluyor. Kuzey İrlanda'da 10 yıl boyunca İrlanda Cumhuriyeti'nden farklı bir kurumlar vergisi uygulandı. Siyasi boşluklar, başka yerlerde olduğu gibi, Kuzey İrlanda'da da iyi sonuçlar doğurmuyor. Ziyaret edeceğimiz Kuzey İrlanda'nın benim çocukluğumdaki halinden çok farklı olduğunu söyleyebilirim. Artık harika bir yer. Ekonomi, siyasete rağmen ayakta. Harika bir bohem ve arkadaşça atmosfer var.

Odada bu kadar çok kadını bir arada görmek sıradışı, size kadınların oynadığı rolden bahsetmek istiyorum. Kadınlar her şeyi bir arada tutan yapıştırıcıydılar ve onlar olmadan bunların hiçbiri olamazdı. Şiddetin durdurulmasını talep ettiler; bence barışı bugün hala kadınlar sürdürüyor. Parlamentoda yeterince temsil edilmiyoruz. Maalesef günümüzün Belfast'ında, aradan geçen yirmi yıldan sonra benim çocukluğumdakinden daha fazla barış duvarı var. Barış duvarları Katoliklerin ve Protestanların yakın ama ayrı yaşadığı mahallelerde var. Bunlar güvenlik için inşa edilmiş duvarlar veya güvenlik bariyerleri, ve dediğim gibi, günümüzde geçmişe göre daha çok barış duvarı var. Bu duvarlardan birinde yer alan bir

mahalle merkezi ile ilgili çok güzel bir haber okuduğumu hatırlıyorum; kadınları destekleyen bir merkezdi ve binanın Protestan kadınlar için de, Katolik kadınlar için de kapıları var, bu kadınlar aile içi şiddet veya eğitim gibi konularda aynı hizmete erişebiliyorlar. Bu beni çok üzüyor çünkü aynı mücadeleleri verdiğimizizi görüyorum. Kadınlar her alanda olduğu gibi eğitimde de çok önemliler. Barış sürecinin çoğu boyutunda çok önemli ilerlemeler kaydedildi, fakat bunlar kadınların müdahalesi olmadan mümkün olamaz.

Katılımcı Sorusu: Sorulan soruları özetlemek gerekirse, Hayırlı Cuma Anlaşması önemli bir dönüm noktası mıydı?

Dearbhail McDonald: Evet, kesinlikle ama ince detaylara baktığımızda hala yapılması gereken bir sürü şey var.

Katılımcı Sorusu: Daha çok istikrar sağladı mı?

Dearbhail McDonald: Evet, istikrar anlaşmanın en büyük getirilerinden biri oldu. Fakat bence daha iyi bir ekonomik performans sağlaması gerekirdi. İnsanlar anlaşmayı oyladıklarında, aynı zamanda barış ve refah için oy kullandılar. Arka plandaki sosyoekonomik koşullar müsait olmadığında barış anlaşmaları genelde yıpranır ve hasar görür. Aradaki farklar ve duyulan hınç böyle durumlarda daha net hissedilir, fakat yine tekrarlıyorum, bu durum Kuzey İrlanda'ya has değil; gelir adaletsizliği hepimizi etkileyen bir durum.

Katılımcı Sorusu: Elle tutulabilir bir barış temettüsü var mıydı?

Dearbhail McDonald: Evet, yarın Belfast'a gittiğinizde bunu göreceksiniz, entegre olmuş çocukları göreceksiniz. 25 yaşında bir kızkardeşim var ve evimizin yanındaki İngiliz ordu üssünü veya başlıca siyasetçileri hiç hatırlamıyor, bence bu harika bir şey.

Son söyleyeceğim şey şu, düzelmiş bir ticaret ortamı çok önemli, ve negatif barış bir kez sağlandığında ticaretin oynayacağı önemli bir rol var. Özel yatırımcılar cemaatleri başıboş bırakamazlar, birlikte çalışmalarını gerekiyor, özellikle de genç erkekler dışlanmış olduklarını hissediyorlar. Üçüncü kısım, ki bence en önemlisi bu, eğitim sisteminiz düzgün değilse ekonominiz de düzelmeyecektir.

Dinlediğiniz için teşekkürler, sorularınızı dinliyorum.

Katılımcılar Dearbhail McDonald'a soru sorarken

Katılımcı Sorusu: Kuzey İrlanda hala iki tarafındaki ülkelere muhtaç görünüyor. Demokratikleşme yolunda karşılaştığınız engeller neler?

Dearbhail McDonald: Küçük bir ada olduğumuz için birlikte çalışıyor olmamız gerektiğini düşünürsünüz, değil mi? Birleşik İrlanda fikri anayasal bir mesele, çünkü Kuzey İrlanda, Birleşik Krallık'ın parçası. Hayırlı Cuma Anlaşması'na herkes oy verdi. Kuzey İrlanda'nın İrlanda Cumhuriyeti'nin parçası olabilmesi için insanların bunu rızaları dahilinde oylaması gerekir. Birleşik İrlanda konusu Brexit yüzünden daha çok gündeme gelir oldu. Protestan veya kraliyetçi cemaat Birleşik Krallık'ta kalmak yönünde oy kullandı, fakat bu oran gittikçe düşüyor çünkü Katolik nüfus gitgide artıyor. Kuzey İrlanda geleneksel olarak Londra tarafından desteklenegelmiştir, bu destek yılda 10 milyar sterline denk geliyor. Böyle bir şey bizim zamanımızda bile gerçekleşebilir, fakat eğer insanların rızası olmadan yapılırsa sonuçları felaket olacaktır. Endişeler, Protestan veya kraliyetçi cemaatin korunmamasının yeniden şiddeti başlatabileceği yönünde. Hayırlı Cuma Anlaşması'nın iyi yanlarından biri zamanla güney ve kuzey arasında çok dikkat çekmese de muazzam bir işbirliğinin ortaya çıkmasıydı, fiilen enerji ekonomimiz ada çapında, Kuzey İrlanda'nın da Cumhuriyet'in de enerjisi İngiltere'den geliyor. Balıkçılık, turizm ve spor alanlarında işbirliği var. Şu anda, 2023 Dünya Ragbi Kupasına ev sahipliği yapabilmek için mücadele veriyoruz. Eğer adadaki herkes rıza gösterirse bu, İrlanda adası genelinde olacak. Katoliklerin tümünün bile birleşik İrlanda için oy verip vermeyeceğinden emin değilim. Konut krizi de bu meseleyi fazlasıyla etkileyen faktörlerden biri, Brexit'in büyük endişe yaratmasının sebebi de bu. Ada çapındaki ekonomiyi nasıl koruyabiliriz? İktisatçılar

birleşmenin masrafını hesapladılar ve İrlanda Cumhuriyeti AB üyesi olduğu için bu konuya büyük ilgi gösteriyorlar. Brexit'in bizim için zor olma sebebi şu, bölge bazında Kuzey İrlanda AB'de kalmak yönünde oy kullandı ama bir bütün olarak Birleşik Krallık ayrılmak yönünde oy verdi. Ayrılmak isteyen çok sayıda vatandaş bunu pratik mantığa dayandırıyorlar, bu da anlaşılır bir şey, ama anayasal sorulara cevap vermiyor.

Katılımcı Sorusu: Ülke nüfusunuz küçük bir şehire denk gibi, Türkiye'de sizden büyük şehirlerimiz var. Çok sayıda uluslararası müdahale var, ve bu Türkiye'ye dair beni düşündüren hususlardan biri.

Dearbhail McDonald: Türkiye'yi genç bir öğrenciyken bir kere ziyaret etmiştim; ve ülkenize dair detayları anlıyormuş gibi yapmayacağım, ama şunu söyleyebilirim: 1980'lerde bir ara, terörizm hayatımızın büyük bir parçasıyken, yaşadığımız çatışmanın başa çıkılamayacak kadar devasa olduğunu düşünüyorduk. Bu meselelerde taşma noktaları var; bunları tam olarak tespit edebilmek kolay değil ama benim için, evlerine yangın bombası atıldıktan sonra ölen birkaç küçük çocuk oldu. Bu olay yaşanınca insanlar farklı seçenekleri değerlendirmeye başladılar. Kadınların rolü burada da çok önemliydi. Maalesef, değişiklik yapılması için böyle büyük olayların yaşanması gerekiyor. Anaakım siyasi partiler, günümüzün anaakım partisi olan partilerle itribata geçtiler, ki bu partiler o zaman terörist gruplar olarak görülürdü; ve bu partileri merkeze getirdiler. Günümüzde Kuzey İrlanda'da gücü elinde bulunduran da bu partiler, ve siyasi diyalogun bu alanda da gerçekleşmesi gerekiyor. Zor olsa da bu diyalogun yaşanması, tarafların birbirini dinlemesi ve temas kurması gerekiyor. Hukukun üstünlüğü Kuzey İrlanda'da hep çok önemliydi, sorunların zirve yaptığı dönemde bile kanun ayaklar altına alınmazdı, günümüz dünyasında beni en çok endişelendiren şeylerden biri hukukun üstünlüğünün çiğnenmesi. Güç, ama yapılabilir.

Katılımcı Sorusu: Medya okuryazarlığını artırma gibi bir sorumluluğunuz var. Sorum şu, bu medya eğitimi programında barış sürecine dair bir şey var mı; örneğin çocuklar barış sürecine dair negatif içerikleri nasıl yorumlar, bunun gibi noktalara ilişkin?

Dearbhail McDonald: İçimizden bir grup bir araya gelerek İrlanda okullarındaki müfredatı değiştirdik, çünkü çocukların aygıtlara dair okuryazarlığı var, ama tükettikleri içeriği anlayacak kapasiteye ve becerilere sahip olmadıklarını düşünüyoruz. Gerçeği sahte haberlerden veya zorbalıktan nasıl ayırt ettiklerini bilmiyorduk. Bunun vatandaşlık eğitimiyle de ilgisi var, o esnada barış süreciyle ilgili düşünmüyordum ama çatışma esnasında büyürken biliyordum ki Protestan bir okula giden biri, İrlanda tarihine Katolik okula giden birinden daha farklı bir bakış açısıyla yaklaşırdı. Konuların nasıl öğretildiğinde farklılıklar vardı. İçinde olduğumuz dönemde çocuklar çok becerikli, fakat kendi mahremiyetlerini ve ev hayatlarıyla ilgili detayları paylaştıklarının farkında olmayabilirler diye de düşünüyorum.

Katılımcı Sorusu: Medyanın barış süreci esnasındaki tavrı neydi?

Dearbhail McDonald: Medya buna eleştirel yaklaşıyordu, özellikle Hayırlı Cuma Anlaşması'nın oylanması

esnasında; buna yönelik büyük bir kamu kampanyası yapılmıştı. Kuzey İrlanda'nın medyası da çok ayrılmıştı: bir gazete Katolikler içindi, diğeri ise Protestanlar için. Sorunlar döneminde Kuzey İrlanda tüm dünya basınında haber oluyordu. Günümüzde barış bunu değiştirdi. İrlanda'ya süreç dinamiğinin bir parçası olarak bakılıyor. Siyasi kanadın da sürece dahil edilmesi gerekti tabii. Hoş değildi, ama medyaya uyum sağlamaları gerekiyordu. Küçüklüğümde medya Katolikler ve Protestanlar için ayrıydı, ama sadece gerçekler haberleştiriliyordu.

Katılımcı Sorusu: İki taraf arasında pek çok benzerlik var, fakat kendi kimliğinizin etkisi altında kalmadan, yaşananlara dair hikâyeyi nasıl anlatabiliyorsunuz?

Dearbhail McDonald: Sizinle bir gazeteci ve bir Kuzey İrlandalı olarak konuşuyorum; gazetecilerin dürüst araçlar olması gereklidir, eğer dürüst olmazsak hiçbir işe yaramayız. Gazetecilerin görevi bu anlatıları korumak ve sürekli birbiriyle kıyaslamaktır. Kuzey İrlandalı bir Katolik olarak ise karşı tarafı dinlemenin ve kendini onların yerine koyabilmenin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Aynı zamanda bir müzisyenim, büyürken keman çalıyordum ve 13 yaşındayken bir orkestradaydım. Ücretsiz müzik dersi alabilmenin tek yolu orkestraya gitmekti. İki cemaatten de çocuklar vardı, ve ailem beni böylesi bir ortama genç yaşta soktuğu için şanslıyım. Ailemde şiddetten doğrudan etkilenen biri yoktu, ama Protestanların farklı bir tecrübesi vardı. Çok aşama katedildi, ama bunu büyük ölçüde karşı tarafı dinlemeye borçluyuz; karşı tarafı dinlemeden ilerlemek mümkün olmayacaktır.

Dearbhail McDonald ile yuvarlak masa toplantısı esnasında katılımcılar

Katılımcı Sorusu: Kadınların işgücünde temsili nasıl? Kadınlar neden dışlanıyor, kadınların işgücünde eşit temsilin önündeki engeller neler?

Dearbhail McDonald: Kadınların meclisteki katılımının zirvesi, Kadın Koalisyonu'nun Nobel Ödülü aldığı sıralardı. Bu aslında ilginç bir konu, çünkü Kuzey İrlanda parlamentosuna baktığımızda sadece kadınların değil, ılımlı milliyetçi ve birlikçi partilerin de katılımının azaldığını görüyoruz. Eskiden uçlarda yer alan partileri merkeze çekmenin sonuçlarından biri de ortadaki zeminin yok edilmesi oldu; Kuzey İrlanda'ya şimdi baktığımızda SDLP'nin Westminster'da hiç koltuğu yok. Fakat Kuzey İrlanda'da kadınlar hala güçlü. Ocak ayına kadar meclisin başında Arlene Foster vardı, diğer ana partiye baktığımızda onun başında da kadın bir lider var. İrlanda Cumhuriyeti'nde de kadınlar çok aktif, ama Dublin'deki hükümette 1/3 oranına erişemedik, bu bir sorun. Engeller dünya genelinde aynı: çalışma saatleri, çocuk bakımı, kültür, tavırlar, ve bazen de kendimizi geri planda tutmamız. Daha çok kadını teknolojiye yönlendirmeye dair bir seminere daha yeni gittim. Yüzde 10 oranında erkek vardı ve şu konuda fikir birliğine vardık, erkekler daha kapsayıcı olmanın bir toplumsal gereklilik olduğunu anlamadığı sürece bu bir sorun olmaya devam edecek. Hem kuzey, hem güneydeki meclislerdeki kadınlardan bazıları gerçekten çok cesur ve enerjik insanlar.

Katılımcı Sorusu: Daha fazla kadını dahil etmek için alınan kararlar size işe yarıyor mu?

Dearbhail McDonald: İstedığınız kadar karar alabilirsiniz ama bu kararları fonlayıp desteklemediğiniz sürece somut bir etki elde edemezsiniz. Eşitlik anlamında Kuzey İrlanda'da büyük adımlar atıldı; bir insan hakları komisyonumuz var artık. Kadınların ilerlemesinin engellendiğini düşünmüyorum, ama evet, önemli kararların alındığı yerlerde kadınlar var. Bu konuda yasal düzenlemeler var ama bu düzenlemeler gerektiği gibi fonlanmadığında uygulanmaları zor oluyor. Dolayısıyla bütçe ayrılmadığı sürece bunlar uygulanamayacak ve bu da bir sorun olabilir. Çok teşekkür ederim, umarım sizin için faydalı bir konuşma olmuştur.

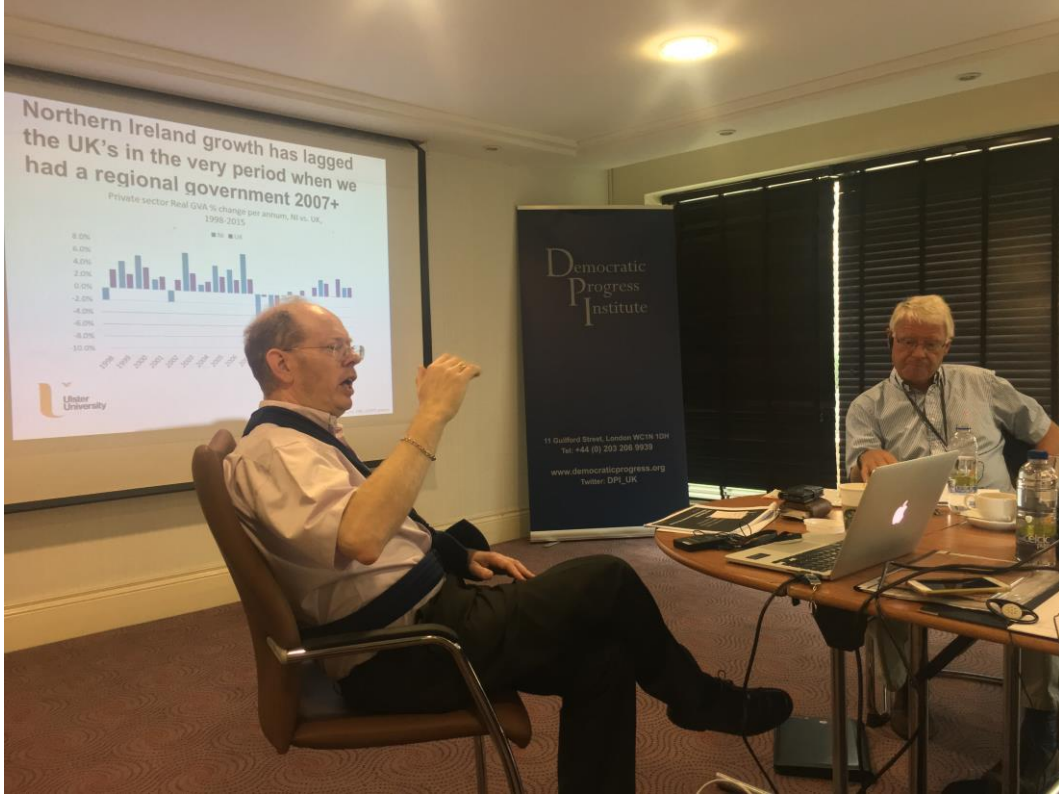
Frank Smyth: Teşekkürler Dearbhail, tartışmaya bir canlılık ve netlik kazandıracağını düşünüyordum, beklentilerimi karşılıksız bırakmadım. Dediğim gibi Dearbhail konuşurken daima somut kanıtlar üzerine argümanlarını inşa eder.

Oturum sonu.

12 Temmuz 2017, Çarşamba - Belfast

7. Oturum: Barışın Kuzey İrlanda Ekonomisine Etkisi ve Barış Sürecinde İşletmeler ile Özel Sektörün Rolü

Dr Esmond Birnie ve Nigel Smyth

Konuşmacılar: Dr Esmond Birnie ve Nigel Smyth

Dr Esmond Birnie, Kıdemli İktisatçı, Ekonomik Politika Merkezi, Ulster Üniversitesi:

Çok teşekkürler. Gelebilmemize çok sevindim, hava çok güzel. Sizin tecrübenizle de ilgili olabileceğini düşündüğüm şu soruya cevap bulmaya çalışacağım: siyasi belirsizlikler ekonomik gelişimi imkansız mı kılar? Bu sabah değineceğim dört başlığı şöyle özetleyebilirim: ilk olarak, yaygın inanışlar; ikinci olarak, eldeki delillere bakacağım; üçüncü olarak Kuzey İrlanda'yla, ve muhtemel olarak sizin durumunuzla da alakalı olduğunu düşündüğüm bazı örnekleri inceleyeceğim. Son olarak şu soruya cevap vermeye çalışacağım: bu sizin için ne anlama geliyor olabilir? Yaygın inanışa göre ortada gayet net bir argüman var: siyasi belirsizlik ticaret için kötüdür, diğer belirsizlik türleri gibi. Bunun sebebi de işletmelerin ve ekonomideki insanların yatırım yapma isteğini azaltmasıdır, çünkü yatırım geleceğe yönelik bazı beklentiler doğrultusunda parayı bir yere koymaktır. Fakat eğer yatırımlar konusunda isteksizlik varsa ve ekonomide yeterince yatırım yapılmıyorsa, ekonominin büyümesi de yavaşlayacaktır. Bu yaygın bir görüş, ve bu etkinin ne kadar güçlü olabileceğine dair pek delil yok. Yatırımları yüzde 1 mi, yüzde 10 mu, yüzde 20 mi azaltır? Bunu bilmiyoruz.

Siyasetin ve siyasi belirsizliğin ekonomiye etkisi hakkında ne söyleyebiliriz? Elimizde bazı araştırma sonuçları

var. Dünya Ekonomi Forumu (DEF) adlı İsviçre merkezli uluslararası bir kuruluş var, zaten bu uluslararası kuruluşların çoğu İsviçre'dedir. DEF her yıl küresel ekonomik rekabet üzerine bir rapor yayınlar. Toplamda 144 ülkede hem kamu sektöründeki, hem de özel sektördeki CEO'lara ve yöneticilere şu soruyu sordular: 'hükümetinizdeki siyasi aktörlere güveniyor musunuz, ve siyasi sisteminizin şeffaf olduğunu düşünüyor musunuz?' Eğer ülkeniz dünyadaki en iyi ise 1, en kötüyse 144 oluyordunuz. Kuzey İrlanda bu araştırmaya bir yıllığına katıldı, 2012-13 yılına bakma sebebim de bu; yoksa neden 2016-17'ye bakmıyoruz, bu daha ilginç diyebilirsiniz tabii. Fakat Kuzey İrlanda'ya dair tek very 4-5 yıl önceden olduğu için bu yıllara bakıyorum. Birleşik Krallık siyasetçilerine güvenmek konusunda Kuzey İrlanda pek iyi durumda değil. Tabloda gördüğünüz ROI kısaltması İrlanda Cumhuriyeti anlamına geliyor –siz de daha yeni Dublin'deydiniz-, şeffaflık ve karar alımı gibi alanlarda hiç iyi bir performans gösteremedik, 144'de 86. olduk. Pek başarılı olmadık. ABD, İtalya ve Avusturya gibi ülkeleri neden dahil ettim? Sunum ilerleyince göreceksiniz, son 50-60-70 yıllık siyasi kalkınmalarında ve ekonomilerindeki etkileşimlerde ilginç noktalar olduğunu düşünüyorum. Sizin ilgileneceğinizi düşünerek Türkiye'ye ilişkin rakamları da dahil ettim. İşte bunlar elimizdeki bazı veriler; iktisatçılar rakamları çok sever ama maalesef bu alanda elimizde pek somut rakamlar yok. Size daha önce de anlatıldığı gibi, 19 yıl önce Kuzey İrlanda'daki şiddeti durdurmak için önemli bir siyasi anlaşma yapıldı.

Bu anlaşmanın amaçlarından biri, Belfast'ta bölgesel bir hükümet oluşturmaktı. Londra'daki merkezi hükümetin bazı güç ve yetkileri Belfast'a devredildi. Anlaşmadan bu yana geçen 19 senenin sadece yüzde 60'ında, ya da yaklaşık beşte üçünde bölgede icrai güce sahip olabildik; örneğin şu an Ocak'tan beri bölgesel hükümet çalışmıyor. Bu detaya takılmanıza gerek yok. Asıl söylemek istediğim şu, uzun zaman dilimleri boyunca hükümetimiz işler durumda olmayabiliyor. Siyaseten iyi bir şey değil bu, ekonomik olarak da değil. Şu anda gösterdiğim veriler bazında ekonomik büyümeyi İngiltere ortalamasıyla kıyaslayabiliriz. 2007'den beri çoğu dönemde, İngiltere'nin geri kalanıyla kıyasladığımızda Kuzey İrlanda'nın ekonomik büyümesinin çok da iyi olmadığını görüyoruz. Bu ilginç, çünkü söz konusu zaman aralığının büyük bölümünde yerel hükümet vardı. Bu ilginç bir keşif, çünkü bu gösterdiğim yılda hükümet işliyordu, fakat ekonomi görece olarak yavaş büyüdü. Bölgesel hükümet yüzünden büyüme yavaşladı demiyorum elbette, fakat bölgesel hükümetin ekonominin büyümesine katkıda bulunduğu iddialarına gölge düşürdüğü kesin. Buna dair kanıt eksikliği var. Söylediklerim bölgesel (yetki devredilmiş) bir hükümete ilişkin; ABD hükümeti gibi bazı diğer hükümetler ise eyalet bazında işliyor. Eğer merkezsizleştirilmiş bir hükümet varsa bazı şeyleri farklı şekilde yapabilirsiniz. Dolayısıyla şu soruyu sorabiliriz: bu bölgesel hükümet ne ölçüde Birleşik Krallık'tan farklı davrandı? Listenin çok uzun olmaması önemli – ve bu gördükleriniz, Kuzey İrlanda'nın 1999'da yaptıkları; Londra'nın yaptıklarından ne farkı var bunların? Bu kararların bazıları hatalıydı. Bu veriler, bölgesel hükümetin getirdiği faydalara şüpheyle yaklaşmamızı sağlayabilir.

Katılımcılar Dr Esmond Birnie'nin sunumunu dinlerken

Diğer örneklere geçelim. Bu slayttaki bilgiye göre, Londra'daki merkezi hükümetten İngiltere'deki büyük şehirlere, aynı zamanda İskoçya ve Galler gibi büyük şehirlere siyasi güçlerin kaydırılması yönünde büyüyen bir eğilim olduğunu görüyoruz. Bunun Kuzey İrlanda için önemli olan kısmı şu; Birleşik Krallık'ın bazı bölgeleri, enerji, yollar ve havaalanları gibi konularda büyük kararlar alıyorlar, bunları biz yapmıyoruz ve bunun uzun vadeli uluslararası sonuçları olabilir. Verebileceğim uluslararası bir örnek ABD. ABD ekonomisinin sistemi sebebiyle onyıllar boyunca sorunlar yaşadığı öne sürülebilir. Kongrede girilen çıkmazlar sağlık, eğitim ve bütçe konusunda yasaların çıkarılmasını etkiliyor. 2016'da Harvard Business Review, Amerikan ekonomisinin rekabetçiliğini iyileştirmenin önündeki en büyük engelin siyasi istikrarsızlık ve siyasi kurumların işlevsizliği olduğunu iddia etti. Başka bir örnek 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana İtalya; 1945'den bu yana 60'tan fazla başbakanları oldu, neredeyse her yıl için bir tane. Bunun ekonomik etkisi muğlak, 1950'ler ve 1960'larda siyasetçilerin sürekli değişmesine rağmen İtalyan ekonomisi iyi gidiyordu. 1990'larda ise bu değişiklikler ekonomiyi kısıtlamaya başladı, bu konuda daha fazla konuşabilirim. Başka bir uluslararası örnek Avusturya, 2. Dünya Savaşı'nın sonu ile 20. yüzyılın sonu arasındaki dönemin neredeyse tümü boyunca sosyalist parti (SPO) ve Avusturya Muhafazakar Partisi (OVP) olarak bilinen iki partinin oluşturduğu bir koalisyon tarafından yönetildi. Bu önemliydi, çünkü 1934 ile 1938 arasında sağ ve sol arasında neredeyse iç savaş yaşıyordu; şiddet olayları vardı, askerler Viyana sokaklarında işçilere ateş ediyordu. 1945'den bu yana ekonomi iyi gidiyor, siyasi istikrar buna izin veren bir faktör oldu. Bu yaklaşıma dair her şeyin iyi olduğunu söylemek istemiyorum çünkü bazı ilginç özellikler de söz konusu; örneğin kamu sektörü istihdamı sosyalist parti üyeleri ile muhafazakar parti üyeleri arasında orantılı olarak bölünmüştü. Dolayısıyla liyakat prensibine göre yapılmıyordu, yani işi en çok hakeden insan almıyordu. Nihayetinde 2000

yılında bu system dağıldı ve resme yeni siyasi partiler girdi, bir nebze yolsuzluk yaşanmış olma ihtimali de vardı. Fakat yine de, bu sistem en az 50 yıl boyunca istikrar sağladı ve muhtemelen ekonomiye de destek oldu.

Bütün bunlar ne anlama geliyor? Sabah söylediklerim çok negatif bir yaklaşım olduğu gerekçesiyle eleştirilebilir, ne yapmamız gerektiğine dair de bir öneri içermiyor zaten. Buna cevabım şu: bazen, durumun gerçekliğini bilmek, her şey olduğundan daha iyi gidiyormuş gibi davranmaktan daha iyidir.

Bitirirken değineceğim birkaç nokta var: ekonominin neler yapabileceği konusunda gerçekçi olmamız gerekli. Bu, siyasi karar vericiliğin ne kadar nitelikli olduğuyla da yakından ilişkili. Başka bir husus şu, İtalyan işletmeleri siyasi sorunlara rağmen başarılı oldular. Ama uzun badede siyasi güçlükler ekonomik gelişimi zorlaştırdı. Kuzey İrlanda'daki güncel duruma ilişkin de bir şeyler söylemek istiyorum; AB'den çıkmak için yapılan oylamanın yanısıra son birkaç yılda bir sürü seçim yapıldı. İki parti üstünlük sağlıyor, DUP ve Sinn Fein.

Durum ilginç çünkü hakimiyet kuran ekonomik pazarlar da var, örneğin Boeing ve Airbus gibi ticari uçak firmaları, Coca Cola, Pepsi, J&J. Bunun gösterdiği iki şey var. İktisatçılar oyun teorisi diye bir kavram geliştirdiler, özellikle on yıl önce ekonomi alanında Nobel Ödülü alan Profesör John Nash ile yakından ilgili bir kavram. John Nash şunu sordu: "İkili bir tekelin (*duopoly*) istikrarlı olacağı koşullar nelerdir?" Kendisi Princeton Üniversitesi'nde çalışan saygın bir Amerikalı iktisatçı, esasen oyun teorisi sebebiyle tanınıyor. Kendisi aynı zamanda şizofreni hastası, ve hakkında bir Hollywood filmi de çekildi. Film hayatını tam olarak yansıtmıyor ama oyun teorisine dair bir şeyler öğreniyorsunuz. Her neyse, John Nash bazı koşullar altında ikili bir tekelin istikrarlı olacağını söyledi; örneğin Boeing ve Airbus böyle devam edebilirler, birbirleriyle mücadele edip fiyat kırmayacaklar. Fakat bunun sağlanması için gereken şartlar zor, dolayısıyla ikili tekellerin siyasette veya iş dünyasında çok istikrarlı olamayacağı düşünülüyor. Başka küçük milliyetçi veya birlikçi partiler de var, ama Sinn Fein ve DUP siyaset arenasını domine ediyor. Şahsen ben bir iktisatçıyım, ama on yıl boyunca, bu iki partinin yerini aldığı partilerden birinde siyaset yaptım. Avusturya 55 yıl boyunca işlemeye devam etmiş bir ikili tekel örneği, bunu görmek ilginç çünkü yarım yüzyıl boyunca sürmüş, ama 2000'de bu değişti ve sahneye yeni partiler çıktı. Jörg Haider'in adını duymuş olabilirsiniz, kendisi aşırı sağcı milliyetçi partinin lideri, tartışmalı bir figür ve bu ikili tekeli 2000'de parçalamaya başladı. Avusturya, ikili tekelin olabileceğini, ama sonsuza kadar sürmeyeceğini gösteren bir örnek. Kuzey İrlanda'daki ikili tekel oluşturan partiler de buldukları konumu idrak etmeli ve bundan fayda sağlayıp sağlamayacaklarına karar vermeliler. Buna karşı çıkanlar olabilir fakat elimizdeki deliller, bu çıkmazın sebebinin bu olduğunu gösteriyor; senenin başından beri bölgesel hükümetin kurulamamasının sebebi bu.

Dolayısıyla şu soruyu soruyorum: Aktarabileceğimiz dersler var mı? Size Kuzey İrlanda siyasetini anlattım, Türkiye'deki veya Ortadoğu'nun çoğundaki siyasete hakim değilim. Özenli olmamız gerek, zira her ülke ve içinde bulunduğu siyasi koşullar kendine hastır. Ünlü Rus romancı Tolstoy bundan 150 yıl önce Anna

Karenina'yı yazdı, roman şu cümleyle başlar: "bütün mutlu aileler birbirine benzer, mutsuz aileler ise birbirinden farklıdır." Diğer ülkelerden öğrenebileceğimiz şeyler de var. İtalya 50'lerde ve 60'larda, siyasi istikrarsızlığın azımsanmayacak miktarda olsa bile ekonomik ilerlemeyi engellemeyebileceğini gösterdi. Fakat uzun vadede ekonominizin elde edebileceklerine bir sınır getirebilir. Kuzey İrlanda 1960'lar ve 1998 arasındaki dönemin görece olarak daha şiddetli olan siyasi istikrarsızlığından uzaklaştı. Bu başarıyı azımsamamalıyız, çünkü eğer şiddet hala devam ediyorsa, bugün hayatta olan pek çok insan ölmüş olacaktı. Bu durumu sağlayanlar övgüyü hak ediyor, fakat bunun kötü yanı şu; ortada masraflı ve işlemeyen siyasi bir yapının yanısıra kötü bir ekonomik temel var. Kuzey İrlanda'ya derinden bölünmüş bir toplumun nasıl idare edileceğine dair iyi bir örnek olarak bakılmamalı. Kuzey İrlanda'yı refah içinde bir toplum ve ekonomi sağlamak için ayrımları ortadan kaldırmanın iyi bir örneği olarak görmeyin. Belki ileride öyle olabilir, ama buradan almanız gereken dersler, nelerin yapılmaması gerektiğine dair olmalı. Son olarak, teşekkür ederim. Bugün ele almaya çalıştığım konular 250 yıldır üzerine düşünülen meseleler. İlk iktisatçı olarak kabul edilen Adam Smith şöyle demişti: "bir devleti barbarlıktan en yüksek refah seviyesine çıkarmak için çok az şey gereklidir: barış, hafif vergiler ve orta halli bir adalet işleyişi; geri kalan her şey kendiliğinden olacaktır."

Katılımcı Sorusu: Teşekkürler. Dün barış sürecini daha iyi anlamaya çalışıyorduk, içeriden bu kadar çok bilgi alabilmek etkileyici. Siyasetin ekonomiyi nasıl etkilediğini anlattığınız sunumunuza dönersek, Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti'ni ya da Kuzey İrlanda ve İngiltere'yi büyüme oranları açısından nasıl kıyaslayabiliriz? Son 20 yılda nasıl bir büyüme oldu?

Dr Esmond Birnie: Net bir sayı veremem, ama son 20 yıldır yıllık yüzde iki ekonomik büyüme oranı var, azalıp arttığı yıllar oldu ama ortalaması bu. Size gösterdiğim grafik bunu biraz değişken yapıyor. Öte yandan bu, 2007-2008 krizi esnasında çıkarılmıştı. Birleşik Krallık'la kıyaslıyor zira yüzde ikinin biraz üzerinde, İrlanda Cumhuriyeti'nde ise bu oran çok daha yüksek, zaten orası son 20 yıldır hızlı ekonomik büyümesiyle dikkat çekiyor. Bunun bir kısmı "yetişme etkisi" denilen şey, çünkü düşük başlıyor ama iç yatırımlar sayesinde büyük bir kazanım oluyor. Aynı zamanda, şirketlerden çok düşük vergi alıyorlar, buradaki oran yüzde 20-21 iken İrlanda Cumhuriyeti'nde yüzde 12.5. Siyasi olaylara bağlı, siyaset de bir hükümetin olup olmamasına bağlı tabii. Bu 2020'de yüzde 17'ye düşecek, ama hala daha yüksek olacak. Ekonomik büyüme oranımız iki ülkeden de daha düşük, sanırım verilebilecek en kapsamlı yanıt bu.

Dr Esmond Birnie siyasi istikrarsızlığın ekonomik sonuçlarını açıklarken

Katılımcı Sorusu: Bu açık nasıl kapatılabilir?

Dr Esmond Birnie: Sebeplerinden birinin siyaset olduğunu düşünüyorum; öte yandan Kuzey İrlanda'nın büyüme oranı genel olarak hep Birleşik Krallık'tan daha düşük oldu. Ama bunun 60'lardaki siyasi sorunlarla doğrudan ilgisi yok. Rekabetçilikten bahsedebilirim – yani işletmenizin ürün ve hizmet fiyatlarını düşürmekteki başarısından. İşçi başına düşen üretkenlik ve çıktının sebep olduğu uzun vadeli bir rekabetçilik problemi olduğunu söyleyebilirim. Bu oranlar hep Kuzey Avrupa'nın büyük kısmından ve ABD'den daha düşük oldu, yakın zamanda İrlanda Cumhuriyeti'nin de gerisinde kaldı.

Katılımcı Sorusu: Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'ın bir parçası olmasının ekonomik etkileri nelerdir?

Dr Esmond Birnie: Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti ekonomileri, ihracat alanında birbirlerine entegre. Bunun anlamı şu, İrlanda Cumhuriyeti'nde yaşanan düşüş bizim için de geçerli oluyor. Dolayısıyla yüzde 10'u aşan ekonomik gerilemeyi yaşadıklarında bu bizi de etkiledi. İlişki, sermayenin ve paranın hareketiyle ilgili. 11-12 yıl önce, 2005'de, neredeyse yıllık yüzde 10 bir büyüme oranı vardı ve ev fiyatları attı. Bu Kuzey İrlanda'daki fiyatların da artmasına sebep oldu ve balon bir ölçüde patladı. Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'ın parçası olması iyiydi, çünkü İrlanda Cumhuriyeti hükümeti AB'den oldukça kötü şartlarla para aldı. İki İrlanda ekonomisi arasında bağ var, çünkü onlar iyi giderken biz de iyi gidiyoruz, ama onların işleri kötüleşince bizim işlerimiz de kötüleşiyor.

Katılımcılar Dr Birnie ve Nigel Smyth'e soru sorarken

Katılımcı Sorusu: Türkiye için önerileriniz var mı?

Dr Esmond Birnie: Ben karşılaştırmalı bir yaklaşım kullanıyorum. Siyaset arenasında, Türkiye'nin AB üyesi olmamasına rağmen Gümrük Birliği'nde olması ilgi çekiyor. Brexit sonrasında İngiltere'de olabilecek bağlamında insanlar Türk modelinden bahsediyorlar. Norveç'e bakarsak onlar da ortak pazardalar ama Gümrük Birliği'nde değiller. Kanada AB'de değil tabii ki, ama AB'yle serbest ticaret anlaşmaları var. Dolayısıyla maalesef Türkiye'deki ekonomi politikasının nasıl olduğunu veya olması gerektiğini söyleyemiyorum.

Katılımcı Sorusu: Sunumunuz için teşekkürler. Kuzey İrlanda'ya eleştirel yaklaşıyorsunuz; sorum şu, Kuzey İrlanda'da neler olabileceğine dair kişisel örnekleriniz neler? Biz ne yapmalıyız?

Dr Esmond Birnie: Kalkınma ve üzerindeki kısıtlardan bahsetmek kolay, ama ben bu soruyu iki şekilde cevaplayacağım. İki baskın siyasi partinin olduğu sistemimizde, sorumluluğun çoğu bu partilerde, dolayısıyla birlikte çalışıp bu sistemi kullanmaları gerekecek. Oyun teorisini ve Nash dengesini anlamaları gerek, bunlar işbirliği ve diğer tarafın çıkarlarını da tanımakla ilgili kavramlar. Eğer bunları anlamazlarsa –ki deliller anlamadıklarını gösteriyor- hükümeti kuramayacaklar. Çoğu meselenin sorumluluğu Birleşik Krallık hükümetine geçecek. İktisatçılar buna ikinci en iyi derler; çok istenen bir durum değil ama elden başka bir şey gelmiyor.

Katılımcı Sorusu: Kuzey İrlanda'yı bir model olarak örnek almamamız gerektiğini söylediniz ama herhangi olumlu bir nokta gösteremez misiniz?

Dr Esmond Birnie: Bazı siyasi boyutlara değinebilirim ama bunların bir kısmı tartışmalı konular. Tamamen

olumsuz olmak istemiyorum, bir anlamda 2017'nin Kuzey İrlanda'sı geçmişe göre çok daha iyi durumda. 40 yıl önce 3.500 kişinin öldüğü büyük bir siyasi şiddet vardı bunun durdurulmuş olması bir başarı. Bizim sorunumuz barışı, işleyen bir siyasi sisteme tahvil ederek koşulları değiştirip ekonomiye öncelik sağlamakta. Son 20-30 yıldır siyasi barış sağlamanın hep en yüksek önceliğe sahip olduğu söylenebilir, bu da bazen ekonomik atılımı engelleyebiliyor. Bu anlaşılır bir durum, çünkü insanların ölmesini elbette istemiyoruz ama bunun ekonomik bir maliyeti de var, ama ekonomik olduğu için daha az ciddiye alınıyor. Bu böyle devam edemez. Hükümetin sorumluluk alması ve ekonomik büyüme bağlamında kamu harcaması için yeterli kaynak üreten bir toplumun parçası olması gerek. Bu mesele Kuzey İrlanda'yı epey uğraştırıyor.

Katılımcı Sorusu: Demografik olarak Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti nasıl durumda? Yaş ortalamaları aynı mı?

Dr Esmond Birnie: Net cevap veremiyorum ama diğer Avrupa ülkelerine kıyasla nüfus çok genç

Katılımcı Sorusu: Genç insanlar neden siyaseten baskı altında bir ülkede geleceklerine yatırım yapmalı?

Dr Esmond Birnie: Haklısınız – bunu görüyoruz, İngilizcede “insanlar ayaklarıyla oy kullanır” diye bir deyim var; eğer nasıl yönetildiğinizden hoşlanmıyorsanız nihai seçiminiz kalkıp gitmek olabilir. Bu yüzden çok sayıda genç insan dışarı göç ediyor. Üniversitelerden insanlar ayrılıyor, bir kısmı Dublin'de iş bulmak için Kuzey İrlanda'dan ayrılıyor. Londra'ya, İngiltere'ye, İskoçya'ya gidiyorlar çünkü orada daha iyi bir emek piyasası var. Buradaki toplum işlevsiz, ve geleceğe dair iyimserlik yok. Ekonomik anlamda bunlar iyi şeyler değil, çünkü bu genç insanlar bizim geleceğimiz.

Başka soru var mı? Umarım moralinizi bozmamışım; ziyaretinizi faydalı bulduğunuzu umuyorum.

Nigel Smyth barış esnasında Kuzey İrlanda iş dünyasının eylemlerini anlatırken

Nigel Smyth, Britanya Endüstrisi Konfederasyonu, Eski Kuzey İrlanda Yöneticisi:

İşletmelerin 1990'ların ortasından günümüze barış sürecinde üstlendiği rolden bahsedeceğim, başlarken, eski çalıştığım kuruluş olan Britanya Endüstrisi Konfederasyonu'nu ve 90'ların başında yaptıklarımızı anlatmak istiyorum. İngiltere'deki bir üniversitede okudum. BEK (CBI) Britanya Endüstrisi Konfederasyonu, Birleşik Krallık'taki en büyük endüstriyel kuruluş; Birleşik Krallık'taki özel sektörün yaklaşık yüzde 35'ini temsil eden bir temsilci iş kuruluşu fakat bölgelere ayrılmış durumda: İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda. Birleşik Krallık'taki ilk 100 şirketten 60-70 tanesi üye. Aynı rakamlar Kuzey İrlanda için de geçerli ama buradaki şirketlerin çoğu küçük aile işletmeleri. BEK'teki görevimiz eğitim maliyeti ve beceriler, inovasyon politikaları ve işletmelere etkiler gibi konularda hükümeti yönlendirmektir. BEK bir üyelik organizasyonu, yani işletmeler onları temsil etmemiz için bize para ödüyorlar; ama biz de seminerler veriyor, ağlar oluşturuyor ve işletmelere bilgi sunuyoruz. Kuzey İrlanda'da farklı sektörlerden gelen üst düzey yöneticilerden oluşan bir konseyimiz var, burada küçük ve büyük işletmeler bir araya gelerek önceliklerimizi ve politikalarımızı belirliyor. Buraya 1990'da döndüm ve 1991'de beş-altı kişilik küçük bir ekibin yöneticisi oldum. Fakat artık üye sayımız oldukça arttı, ve yaptıklarımıza dair üç şey dikkate şayan. Genel ekonomik gelişme bağlamında çok iş yaptık. 100 yıl önce Kuzey İrlanda dünyanın önde gelen gemi ve keten imalatçısı, ve dünyanın en büyük yol yapıcısıydı. 100 yıl önce küresel bir merkezdik. Fakat son 100 yılda kamu sektörü hakimiyet sağladı, dolayısıyla nispeten küçük bir özel sektörümüz var. BEK'te geçirdiğim zaman boyunca özel sektörün büyümesine destek olmaya çalışıyorduk, çünkü kamu sektörüyle arasında dengesizlik vardı. Sorunlar döneminin yarattığı bir istikrarsızlık da vardı; yatırım çekmek konusunda zorlanıyorduk, yeterince start-up şirketi veya girişimci firma yoktu. 90'ların başında işletmelerin ekonomik kalkınma konusunda daha aktif olmalarını özellikle teşvik ediyorduk. İkinci olarak kuzey ve güney arasındaki farktan bahsetmeliyiz. 1990'dan önce iki bölge arasında çok az ticaret ve işbirliği vardı, Dublin'deki meslektaşlarımız o zaman İrlanda Endüstrisi Konfederasyonu, şimdi ise İrlanda İşletmeler ve İşverenler Konfederasyonu (IBEC) adı verilen kuruluştaydılar. İki kuruluş da Avrupa'da temsil ediliyor; ve şirketleri bir araya getirip daha çok ticaret yapılmasını, aynı zamanda Kuzey İrlanda altyapısına bakılmasını sağladık. Ticaret 1990'lar ile 2000'ler arasında neredeyse iki katına çıktı. Binlerde şirketi sektörel bazda bir araya getirdik, bu çok olumlu karşılandı. Yaptığımız her şey iş dünyasının çıkarınaydı, aynı zamanda işletmeleri ve rekabetçiliği de destekliyorduk.

Üçüncü olarak, barış sürecine katılımımız çatışmanın sonlarına doğru, yaklaşık 1993'te başladı. 90'ların başında Sorunlar dönemi hala devam ediyordu, ama olayların sayısı azalmıştı, kraliyetçi paramiliterlerin ve geçici IRA'nın faili olduğu bazı silahlı ve bombalı saldırılar oluyordu. Artık işletmeleri hedef almıyorlardı; bunu daha önce yapmışlardı, özellikle bazı inşaat firmaları hedef alınmıştı ve üyelerimizden öldürülenler olmuştu. İşletmelerin hedef alındığı dönemde güvenlik ve binaların yeniden inşa edilmesi için büyük paralar harcanıyordu; şirketler müşteri toplamakta zorlanıyordu çünkü Kuzey İrlanda cazip bir yer değildi. Çoğunlukla Amerika'dan gelen doğrudan dış yatırımlar çok riskliydi, çünkü bu yatırımları çekebilmek için çok para harcamamız gerekiyordu. Yürüyüşler hakkında yaşanan anlaşmazlıklar yüzünden günümüzde hala

derinden bölünmüş bir toplum söz konusu. 12 Temmuz'da şenlik ateşleri yakılıyor. Dünyanın en büyük şenlik ateşleri burada yakılır, bazılarının boyu bu otelin neredeyse yarısı kadar. Son 20 yılda daha bölünmüş hale geldiğimizi düşünüyorum, dolayısıyla Esmond'un söylediklerine katılıyorum, daha yapmamız gereken çok şey var ve özellikle şiddetten uzaklaşmak konusunda öğrenmemiz gerekenler çok. 1990'ların başından önce barış sürecine iş dünyasının doğrudan katılımı pek yoktu; genel olarak siyasi bir katılım vardı. Perde arkasında ateşkesten bahsediliyordu, çünkü bu aşamada IRA de kraliyetçiler de bayağı misillemede bulunmuştu. 1994'te barışın Kuzey İrlanda'ya nasıl bir etkisi olacağına dair bir araştırma yaptık; büyük ölçüde olumlu bir etki söz konusuydu. Bu araştırma daha sonra Barış Temettüsü makalesine dönüştü. Sorunun bir kısmının da ayrımcılık olduğunu söylemek yerinde olur; işyerlerinde hem gerçek, hem de algılanan bir ayrımcılık mevcuttu. 1989'da ayrımcılık karşıtı bir yasa yürürlüğe girdi, çok katı bir yasaydı. Bunun işletmeler için iyi olduğunu düşünüyorum, çünkü bu işgücüyle küresel ekonomide rekabet edebilmek için en iyi çalışanlara ihtiyacınız var. O aşamada Protestanlara kıyasla çok daha fazla Katolik işsizdi, ama son yirmi yılda bu değişti, çünkü işletmeleri işe alımda ve iş pratiklerinde adil davranmaya zorladık. Sendikalarla da yakından yürüttüğümüz bir ilişkimiz var.

Katılımcı Sorusu: Bahsettiğiniz yasa işyerinde ayrımcılıkla mı ilgiliydi?

Nigel Smyth: Evet, özellikle işyerleri içindi çünkü 70'lerde işsiz Katoliklerin sayısının daha fazla olduğu fark edildi, bu, doğu Belfast gibi nüfusun yüzde 95'inin Protestan olduğu yerlerde işgücünün yüzde 95'inin de Protestan olduğu anlamına geliyordu. Aynı şey Belfast'ın Katolik bölgeleri için de geçerliydi. Pozitif ayrımcılık uygulanmaya başladı, bu sistemde insanlar genelde liyakat temelli işe alınıyor. 10'dan fazla çalışanı olan şirketlerin kaç tane Protestan veya Katolik çalışana sahip olduklarını bildirmeleri gerekiyor. 50 veya 100 üzerinde çalışanı olan şirketlerin nasıl davranacaklarına dair yazılı ilkelerinin olması gerekiyor. Bu faydalı oldu, çünkü 1989'dan önce iş yerlerinde bayraklar yasaklıydı. Uyumlu çalışma alanları yarattık, sendikalarla işbirliği yapmamızın sebebi de onları yasal gereksinimleri desteklemeye teşvik etmek içindi. Bütün bunları çeşitli kurulların ve sendikalar birliğinin desteğiyle yapabildik. Günümüzde bile işyerlerinin bu bölünmüş ve ayrılmış yerde, insanların bir araya gelip iyi ilişkiler kurabileceği yerler olduğunu düşünüyorum. 1994'te fırsatlardan ve doğrudan yabancı yatırımlardan bahseden barış temettüsü makalemiz hakkında konuşulmaya başlandı. Esmond'un dediği gibi, İrlanda Cumhuriyeti'ne ABD'den devasa yatırımlar yapıldı, Kuzey İrlanda'ya bunun çok küçük bir payı düştü. 1995'de Washington D.C.'de bir yatırım konferansı yapılmıştı, o konferans sayesinde bugün Belfast'ta en az 2000 kişiyi çalıştıran iki şirket var. Citigroup yatırım yaparak bir dizi iş yarattı, onların yanısıra büyük bir sigorta şirketi olan Allstate de yatırım yaptı; bunlar ekonomimize büyük katkıda bulundu. Ekonomik açıdan ABD'nin büyük katkısı oldu. 90'ların ortasında tüm siyasi partilerle özel görüşmeler yaptık. Buna Gerry Adams da dahildi; üyelerimizin küçük bir kısmı bundan hoşnut olmadı ama barışın gelmesine ihtiyacımız vardı, çünkü barış olmadan refah olamaz. Mesajımız, barışa ve hükümeti destekleyecek bir siyasi istikrara ihtiyaç duyulduğuydu. 1990'larda yürüyüşler ve marşlara dair tartışmalar vardı, özellikle 12 Temmuz civarında yaşanıyordu bunlar, ama diğer aylarda da

vardılar, çünkü yolların kapanması gibi olaylar yaşıyordu. Can kaybı yaşanmasa da bu yürüyüşler, bombalı veya silahlı saldırılara göre daha çok kargaşa çıkarıyordu. İşletmeler açısından baktığımızda limanlara ve havaalanlarına erişimin engellenmesi, ticareti ve ulaştırmayı güçleştiriyordu. Yedili Grup ya da G7 olarak bilinen diğer bir işletme kuruluşuyla işbirliği yaptık, birlikte çeşitli inisiyatifler alarak bu yürüyüşleri sonlandırmaya çalıştık. 1998’de Hayırlı Cuma Anlaşması öncesinde sivil toplum tarafından ‘evet’ kampanyası yürütüldü. Biz kampanyaya katılmadık çünkü siyasete karışmamaya dikkat ediyorduk. Kamu siyasetini ilgilendiren konulara katılım gösteriyorduk, fakat bunu ticaret adına yapıyorduk. Olaylara ekonomik perspektiften yaklaşıyorduk, zaten bir noktada toplum da bizim faydalı işler yaptığımızı anladı. Diğer işletmelerle, özellikle sendikalarla işbirliği halindeydik; üç kuruluşu kullanan büyük bir komünite sektörüydük. Örneğin 2000’de bir billboard kampanyası yaptık. Mesajımız şuydu: siyasetçiler çözümler yaratır, bizim rolümüz ise bu kuruluşların faydalarını desteklemek. Bütün organizasyonlara, kurul üyelerine tek tek yazıp onları barışı desteklemeye teşvik etmeleri için çağrıda bulunduk. En büyük partiler UUP ve SDLP idi; bu onlara bir anlaşma hazırlama cesaretini verdi. Mektup yazma ve medya demeçlerine, büyük bir birikme yaşandığı gerekçesiyle son verildi, bunun yanısıra 1998 Omagh bombalı saldırısından sonra sendikalar Kuzey İrlanda’da büyük gösteriler düzenledi. Biz sendikaları destekliyorduk, üyelerimize onlara karşı uyumlu davranmaları yönünde telkinde bulunduk.

Nigel Smyth katılımcıların sorularını yanıtlarken

İş etkinliklerimizin özetini geçmek gerekirse: barış ve siyasi istikrarın refahın temeli olduğunu vurguladık. Yıllar boyunca değişmeyen tutarlı mesajımız buydu. Siyasi partilerle bir araya gelerek onları, nüfuzlarını refah sağlamak için kullanmaları yönünde teşvik ettik. Bunu özel olarak veya gruplara yönelik yapıyorduk; aynı zamanda bazı etkili medya demeçlerimiz de oldu. Bazen milliyetçi ve birlikçi cemaatlerin gazetelerine ortak yazılar yazdırdık. Bunlara ek olarak mektup yazma kampanyaları düzenledik.

Hangi eylemlerimiz işe yaradı? Çabalarımızı, iş insanlarının siyasi partilere etkisi üzerinde yoğunlaştırdık.

Kuzey İrlanda'nın ilk 100 şirketi arasında aktif bir siyasi bağlantısı olan muhtemelen bir şirket var. 34 yıl boyunca işletmelerin böyle bağlar kurmamış olmasının sebebi, bunun hassas bir konu olması ve kimseyi rahatsız etmek istememiş olmaları. Liderlik sağladığımızı düşünüyoruz, ama bu liderlik daima siyaseten tarafsızdı ve toplumun yararınaydı. IBEC ile işbirliğimiz de çok olumluydu, tahmin edebileceğiniz gibi Britanya Endüstrisi Konfederasyonu, Sinn Fein çevrelerinde çok iyi karşılanmasa da Kuzey İrlanda'da çıkardığımız işten çok memnun kaldılar. Hem siyasi yelpazeden hem de iş dünyasından geniş destek alabilmek bizim için önemliydi; DUP ve Sinn Fein'in desteği bize ihtiyacımız olan siyasi desteği verirken sendikaların ve finansal lobi gruplarının desteği, iş dünyasındaki etki alanımızı genişletti."Barış – yeni ve çetrefilli bir dönem" adlı makalemiz büyük etki yarattı, medyanın birleşik desteğini görmek bizim için önemliydi. Medya erişimimiz iyiydi fakat güvenliğe dair endişeler sebebiyle bu erişimi dikkatli kullandık, fakat verilen demeçleri şahsen ben kaleme almadım. Hep blok olarak hareket ettik, siyasi olmayan güçlü mesajlar vermemiz önemliydi ve bunu sağlayabilmek bazen zordu. Mükemmel olmadığımız kesin, bu anlaşmaların üzerinden 25 yıl geçti ve bazılarına göre bölünmüş toplumumuz sebebiyle siyasetimiz de her zamankinden daha bölünmüş durumda; siyasetçilerin bazı şeyleri geride bırakması çok zor olabiliyor, bu da aradaki mesafeleri büyütüyor. Siyasetçilerin de söyleyecek önemli şeyleri var fakat biz bir orta nokta bulmalı ve ilerleyebilmek için bir tür anlaşma sağlamalıyız.

Katılımcı Sorusu: Bir işletme kuruluşu olarak sendikalarla ilişkiniz nasıldı? Bazen ikisi arasında çıkar çatışması yaşanabiliyor. Bir işletme topluluğu olarak barış sürecine nasıl yardımcı oldunuz, üyelerinizi korumak için nasıl mekanizmalar kullandınız ve maddi anlamda nasıl bir destek sağladınız? Başlangıçta, perde arkası görüşmeler olduğunu söylediniz, siz iş dünyası olarak bundan nasıl haberdar oldunuz? Toplumun barışa hazırlamak için ne zaman ve nasıl çaba gösterdiğinizi de merak ediyorum. Son olarak, çatışmadaki tüm tarafları kapsayacak şekilde görüşmeler yaptığınızı söylemişsiniz, bu konuda İngiltere ve İrlanda hükümetlerinin tepkisi ne oldu, devam etmeniz için teşvik edildiniz mi?

Nigel Smyth: Dördüncü sorunuzla başlayayım, hükümete neler yapacağımız konusunda bilgi veriyorduk fakat bizi onlar yönlendirmiyordu. İrlanda ve İngiltere hükümetleri bizi çok desteklese de üzerimizde bir yaptırımları yoktu, ki bu çok önemliydi çünkü biz sadece üyelerimizin istediğini yapıyorduk. Ne yaptığımızın çok önemli olmadığını düşündüklerine inanıyorum, bizim daha çok şey yapmamızı teşvik ediyorlardı ve birkaç durumda, olumlu bir demeç vermemizi tercih ederlerdi. Fakat ne yapacağımıza ve demeç verip vermeyeceğimize bizzat kendimiz karar veriyorduk. Yaptıklarımızı Kuzey İrlanda'nın çıkarları için yaptık. Tabii o zamanlar şimdiki gibi sosyal medya yoktu, ama yaptığımız basın açıklamaları bütün büyük gazetelerde yer alıyordu. Bir iki kere reklam verdiğimiz de oldu, ve sadece bir kere billboard kampanyası yaptık. Çok seçici davrandık, çünkü bunlar masraflı eylemlerdi ve bizim ufak bir ekibimiz vardı. İşletmeler çok zaman ayırmasa da yapılan işin önemli olduğunu düşünüyorlardı ve bizi desteklemeye devam ettiler. Gündelik işlerimizin çoğu çeşitli politikalar üzerineydi fakat bu kamu mesajları bizim için çok önemliydi. Ben tam zamanlı bir çalışandım, benim haricimde bir de iki yıllık bağımsız başkanlık pozisyonu vardı. Bu kişiler

basın açıklamalarını ve demeçlerini hazırlıyorlardı. Yaptığımız böylelikle hem siyasetçileri cesaretlendirmek, hem de seçmenlere siyasetçilerini teşvik etmeleri talebinde bulunmaktı.

Üyelerimizin korunması meselesine gelirsek, üyelerimiz 70'lerde ve 80'lerde hedef alınmıştı ama asıl hedef genelde işletmeler olmuştı. Başkan yardımcılarımızdan biri Derry'de vurulmuştu. Ben 1990'larda katıldığımda işletmeler ana hedefler arasında değildi, sadece askeri üs veya polis istasyonu inşa eden şirketler hedef alınıyordu. Güvenlik önemli bir konuydu, bu tür firmaların ek güvenliği de vardı. 80'ler Belfast'ında girdiğiniz tüm mağazalarda üstünüz aranırdı, bunun sebebi yangın bombalarının ve benzeri yanıcıların çantalarda taşınabilmesiydi. Bir üst strateji yoktu, 90'ların başında birkaç yıl daha sürebileceğini zannediyorduk, 20 yıl sonra hala problem olacağını tahmin etmiyorduk. Bizim makalemiz Eylül'de yayınlandı, bir hafta sonrasında ise ateşkes ilan edildi; büyük bir tesadüf olsa da bir yandan da bir şeylerin olacağını tahmin ediyorduk. Fakat bir yıl sonra ateşkes ihlal edildi ve bozuldu.

Nigel Smyth ile yuvarlak masa toplantısı

Mekanizmalara ilişkin ilk sorunuzu düşünüyorum. Dediğim gibi, basın açıklamaları, özel toplantılar, ortak toplantılar ve aralıksız olarak mesajımızı yaymaya çalışmak; bu normalleştirme çabamızı ada çapında sürdürüyorduk. Bunları biz yapıyorduk, diğer işletmeler de yapıyordu; sendikaları sordunuz, anlaşılmadığımız bazı konular vardı ama ortak hedeflerimiz de vardı. İkimiz de yatırım ve gençler için daha iyi yaşam standartları istiyorduk, dolayısıyla bu konuda bir zorluk yaşanmadı. Tarafsız bir çalışma alanı yaratmak üzerine üç dört kampanya yürüttük. Buradaki kültür işverenler açısından oldukça zorlayıcıydı; fakat büyük çokuluslu şirketler için “evet, artık bayrak ve flamalar görmek istemiyoruz” demek muhtemelen daha kolaydı. Ama eğer Shankhill sokağında, Belfast'ın oldukça Protestan bir bölgesindeki küçük bir garaşsız bayrağınızı indirmeniz önemliydi. Çoğu sendikalı değildi, pek çok küçük ve orta ölçekli işletme için sendikalar çok destekleyici olabilirdi. Sadece Protestan değil cumhuriyetçi bayrakları da indiriliyor, diyebilirdi en azından. Dediğim gibi, sendikalarla iyi bir ilişkimiz vardı ama anlaşılmadığımız bazı konular da oldu. Örneğin

süreç esnasında bile insanları sokağa çıkarmayı bizden çok daha fazla istiyorlardı. Fakat işletmelerin asıl istediği işlere devam edilmesidir. Bazen sendikalarla aynı platformu paylaşmaktan hiç hoşnut olmadığım durumlar oldu.

Katılımcı Sorusu: Açıklamalar için teşekkürler, fakat Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan sonrasına dair yapılan bazı açıklamalar beni tatmin etmedi. Silahları bırakmak biraz zaman aldı ve şiddet devam etti. Tahmin edebileceğiniz gibi böylesi koşullar altında yatırım yapmak zordur, siz de kuzeyde Birleşik Krallık etkisi altındaydınız; hiç yabancı yatırım yapıldı mı? Örneğin Türkiye'de büyük bir göç söz konusu değil, aynı şekilde genç nüfusun bir kısmı eğitim amaçlı yurtdışına çıksa da nüfusun çoğunluğu Kuzey İrlanda'da kaldı.

Nigel Smyth: Şiddet devam etse de çok azaldı, bu olaylar günümüzde bile hala yaşanabiliyor ama münferit olarak, ve genelde güvenlik güçlerine karşı saldırılar şeklinde gerçekleşiyorlar. Bir iki polis veya asker öldürülmüş olabilir ama 90'lara kıyasla çok az. Şiddet olayları 1970'lerde zirve yaptı; her yıl yüzlerce kişi öldürülüyordu, sonrasında bu sayı azalsa da korkunç olaylar yaşanmaya devam etti. Örneğin Shankhill'de bir pub'a bombalı saldırı düzenlenmişti. Bu olaylar sonlanınca turizm hızlı bir şekilde toparlandı, eskiden ekonomimizin küçük bir parçasıydı fakat 90'larda iki üç katına çıktı. Bu büyüme devam etti ve artık turizm sektörüne büyük yatırımlar yapılıyor. Bu olayların gelişmesi birkaç yıl aldı ama doğrudan yabancı yatırımları düşünürsek önemli olduğunu görüyoruz, çünkü özel sektörümüz hala çok küçük. Doğrudan yabancı yatırımlar genelde Amerikan menşeli, fakat Japonya ve Kore'den de yatırımlar var. Bu yatırımlar epey hızlı başladı ve hükümet de bunun farkında. 1995'deki Washington yatırım konferansı sayesinde burada olan birkaç teknoloji şirketi var. 60'lerde DuPont ve Michelin gibi şirketler yatırım yapıyordu, Sorunlar döneminde bile karlı bir şekilde işlemeye devam ettiler fakat bu şirketlerin ülkemize gelmesi için bir sürü para ödememiz gerekiyordu. Fakat 1990'ların ortalarında beri yatırım çok arttı, şirketleri buraya getirmek için o kadar para harcamamız gerekmiyor. Bunun bir sebebi Avrupa regülasyonları. Ekonomik etkiler turizm sektöründe çok daha fazla hissediliyor; doğrudan yabancı yatırımın niteliği ve hacmi çok daha fazla. Bahsettiklerimin çoğu üniversiteler sebebiyle Belfast'ta yoğunlaşsa da bazıları Derry gibi yerlerde, ve güvenliğe yapılan kamu harcamaları azaldıkça bu paranın altyapıya aktarıldığını görebiliyoruz.

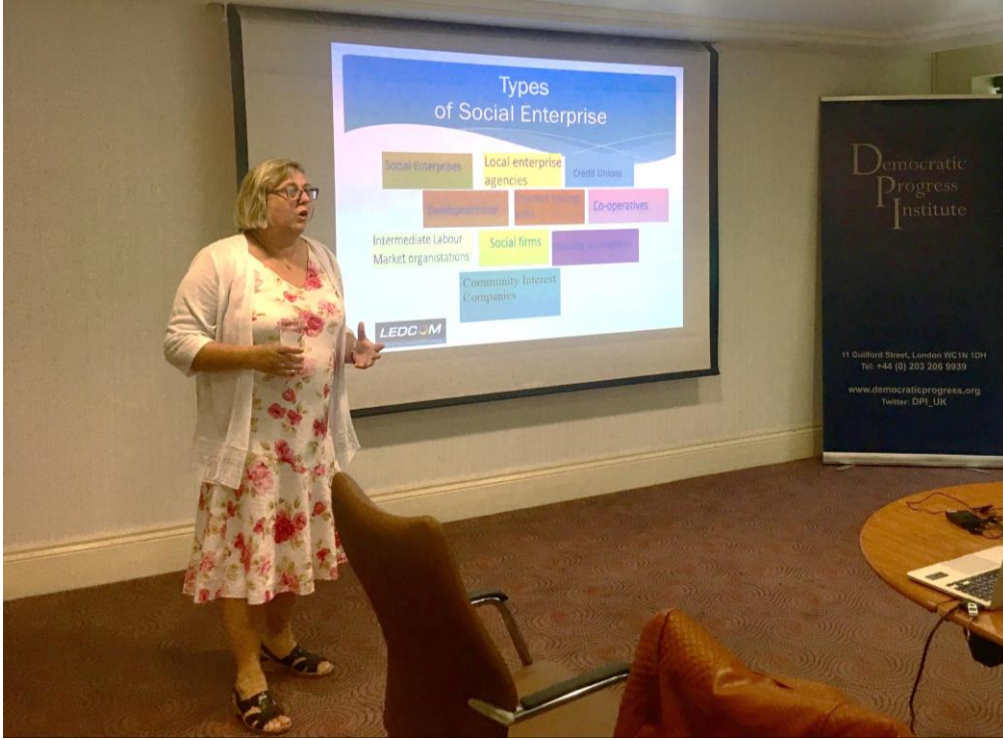
Oturum sonu.

8. Oturum: Sosyal Girişimler Aracılığıyla Cemaat Bağlarını Arttırmak

Audrey Murray

Audrey Murray, LEDCOM İş Geliştirme Yöneticisi:

Merhaba, davetiniz için teşekkür ederim. Yavaş konuşmaya çalışacağım, Kuzey İrlanda'nın insanların hızlı konuştuğu bir bölgesindenim. Michelle O'Leary'yi tanırıyorsanız, kendisiyle aynı hızda konuşuyorum. Sosyal ekonomi sektörü hakkında konuşurken, Türkiye'deki akademi sektörünün de farkında olduğumuzu söylemeliyim. Hepiniz iş insanı mısınız?

Audrey Murray Sosyal Girişimler iş modelini açıklarken

Katılımcı: Aramızda bazı akademisyenler de var ama çoğumuz iş dünyasındanız.

Audrey Murray: Size Kuzey İrlanda'nın sosyal ekonomisinden bahsedeceğim. Çalışanlarımızın yüzde dördü sosyal ekonomimizde veya 'üçüncü sektör'de çalışıyor, böyle denmesinin sebebi özel sektör ve kamu sektöründen başka üçüncü bir sektör olarak kar gayesi gütmeyen sektörün veya STK'ların varlığı. Ben de bu sektörde çalışıyorum ve kar gayesi gütmeyen ifadesi pek hoşuma gitmiyor, çünkü benim devam etme amacım, sağladığımız kar. Bu kar şahıslara gitmiyor ve elde ettiğimiz kar ile yararlı işler yapıyoruz, bizi özel sektörden farklı kılan bu. Kuzey İrlanda'nın bu yüzde üçlük gayrisafi kıymeti Kuzey İrlanda sektörü için önemli. Sosyal ekonomi tüm dünyada mevcut ama insan bulmak zor; sosyal girişimlere örnek olarak tarihte Rochdale Öncüleri veya Hıristiyan Sosyalistleri gibi örnekler var. Tüm ülkelerde her çeşit dini grubun toplumsal değişime öncülük ettiğini görüyoruz, bu şirketler için de geçerli; bahsettiğim dini gruplar sosyal girişimleri ilerletmekte öncül kuvvet olarak işliyorlar. Kuzey İrlanda için sosyal ekonominin tanımı şu: sosyal, topluluk-odaklı veya etik amaçları olan ve ticari işletme modeliyle çalışan bir kuruluş. Benim çalıştığım

sosyal girişim özel şirketlerle aynı gibi, ama biz karımızı kişisel amaçlarla kullanmaktansa başkaları için kullanıyoruz. Benim sosyal ekonomi tanımım ticari gerçekçilikle ilgili, kar amacı gütmeyen kuruluşlarda da bir sürü insan iyi işler çıkarmaya çalışıyor. Ama eğer ürün veya hizmeti satın alacak müşteri yoksa sosyal girişim değiller. Burada söz konusu olan başkalarına yardım etmek ve aynı zamanda eğer çaba, para ve hatta para harcadıysanız yatırımınızın karlı olması; özel sektörde yatırım karlılığı olmadan bunu yapmazsınız, dolayısıyla biz de yatırımların kar getirmesini bekliyoruz. İnovasyon olması da gerekiyor, çünkü biz hep farklı bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Bu Kuzey İrlanda'daki refah seviyesini veya barış sürecini etkileyen bir şey değil, çünkü Hayırlı Cuma Anlaşması'na rağmen, barış sürecinin düzelmeyen yönleri de oldu. Fakat bu hükümet katılımı eksikliğinden kaynaklanmıyor; henüz ele almadıkları önemli meseleler var. Bütün bu faktörler bir araya gelince refah seviyesinin düşmesine sebep olan sorunlar ortaya çıkabiliyor. Günümüzde sosyal girişimler, ekonomik odaklı faaliyetler sayesinde insanların hayatlarında fark yaratabilecek düzeyde.

Topluluk bağlarını sağlamlaştırmak kolay değil; bölünmüş bir toplum olmamak için farklı cemaatlerin bir araya getirilmesi ve bir arada çalışmaları gerekiyor, bu bazen zor olabiliyor. Barış sürecinin son yıllarında epey aşama katettiyseniz de toplumda entegrasyonun henüz sağlanamadığı alanlar var, zaten barış duvarlarına bakınca bunu anlamak zor değil. Vatandaşların işi olmadığında paraları da olmuyor, dolayısıyla umutlarını yitiriyorlar. Umutsuz insanların komşularına iyi davranmalarını bekleyemezsiniz; ve umutsuz durumlarda insanın karşıt görüştekileri suçlaması kolay olur. Bu durum bir kısır döngü yaratıyor.

Ticari anlamda başkalarına destek olarak ve yatırım geri dönüşü sağlayarak, sosyal girişimlerin bu meselelerle ilgilenmesini sağlayabiliriz. Burada gördükleriniz sosyal girişimlere verilebilecek birkaç örnek, bunları duymuş ya da duymamış olabilirsiniz ama hepsi sosyal girişim ailesinin üyeleri. Peki bunların herhangi biri Türkiye'de de var mı? Evet, var, harika. Genelde şunu gözlemliyorum, konsept yeni olsa bile, yapılan şey aslında kendi çevrelerini önemseyen ve fark yaratmak isteyen kişiler tarafından uzun zamandır yapılan bir pratik. Kuzey İrlanda'da sosyal girişim faaliyetleri yelpazesinde, örneğin İrlandaca ve İskoçça tebrik kartları üretmek de var. İnsanlarımızın bir kısmı Kuzey İrlanda'daki en büyük akıl sağlığı hizmetini işletiyor, otobüs parçaları üreten mühendisler ve geri dönüşüm kutularını boşaltan kişiler var. Özel sektörün yaptığı herhangi bir faaliyet sosyal girişim olabilir; yapılanların yasal sınırlar içinde olması gerekliliğini her zaman vurguluyoruz. Fakat bazen yasadışı faaliyetlerin yapıldığı da oluyor.

Sosyal girişimlerin özellikleri, sosyal amaçlar doğrultusunda yapılmaları ve elde edilen karın ortak fayda için kullanılmasındır. Elde edilen karın topluluğun faydası için kullanıldığına dikkat çekmek gereklidir. Kuzey İrlanda'da öğrenme güçlüğü veya Down Sendromu olan insanlar için kurulmuş bazı sosyal girişimler var, bu girişimler aracılığıyla iş buluyorlar. Özel sektör yönetim kuruluna karşı mesul olabilir, fakat sahip hiç kimseye karşı mesul değil. Sosyal girişimlerde kendisine karşı sorumlu olduğunuz birileri hep vardır. İnsanlar bir sürü zamanlarını ayırıp kurul üyeliği yaparak bunun işlemlerini sağlıyorlar. Sosyal girişimlerde para teslimatı, özel sektördeki kadar önemlidir, zira sosyal girişimler ve özel sektör arasında daima bir rekabet mevcuttur. Normal sosyal girişimlerde, toplumsal bir etki yaratmak ve kar elde etmek arasında bir denge kurulur, nihai

hedef budur. Buna kıyasla özel sektörün tek endişesi kar elde etmektir. Fakat iki cemaat arasında sürekli çatışmaların yaşandığı ve her yerde duvarların olduğu arayüz bölgelerine baktığımızda bazı şeylerin değiştiğini görüyoruz. Finansal yatırım eksikliği, topluluk bağlılığı ve yaygın çatışmalar, farklı cemaatlerin kendilerini birbirlerinin karşısı olarak tanımlamasına sebep oluyor. Eğer sabah yedi buçukta uyanmanız gerekirse sabah beşlere kadar kargaşa çıkaramazsınız. Bir sürü ayaklanma yaşadık, ama neyse ki son yıllarda sayıları azaldı. Doğu Belfast'ta son dört yılda yine bir sürü ayaklanma çıktı ama insanların artık işleri var, o yüzden ayaklanmalar çok uzun sürmüyor.

Katılımcılar Audrey Murray ile yuvarlak masa toplantısında

Katılımcı Sorusu: Türkiye’de bazen üniversitelerde olaylar çıkıyor, ama çoğunun sosyal bilimlerden olduğunu görüyoruz; tıp fakültesinden kimse olmuyor.

Audrey Murray: Evet, çünkü onların daha çok çalışması gerekiyor; eğer olayların durmasını istiyorsanız ertesi gün sekize bir ders koyun ve bu derse gelmeyenler sınıfta kalacak deyin.

Bu her zaman geçerli olan bir gerçek: Eğer bir topluluğun diğerlerine değer vermesini istiyorsanız, onlara kendilerini değerli kılma fırsatını da tanımalısınız, örneğin iş imkânı sağlayarak. Eğer iş imkânı tanırırsanız umutları da olacaktır. Eğer bir şeylerin değişmesini istiyorsanız bir şeyleri farklı yapmanız gerekir. Gelgitte sular yükseldikçe tüm tekneler yüzecektir. Eğer siyasi bir durumun değişmesini istiyorsanız, eğer tavırların değişmesini istiyorsanız farklı alanlara bakmanız gerekecektir. Tekneler yükseldikçe bütün sorunlar çözülecektir, ama önce hayata karşı tavrınızın değişmesi gerekli. Eğer insanların çocuklarını besleyecek ve ailelerini tatile çıkaracak parası varsa hayata karşı tavırları da değişir. Hayırlı Cuma Anlaşması imzalandığında dünya, Kuzey İrlanda’ya anında barışın hâkim olduğunu ve artık birbirimizi sevmeye başladığımızı düşündü, fakat bu doğru değildi. Evet, artık Kuzey İrlanda’da barış var ve bu sayede tüm cemaatlerin durumu

düzelecek, yeni yatırımlar gelecek ve iş fırsatları çoğalacak. Bunlar büyük ölçüde INVEST Kuzey İrlanda sayesinde oldu. Pek çok bölgede refah seviyesi arttı ve iş olanakları çoğaldı, ama en dezavantajlı bölgelerin bazılarında böyle bir düzelme yaşanmadı. Bu bölgelerde hala yüzde 50-60'lık işsizlik oranı var; buna kıyasla Kuzey İrlanda'nın genelindeki işsizlik oranı yüzde 4 civarında. Aradaki büyük farkı görüyorsunuz; bunun böyle olmasının bir sebebi, bu bölgelerdeki ailelerin çoğu eğitim sistemine ve yeni beceriler edinmeye inanmıyor olması. Teoride böyle olmaması gerekiyordu, ama uygulamada bazı şeyler çok değişti. Kuzey İrlanda Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan çok fayda gördü, ama bazı alanlarda hala çok gerideyiz. Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan fayda görmeyen yerler arasında arayüz alanları da var, bunun sebebi Kuzey İrlanda hükümetinin bu bölgelere para harcamamış olması değil, çünkü bir sürü para harcandı. Ama işletme sahiplerinin de bildiği gibi, bazen sorunlar parayla çözülemez çünkü önce sorunun sebebini tespit etmeniz gereklidir. Arayüz alanı demek barikat demek; Belfast'taki barikatların sayısı Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan sonra arttı, bu da şehrin kimi bölgelerini daha kutuplaştırdı.

New York valisi Kuzey İrlanda'ya geldiğinde bu bariyerlerin hala ayakta olduğunu görünce çok şaşırıldı; "eğer bu bariyerleri yıkarsanız özel yatırımlar Kuzey İrlanda'ya akın edecektir" dedi. Fakat bu bariyerler yıkılmadı ve bu yüzden bu bölgelerde hala özel yatırım yok; dolayısıyla bölgede yaşayan toplulukların sosyal girişimler aracılığıyla kendileri için bir şeyler yapmaları gerekiyor. Eğer özel sektör yatırım yapmayacaksa bu görevi sosyal sektör üstlenmeli. Aslında böyle olması daha iyi bile olabilir, çünkü bu sayede söz konusu bölgeler, problemlerini başka birilerinin çözmesini beklemek yerine onların sorumluluğunu üstlenebilir. Sosyal girişimler yaratmak ve tarafsız alanlar açmak yeni fırsatlar oluşturur, böylesi fırsatlardan en mahrum olan grup Protestan erkeklerdi; ülkedeki en düşük eğitim seviyesine sahip grup Protestan erkeklerdi. Bu insanlar, toplumdaki dini pozisyonlarından dolayı işleri her zaman kendi doğal hakları olarak görmüşlerdi. Ekonomide en çok değişen şeylerden biri de bu oldu; eskiden hangi kiliseye gittiğinize veya cemaatte kimi tanıdığınıza bağlı olarak iş bulabiliyordunuz. Sosyal girişimler sayesinde bunlar değişti. Bu bahsettiğim insanlar eğitime ihtiyaç duymadıklarına, diğer tarafın işlerini onlardan çaldığına inanıyorlardı. Bir açıdan da öyleydi, ama bunun sebebi diğer tarafın okula gidip okuma yazma öğrenmesiydi. Eğer dün gece burada olsaydınız ateşleri görecektiniz. Ben Kuzey Belfast'ta çalışıyorum, arayüz topluluklarının, barış duvarlarının ve sokak olaylarının en çok olduğu yer de orası, fakat son birkaç yılda olayların azaldığını söyleyebilirim.

Alliance Bulvarı'nda sadece 100 ev var ama bu bölgede 20 civarı cinayet gerçekleşti; gerçekten sorunlu bir bölge. Belfast'ın arayüz bölgelerinde bariyerleri görebilirsiniz, bariyerler arayüz bölgelerinde inşa edildiler. Bu bölgeler arasındaki umumi bölgeler insanlara iş ve eğitim verilen tarafsız bölgelere dönüştürülebilir. Bu projeyi Queens Üniversitesi ile birlikte geliştirdik, hükümet de uygulamaya geçirebilmemiz için bize para verdi.

Çocuklar ve genç insanlar bilhassa önemli, zira eğer çocukların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayabilirsek gelecekte sorunlar yaşanmasını da engelleyebiliriz. Eğitim ve iş fırsatlarımız var. İnsanları ağırlama, aşıklık ve hizmet alanlarında eğitecek bir catering okulu kuruyoruz. Kuzey İrlanda'da hala çatışma

sebebiyle akıl sağlığı sorunları yaşayan çok sayıda insan var. Bunun sebebi insanların çatışmaları tecrübe etmiş olması. Turizm konusunda da bölgemize ilgi son zamanlarda oldukça arttı ama fırsatları henüz tam anlamıyla değerlendirebilmiş değiliz; çok zengin bir tarihimiz var. En ilginç projelerimizden biri de üstün teknoloji gençlik girişimleri için kullandığımız yüksek teknoloji üretim laboratuvarı.

Audrey Murray sosyal girişimlerin cemaatlere nasıl yardımcı olabileceğini anlatırken

Katılımcı Sorusu: Yüksek teknolojiyi düşünüyor musunuz?

Audrey Murray: Evet, henüz burada hiç yok ama insanlar için eğitim kalifikasyonları yaratmak istiyoruz. INVEST Kuzey İrlanda, yüksek teknoloji şirketlerinin buraya gelmesini sağladı ve üniversitelerimiz de muazzam teknoloji mezunları veriyor. İşleri bu insanlar alacak. Fakat bizim yapmaya çalıştığımız, böylesi becerileri olmayan insanlar için de işler yaratmak.

Katılımcı Sorusu: INVEST Kuzey İrlanda nedir?

INVEST Kuzey İrlanda, iç yatırımlar ve ihracat temelli işletmelerin büyümesi konusunda önde gelen hükümet kuruluşudur. Kendileri işletmelerin gelişmesi için katalizör görevi görüyor diyebiliriz.

Katılımcı Sorusu: Bize “dijital üretim” kavramından biraz daha bahsedebilir misiniz?

Audrey Murray: Fablab Belfast Avrupa fonları sayesinde mümkün oldu, Fablab ağının Kuzey İrlanda’da iki temsilcisi var, biri Belfast’ta ve diğeri Londonderry’de. Yüksek teknolojiye sahip ekipmanları var, genç insanlar bunları kullanarak yüksek değerli ürünler üretiyorlar. Bu insanları hizmet sektöründen uzaklaştırıyor. Bu sayede el becerisine sahip insanlar teknolojik kalifikasyonlara sahip olmadan da iş buluyorlar. Biz sadece

Katılımcı Sorusu: Projenin işleyişine ve denetlenmesine dair örnek verebilir misiniz?

Audrey Murray: Biz sosyal bir girişimiz. Kuruluşum 9000 metrekarelik bir iş parkına sahip, bu mekanı özel işletmelere kiralarak gelir sağlıyoruz, sağladığımız gelire de diğer işlerimizi yapıyoruz. Gönüllü bir kurul tarafından yönetiliyor, kendilerine ödeme yapılmıyor; bu kişiler yerel işletmelerin temsilcileri ve kamu sektörünün önde gelen aktörleri. Biz onların çalışıyoruz, ama söylediğim gibi, kurul üyeleri yılda bir ücretsiz akşam yemeği haricinde herhangi bir çıkar sağlamıyorlar.

Katılımcı Sorusu: Yeni işler yaratıyor musunuz, büyük ticari girişimlerde iş fırsatları mu sunuyorsunuz?

Audrey Murray: Hayır, kira gelirimiz sayesinde destekleyebileceğimiz yeni işletmelerin kurulmasını destekliyoruz; yeni iş kurmak isteyen insanlara aynı zamanda tavsiye ve eğitim de sunuyoruz.

Katılımcı Sorusu: Size kira ödüyorlar mı?

Audrey Murray: Evet, bize kira ödüyorlar fakat kiracımız olmadan önce bir start-up kurduklarına dair kanıtlarının olması gerekiyor. Dolayısıyla önce başlamalarına yardımcı oluyoruz, bazen daha çok fırsat sağlamak için kirayı azaltıyoruz ama sonrasında parayı geri istiyoruz.

Katılımcı Sorusu: Mikro kredilerden haberdar mısınız?

Audrey Murray: Evet, onların bakış açısından tamamen risksiz olan bir kredi sistemimiz var, sosyal girişimleri kullandığımız için bütün bölgeye ulaşabiliyoruz. Bunu yapmamız sosyal girişim sayesinde kolay oluyor. İnsanların catering okulumuza gelip eğitim almasını, sonra kendi işlerini kurmalarını istiyoruz, bence en iyi çıktı bu olurdu. Ama önce girişimciliği öğrenmeleri gerekiyor.

Katılımcı Sorusu: Bunun takibini yapıyor musunuz? Kaç insan başlıyor, bunlardan kaçını sürdürülebilir?

Audrey Murray: Sadece LEDCOM adına konuşabilirim, her yıl yaklaşık 150 işletmeye destek oluyoruz. Bunların yüzde 60'ı 3 yıl sonra hala çalışıyor olacak. Bizden destek almayan işletmeleri de takip ediyoruz, bunların sadece yüzde 30'u üç yıl sonra hala çalışır halde oluyor. Dolayısıyla biz, yüzde 30'luk bir fark yaratıyoruz.

Katılımcı Sorusu: Üç yıl içinde bazı kısıtlamalar mı var?

Audrey Murray: Kısıtlama yok, bizimle istedikleri kadar çalışabilirler, ister altı ay ister altı yıl; desteği kesmek tamamen onların elinde.

DPI Ekibi, katılımcılar ve LEDCOM'dan Audrey Murray

Oturum sonu.

9. Oturum: Kuzey İrlanda'da Spor, Çatışma ve Barış İnşası

Dr David Mitchell

Dr David Mitchell sporların barış inşasına nasıl katkıda bulunabileceğini anlatırken

Kerim Yıldız: İyi günler. Bu, İrlanda Cumhuriyeti ve Kuzey İrlanda karşılaştırmalı inceleme gezimizin son dan bir önceki oturumu olacak. Sözü Dr Mitchell'e bırakacağım, ama öncelikle kendisinin Dublin'deki Trinity College'da çalışan bir uzlaşma ve çatışma çözümü uzmanı olduğunu söylemeliyim. Bugünkü oturumda, sporun Kuzey İrlanda'da çatışma dönüşümü ve barış teşvikinde oynadığı rolü anlatacak. Barış sürecini bir de bu açıdan ele almanın faydalı olacağını düşündük. Meslekdaşlarımızın bir kısmı, Güney Afrika'daki meşhur ragbi maçını hatırlayacaklardır; bu spor tarihsel olarak siyahileri dışlamış olduğu için beyazlar, Mandela'nın Güney Afrika ragbi takımından uzak duracağını düşünüyorlardı, ama yanıldıkları hemen ortaya çıktı. Mandela'nın eylemi sporun birleştirici etkisini tüm dünyaya gösterdi. Grubumuzda eski milletvekili Mehmet Emin Ekmen de var, kendisi Türkiye Futbol Federasyonu Hakem Kurulu üyesi. Sporun barış inşasındaki rolü üzerine yapacağınız konuşmanın ilgi çekeceğini düşünüyorum.

Dr David Mitchell, Yard. Doç., Çatışma Çözümü ve Uzlaşma, İrlanda Ekümenik Okulu, Trinity College Dublin:

Hepinize iyi günler. Sizinle konuşuyor olmaktan çok mutluyum. Belfast'a çok ilginç bir günde geldiniz. Belki biliyorsunuzdur, bugün ulusal bir kutlama günü, sokaklarda yürüyüşler ve şenlik ateşleri var. Şenlik ateşleri dün gece, tarihi bir savaşın yıldönümünü kutlamak için yakılmıştı. Son yıllarda kutlamalar tartışmalı hale geldi, ama neyse ki biz bu sessiz sakin oteldeyiz. Ben esasen Dublin'deki Trinity College'in çalışanıyım ama Belfast'ta çatışma çözümü ve uzlaşma üzerine bir master dersi veriyorum. Araştırma konum buradaki barış

sürecinin parti politikaları. Doktoradan sonra Kuzey İrlanda hükümetinin finanse ettiği üç yıllık bir araştırma projesinde çalıştım; spor, sosyal katılım ve barış inşası üzerine bir projeydi. Halkla ve spor organizasyonlarıyla röportajlar yaptık, toplum eğilimlerine dair oldukça kapsamlı bir anket çalışması yürüttük. İnsanların Kuzey İrlanda'da spor hakkında ne düşündüğünü, sporun dahil edici mi dışlayıcı mı algılandığını ve spor katılımında engeller olup olmadığını öğrenmek istiyorduk. Dolayısıyla konuya akademisyen ve araştırmacı olarak merakım buradan geliyor. Kuzey İrlanda ve spor üzerine akademik literatüre baktığınızda Kuzey İrlanda'nın milliyetçilik, spor ve grup kimliği hakkında çok önemli bir vaka incelemesi olduğunu görüyorsunuz; genelde sporun olumsuz etkisi çalışılmış, ama son 10-15 yılda bir sürü olumlu gelişme yaşandı ve ben bunlardan da bahsedeceğim. Aynı zamanda spor ve barış inşasından bahsederek bunların Kuzey İrlanda'daki ayrımlarla ne şekilde alakalı olduğunu anlatacağım, daha sonra ise yaşanan bazı değişikliklerden ve olumlu gelişmelerden bahsedeceğim. Sonra sorularınızı alabilirim.

Katılımcı Sorusu: Futbolda kim daha çok kazanıyor, kuzey mi güney mi?

Tabii ki güney, çok daha iyiler; daha büyük bir ülkeler, belki bu konudan da bahsederim. İki ayrı futbol takımı var, biri kuzeyin ve diğeri güneyin. Bazı insanlar bir takım olmasını istiyorlar, öyle olsaydı daha çok maç kazanırdık.

Katılımcı Sorusu: Hangi sporda daha iyisiniz?

Dr David Mitchell: Futbol.

Öğrencilerime sporu anlatırken bu iki insan ile başladım, çünkü spora iki farklı bakış açısını temsil ediyorlar. Biri olumlu, diğeri ise olumsuz. Solda gördüğünüz İngiliz yazar George Orwell, kendisi sporun bir husumet kaynağı olduğunu, ve ciddi sporun fair play'le uzaktan yakından ilgisi olmadığını, nefret, kıskançlık ve böbürlenme ile içiçe geçmiş olduğunu söyler; şiddeti izlemenin verdiği zevki aldığımızı söyler, ateş etme kısmı haricinde savaş gibidir der. Sporun grup nefretini ve düşmanlığı teşvik ettiğini düşünürdü. Diğer görüş ise demin bahsedilen Nelson Mandela tarafından sembolize ediliyor. 1995'de beyaz Güney Afrika ragbi takımının tişörtünü giydiğinde bu, büyük bir uzlaşma jesti olarak görülmüştü. Mandela sporun dünyayı değiştirme gücüne sahip olduğunu söylemişti; herkese ilham vermeye ve insanları başka hiçbir şeyin yapamayacağı gibi bir araya getirmeye gücü var sporun. Bunlar birbirine zıt iki görüş, bence iyi veya kötü olan sporun kendisi değil; ama Kuzey İrlanda gibi bölünmüş bir toplumda spor da bu ayrımlara uyum sağlayıp sorunlu hale gelebiliyor. Fakat öte yandan bu, sporun yeniden şekillendirilip insanları bir araya getirebilecek bir hale gelmesini de mümkün kılıyor. Sporun demokrasi ve siyasetle nasıl derin bağlantıları olduğunu biliyoruz; insanlar spor sayesinde bir araya gelerek milli duygularını ifade ediyorlar. Takımlar ulusların sembolleri, sahada bizi temsil ediyorlar ve spordaki başarılarımızı üstünlüğümüzün delili olarak görüyorlar. Spor müsabakaları gerçek çatışmaları ikame edebiliyor. Son olarak, spor, erkeklik ve milliyetçilik arasında bir bağlantı var. Hepsi olmasa da çoğu spor erkekliğin ifade edilmesi olarak algılanıyor, milliyetçilik de öyle. Bu işin teori kısmı; sporun barış inşasına katkısından bahsederken bu şekilde bir açıklama yapıp

sporun birtakım özelliklerini bir yana, barış inşasının özelliklerini ise öteki tarafa koyardık.

Öncelikle, spor bir grup aktivitesi olduğu için barış inşası bağlamında, farklı kesimlerden gelen insanları ortak bir amaç etrafında bir araya getirebilir. İkinci olarak, sporun bazı kuralları var, bu açıdan biraz demokrasiye benziyor. İki alanda da bir yarışmaya –ya da seçime- katılmayı kabul ettiğinizde bu yarışmanın sonucunu kabul edeceğinizi söylemiş oluyorsunuz. Sporun demokratik, veya liberal demokratik değerleri desteklediğini söyleyebiliriz. Spor aynı zamanda pek çok insanın eğlence amaçlı takip istediği bir gösteri; dolayısıyla barış mesajını yayabilecek sembolik güce sahip. Dördüncü olarak spor ticari bir girişim, böyle olduğu için de çatışma sonrasında spor, yatırımları teşvik ederek yıkıma uğramış bölgelerin yeniden inşa edilmesini sağlayabilir. Son olarak, spor egzersizdir; egzersiz de bizi hem fiziksel hem zihinsel olarak daha iyi hissettirir; sağlıklı bir toplum, insanların potansiyellerini gerçekleştirebildikleri bir toplumdur. Gördüğümüz gibi spor çok farklı şekillerde etki yaratabilir.

Dr Mitchell Kuzey İrlanda'daki spor kültürünü açıklarken

Kuzey İrlanda'daki spor dünyasından bahsetmek gerekirse, burada üç tür spor var: ilk olarak İrlanda sporları var, bunlar adanın kendi sporları. İkinci olarak İngiliz sporlarımız var, örneğin ragbi, kriket ve hokey. Son olarak ulusal sınırları aşmış uluslararası sporlar var: futbol, bisikletçilik veya boks. Sanırım İrlanda Spor Derneği'nden Brendan Lynskey ile görüşmüştünüz. İrlanda Spor Derneği (GAA) ilginç bir kuruluş, çünkü 1884'te açıkça milliyetçi bir siyasi örgüt olarak kurulmuştu; bu da spor ve siyasetin nasıl açıktan açığa bir araya geldiğinin bir örneği. 19. yüzyılın sonlarında İrlandalı entelektüellerin kendi edebiyatlarını, kültürlerini ve sporlarını keşfetmeye başladığı bir milliyetçi kültür canlanması yaşandı. Bunun sebebi İngiliz milliyetçiliğinin yerel İrlanda kültürünü yok etmesinden korkmalarıydı. Dolayısıyla bu kuruluşun amacı İrlanda milliyetçiliğini ifade etmektir. GAA günümüzde tüm İrlanda'yı kapsayan çok başarılı bir kuruluş.

Amatör temelli; gönüllülük ve yerel çalışmalar gibi kültürel değerleri var. Spor kuruluşundan daha fazlası; bir topluluk organizasyonu. Şiddet yanlısı cumhuriyetçilikle bazı bağları var, çünkü bazı GAA kulüplerine IRA teröristlerinin, ya da kimilerinin terörist diyeceği kişilerin isimleri verildi. Bir seferinde bir GAA tesisinde silahlar bulunmuştu. İrlanda milliyetçiliğiyle, hatta belki şiddet yanlısı milliyetçilikle olan bağ yüzünden Ulster milliyetçileri GAA'yı sevmiyorlar, şüpheli yaklaşıyorlar ve anlamıyorlar. GAA'nın tartışmalı bazı kuralları oldu. Örneğin, eğer İngiliz güvenlik kuvvetlerinde –polis veya asker olarak- çalıştıysanız GAA üyesi olamıyordunuz. Eğer GAA üyesiyse futbol ve ragbi gibi sporları yapmanıza izin yoktu, çünkü İrlanda'nın yerel oyunlarını korumaya çalışıyorlardı. Üçüncü olarak, GAA sahalarında futbol oynanmasına izin yoktu. Bu sebeplerden dolayı Protestanlar GAA'dan hoşlanmıyordu. Fakat bu kuralların hepsi, barış süreci esnasında kaldırıldı; en önemli değişikliklerden biri, polisin ve ordunun katılmasına izin verilmesiydi. Bu, süreç sebebiyle yapılan polis reformuna karşılık olarak yapıldı. Siyasi bir değişikliğe karşılık olarak spor dünyasında da bir değişiklik yapıldı. Buraya uzunca bir alıntı koydum, GAA yönetmeliğinden amaçlarını açıklayan bir madde: “Bu sporları yapanlar, bu faaliyetleri organize edenler ve kaderini kontrol edenler, GAA'yı İrlandalı kimliğimizi sağlamlaştırmanın bir yolu olarak görüyor. GAA aynı zamanda İrlanda'yı birleştirmeyi amaçlamaktadır”. Hepsini okuyarak vaktinizi almak istemiyorum ama özetle, resmi GAA kural kitapçığı birleşik İrlanda'ya dair duyduğu özlemi ve Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'tan ayrılması isteğini ifade ediyor; bir spor kuruluşunun böylesi net bir biçimde siyasi hedef belirtmesi ilginç.

Ragbi buraya İngiliz sömürgecileri –yani askerler ve kamu görevlileri- aracılığıyla geldi ve ada çapında organize olan bir spor, dolayısıyla İrlanda ragbi takımı tüm adayı temsil ediyor, bu futboldan farklı. Bu spor elit Protestan özel okullarla özdeşleştiriliyor ve üst sınıf standartlara sahip. Siyasi anlaşmazlıklardan kaçınmayı başardı ama hala ağırlıklı olarak bir cemaat tarafından oynanıyor. Futbol için kuzey ve güneyde ayrı yönetimler var, İrlanda 1920'de bölündüğünde olaylar çok karıştığı için futbolu bir arada tutamamışlar ve Dublin ve Belfast dernekleri ayrılmış, dolayısıyla artık iki takımımız var. Futbol hem Protestanlar hem Katolikler arasında yaygın. Fakat Kuzey İrlanda milli takımı genelde birlikçilerle özdeşleştiriliyor çünkü Kuzey İrlanda kimliklerini bağımsız olarak ifade edebiliyorlar. Yerel ligde genelde Protestan bağlantılı kulüpler var.

Kuzey İrlanda'da spor ve siyaset arasındaki bağları özetle açıklamak gerekirse, Kuzey İrlanda sporlarına dair meşhur bir kitap var; bu kitapta, hayatın bütün önemli unsurlarının ayrılıkçı siyasetle içiçe olduğu, sporun da istisna olmadığı söyleniyor. Spor bizim bölünmüş sivil toplumumuzun bir parçası, bazı insanlar buna mezhepçi sistem de diyorlar; bu sistemde din, coğrafya, spor ve okul arasında bağlantılar var. Yani ben eğer Protestan bir bölgede doğduysam Protestan bir okula gideceğim, tüm arkadaşlarım Protestan olacak, Protestan sporları yapacağım ve belki de hayatımın sonuna kadar sosyal ağım sadece bir cemaatten insanlardan oluşacak. Spordaki bu ayrım önemli, çünkü eğitim sistemindeki ayrımları da gösteriyor. Futbol 1990'ların sonunda ve 2000'lerde zor bir dönemden geçti, bu esnada ayrımcı sloganlar yaygındı ve Katolik oyuncuların ölüm tehditleri alması gibi sorunlar vardı. Futbolun daha kapsayıcı ve kucaklayıcı olması için bir kampanya yaptılar ve *Herkes için Futbol* adında bir kamu programı hazırladılar. Maçlardaki mezhepçi

sorunlar konusunda daha ciddileştiler ve Kuzey İrlanda'nın uluslararası maçlarını daha aile dostu yapmaya çalıştılar, çünkü bu maçlara ağırlıklı olarak erkekler gidiyordu ve çok maço bir atmosfer hakimdi. Dernek artık mezhepçi olaylar konusunda çok daha sert davranıyor, bu alanda başarı sağlandı ve diğer bölünmüş toplumlar için kullanılabilecek uluslararası bir model olarak gösteriliyoruz. İkinci olarak, topluma daha açık olabilmesi ve İrlanda oyunlarının tanıtılması için bazı GAA kuralları değiştirildi. Ragbi profesyonelleşerek değişti, artık daha yüksek profilli ve başarılı bir spor. Bu sayede daha geniş ve çeşitli bir takipçi kitlesi de oluştu.

David Mitchell ile yuvarlak masa toplantısında katılımcılar

Son olarak, genç insanlar için spor odaklı inşa programları sunan bazı taban inisiyatifleri de oldu. Uluslararası Barış Oyuncuları adındaki bir kuruluş, dünyanın dört bir yanından gençleri basketbol ile bir araya getiriyor. Üç Yarıllı Oyun başka bir program; iki tarafın gençleri bir araya gelerek futbol, ragbi ve İrlanda futbolu oynuyorlar. Böylece gençler çeşitli sporları tecrübe etmiş oluyor. Okuldaki spor müfredatının da taraflar arasında farklı olduğunu düşünürsek, bu tür bir çeşitlilik, gençleri farklı kültürlerle de yakınlaştırıyor. Bunlara rağmen sporların birleşmesinin önünde hala bir sürü engel var; GAA'daki neredeyse herkes Katolik, Protestan oyuncu neredeyse hiç yok, GAA daha kucaklayıcı olmayı denediysen de bunun pek etkisi olmadı. Protestanlar geçmişe kıyasla GAA'yı daha olumlu karşılasalar da hala mevcut olan önemli bir sorun Protestan ve Katolik bölgelerinin ayrı olması. Ben bir Protestansam İrlanda oyunları oynamam, çünkü kendimi güvende hissetmeyebileceğim Katolik bölgelere girmek istemem. Bunun ilginç bir örneği, Sorunlar döneminde tüm paramiliter tutukluların gönderildiği Maze hapishanesi. Bu tesis, barış sürecinde tüm siyasi mahkumların salıverilmesi sebebiyle kapatıldı; spor stadyumuna dönüştürülmesi için bir teklif yapıldı, bu sembolik bir hareketti çünkü 3 spor birden bu stadyumu kullanabilecekti. Plan karışık sebeplerden dolayı başarılı olamadı, bence gerçekleşmemesi kötü oldu. Plana siyasi amaçlarla karşı çıkanlar da vardı. Halk, spor topluluklarının halinden hoşnut – kiminle oynadıkları onları rahatsız etmiyor. Bu da bize, spora katılımı daha da arttırmamız ve çeşitlendirmemiz gerektiğini gösteriyor.

Şimdi size bazı resimler göstereceğim:

Bu 2011'den çok önemli bir an; Kraliçe Elizabeth Dublin'i ve İrlanda Spor Derneği'nin (GAA) merkezini ziyaret etti. GAA'nın geçmişte İngilizleri dışlaması göz önünde bulundurulursa bu önemli bir olaydı. Hatta 1921'de İngiliz askerlerin bu alanda bir grup insanı öldürdüğü göz önünde bulundurulursa, kraliçenin bu parkta ağırlanması uzlaşmaya dair çok önemli sembolik bir jestti.

Bu birkaç ay önce kaybettiğimiz, Sinn Féin lideri Martin McGuinness, yanında eski Birlikçi lider Peter Robinson var. Bir İrlanda sporları maçına birlikte katılmışlardı, bu çok önemliydi çünkü bir birlikçinin GAA maçına gelmesi sık rastlanan bir şey değildi. Hala GAA maçlarında İrlanda milli marşı, Kuzey İrlanda futbol maçlarında ise Britanya milli marşı çalınıyor; bu çok tartışmalı bir konu.

2011'de bir polis memuru ayrılıkçı Cumhuriyetçiler, yani barış sürecine karşı olan Cumhuriyetçiler tarafından öldürüldü. İlginçtir, bu polis memuru GAA üyesiydi ve cenazesinde kulüp üyeleri bir şeref kıtası oluşturdular. Bunun önemi polis ve GAA arasındaki birliği, iki tarafın da değişimi nasıl kabullendiğini göstermesi. Hatırlarsanız 2001 yılına kadar polisler GAA üyesi olamıyordu.

Bu son resim ise geçen yazdan, hem İrlanda Cumhuriyeti hem Kuzey İrlanda Avrupa Futbol Şampiyonasına katılmaya hak kazanmıştı. Bu şampiyona esnasında Kuzey İrlandalı bir taraftar kaza sonucu öldü. Burası onun adına hazırlanmış bir anma alanı. Bu resim sosyal medyada çok paylaşıldı çünkü gördüğümüz gibi iki bayrak yan yana duruyor. İrlanda Cumhuriyeti'nden gelen taraftarlar, Kuzey İrlandalı taraftarı anmak için

çeşitli şeyler yaptılar, böylece iki grup taraftar arasında sorun yaşanabilecekken böyle bir şey olmadı.

Kerim Yıldız: Çok teşekkürler, ilgi çekici bir konuşmaydı, sporun gücü ve sürece katkısı çok net anlaşılıyor. Soruları alabiliriz.

Katılımcı Sorusu: Olumlu ve olumsuz etkiler olduğundan bahsetmiştiniz, örnek verebilir misiniz?

Dr David Mitchell: Neyse ki pek olumsuz etki yok, 1990'larda maçlarda olaylar çıktığı oluyordu, özellikle de Kuzey İrlanda maçlarında; insanlar futbolu bahane edip kötü davranıyorlardı. Bu GAA'ya ilişkin bir problem olabilir, çünkü hala her tarafın kendi ligi var ve böylece insanlar kendi ayrı dünyalarında kalıyorlar. Fakat burada uzun bir süreç söz konusu ve halihazırda çoğunlukla iyi şeyler oluyor. Üç spor grubu arasındaki ilişki üst düzeyde olumlu, farklı kampanyalarda ve projelerde işbirliği yaptılar. Bu, futbol geliştirme ajansı temsilcisi ve GAA yöneticisinin birlikte bir Amerika gezisine gitmeleri sayesinde oldu; yolda iyi dost oldular. Kuzey İrlanda'ya geri döndüklerinde GAA'nın ve Kuzey İrlanda futbolunun nasıl işbirliği yapabileceğine dair çeşitli fikirleri vardı. İki taraf da barış inşası ve uzlaşma konusunda çok hevesliydi. İki insanın arasındaki ilişkinin ne kadar çok şeyi değiştirebileceğini görmek mucizevi.

Katılımcı Sorusu: Konuya cinsiyet açısından baktığımızda neler görüyoruz? Süreç esnasında cinsiyet dinamiklerine dikkat edildi mi?

David Mitchell: Yürüttüğümüz araştırmada insanlara sporla ilgili barış inşası projelerine katılıp katılmadıklarını sorduk, çoğunun cevabı evetti ama çoğunlukta erkekler vardı. Kadınların okuldaki kötü tecrübeler gibi sebeplerden dolayı spora çok daha az ilgi duyduğunu gördük. İlgisizliğin bir sebebi de daha az spor izleyip spor yapmaları. Cinsiyet açısından bir kapsayıcılık problemi var.

İrlanda ve Avrupa'da futbol bir erkek sporu, Amerika'da ise böyle değil. Futbol bizim maço sporumuz, çoğu insana göre aynı şey milliyetçilik için de geçerli, çünkü erkekler kadınları koruyorlar. Spor ve milliyetçilik arasında böyle bir bağ var. Bunun barış inşasına bir engel olabileceğini düşünüyorum, fakat herkesi kapsayamasa da hala çok büyük bir sembolik gücü var. Dikkat edilmesi gereken başka bir şey şu, spor tek başına süreci değiştiremez; önemli bir unsur ama sürecin tek parçası değil.

Oturum sonu.

Perşembe, 13 Temmuz 2017 - Dundalk

10. Oturum: İrlanda'da Barış ve Ekonominin Dönüşümü

Dermot Ahern

Eski Dışişleri ve Ticaret Bakanı Dermot Ahern, Kerim Yıldız ve Laki Vingas

Kerim Yıldız: Bazılarınız Dermot Ahern'i tanıyorsunuz. Kendisine müteşekkiriz, çünkü DPI'nın ilk danışmanlarından biriydi ve bize adını ödünç veriyor. Projemizde bize aktif olarak yardımcı oluyor ve çalışmalarımıza katkıda bulunabilmek için elinden geleni yapıyor. Türkiye'ye de birkaç kez seyahat etti, yakın zamanda yine oradaydı. Kendisini tanıtması için sözü ona vereceğim, ama ben de kısa bir tanıtım yapayım: kendisi eski Dışişleri ve Ticaret Bakanı. Bakanlıktaki zamanı süresince bir çatışma çözümü birimi geliştirdi ve departmanına para kazandırdı. Bugün Dermot'tan uzun bir sunum yapmasını istemek yerine daha çok soru-cevap tarzında bir oturum yapacağız. Son birkaç gündür iş dünyasından kişileri ve barış sürecindeki pek çok diğer aktörü dinliyoruz; ticarete, ekonomiye ve sürece dair sorularınız olabilir. Başlayalım.

Dermot Ahern, İrlanda Eski Dışişleri ve Ticaret Bakanı: Şehrime hoşgeldiniz, sesimden dolayı özür dilerim. Sesim biraz kısık, çünkü dün akşam bir futbol maçındaydım. Benim takımın karşısında Rosenborg adında Norveçli bir takım vardı, yıllar boyunca Şampiyonlar Ligi'nde başarılar elde ettiler, Türkiye'den pek çok takımla da eşleşmişlerdir. Başlangıçta iyi bir oyundu, biz bir sıfır öndeydik ama sonra bir deplasman golü atmayı başardılar. Haftaya fikstürün ikinci ayağı için onların stadyumunda olacağım. Sesim bu yüzden böyle. Kerim'in dediği gibi, soru-cevap yöntemiyle ilerleyeceğiz. Çoğunuzun iş insanları olduğunu biliyorum, bizim barış sürecimize dair duyduğunuz çoğu şey anayasal ve siyasi meselelerle ilgiliydi. Fakat bölgede bris süreci sayesinde elde ettiğimiz en büyük avantajlardan biri barış sayesinde ekonomik durumumuzun değişmesi

oldu. Ben burada doğdum ve tüm hayatım boyunca burada yaşadım. Hukuk eğitimi aldım; gençliğimde, Sorunlar döneminin bölgemizi nasıl kötü etkilediğini görebiliyordum. Farkı kısaca özetlemek gerekirse, 1970'lerde Margaret Thatcher bu kasabaya El Paso demişti; *Daily Mirror*, *the Sun* ve *the Star* gibi İngiliz tabloidlerinin hepsi de Dundalk'ın El Paso olduğunu söyleyen manşetler attı. Dundalk İrlanda Cumhuriyeti tarafında yer alan bir sınır kasabasıydı, aynı zamanda bir IRA kasabası olarak görülüyordu; İngiliz ordusu kuzeye girince oradan kaçıp gelmiş pek çok IRA üyesi burada yaşıyordu. Dundalk'ın sınıra yakın tarafları IRA tarafından kuzeye saldırılar düzenlemek için kullanılıyordu. Dolayısıyla 70'lerde Margaret Thatcher'ın bize El Paso demesine sebep olacak kadar kötü bir şöhretimiz vardı. İrlanda Cumhuriyeti'nden insanları bile buraya getirmekte zorlanıyorduk. Polis memurları Dundalk'ta görevlendirildiğinde aileleri o kişi için endişeleniyordu, çünkü burası tehlikeli bir bölge olarak görülüyordu. Beş on yıl öne Bill Clinton, Hillary Clinton ile Dundalk'a son kez geldi, sanırım 2006'ydı. Bill, Hillary, Bertie Ahern ve ben Dundalk'da bir sahnede 60.000 insanın karşısına çıktık; kasabanın nüfusu 40.000 olmasına rağmen 60.000 insan 2006'daki o Kasım akşamında toplandı ve Bill Clinton buranın hızla gelişen bir kasaba olduğunu söyledi. Bu, ekonomik durumun barış süreci sayesinde nasıl değiştiğini gösteren bir örnek; aynı zamanda dünyaya da bu bölgenin ticarete hazır olduğunu gösterdi. PayPal'ın Avrupa genel merkezinin bir kısmı burada, Xerox'un Avrupa operasyonlarının genel merkezi de bu kasabada. Geçmişte de bir sürü çokuluslu şirket buradan geçti; Panasonic buradaydı, artık değiller fakat endüstriyel bir başarı elde ettik çünkü Dublin'le Belfast'ın tam ortasındayız. Bu şehirler İrlanda adasındaki iki en yoğun nüfusa sahip merkez; yani geçmişte barış olsaydı burası ekonomik açıdan çok kalkınmış bir kasaba olacaktı, ama maalesef 1960 ve 1998 arasında yaşanan 35 yıllık şiddet bizi çok geride bıraktı. Sorularınızı şimdi alabilirim.

Kerim Yıldız: Evet, son birkaç günde ekonomik kalkınma ve barış sürecinin işletmelere etkileri üzerine dinlediklerimizi düşünelim.

Katılımcı Sorusu: Sayın bakan, siyasi anlamda çok büyük bir kariyeriniz var. Son olarak adalet, eşitlik ve hukuk reform bakanıydınız. Hukuk ve reform konusundan bahsedebilir misiniz? Devletin anayasal düzeninin temelini oluşturan hukuk ve adalet sistemini açıklayabilir misiniz? Bir de, konu eşitlikten açılmışken; dün Belfast mahallerini ziyaretimizde bazılarının hala gelişme kaydetmediğini gördük. Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan sonra hala eşitsizlik varsa, eşitlik nasıl sağlanacak?

Dermot Ahern Evet, açıklayayım. Kuzey İrlanda Adalet, Eşitlik ve Hukuk Reformu Bakanıydım. Hukuk reformu'nun da geçmesinin sebebi, tüm alanlarda yasalarımızı reforme edebilmemiz için. Çıkarılan yasaların üçte ikisi hukuk reformu alanındaydı. Dört yıl boyunca Dışişleri Bakanıydım, dünyanın dört bir köşesine gidiyordum, Adalet Bakanı olunca parlamento binasından çıkamaz oldum. Bunun sebebi, her gün önüme geçirilmesi gereken yeni bir adalet yasası gelmesiydi. O zamanlar ana cadde üzerinde kenevir ve eroin gibi uyuşturucu maddelerin satıldığı dükkanlara ilişkin büyük bir sorun vardı; bu dükkanlarla başa çıkacak bir yasa yoktu ve buradaki ofisimin iki kapı ötesinde bir uyuşturucu dükkanı açılmıştı. Bunlara dair bir yasa çıkardım, başsavcı da yasayı onayladı ve bu uyuşturucu dükkanları bir gecede ortadan kalktı; çünkü bu

yasanın onların işine son vereceğini biliyorlardı. Öte yandan, dükkanları kapattığımızda bu ticaretin yeraltına ineceğinin farkındaydık. Okul çağındaki çocuklar bu dükkanlardan alışveriş yapıyorlardı; dükkanlarda satılan ürünlerin bir kısmı normal şeylerdi, ama diğer ürünler gayet tehlikeliydi. Asya'nın dört bir yanından ithal ediliyorlardı. Bu endüstrinin yeraltına ineceğini öngörerek bu konuda da tedbirler aldık, böylece güvenlik kuvvetlerimiz limanlarda ve havaalanında bu ürünleri ülkeye sokmaya çalışanları yakalayabilecekti. Bu, hukuk reformuna verebileceğim ufak bir örnek. Dediğim gibi, işbaşında olduğum dönemde bu alana dair pek çok yasayı değiştirdim. Burada, İrlanda Cumhuriyeti'nde, kadın erkek ayrımı yapılmamasını ve sosyal refah alanında eşit fırsat, eşit haklar olmasını sağlamak için çaba gösterdik. Toplumda eşitlik sağlayacak bir siyaset güttük. Burada yapılanlarla Kuzey İrlanda arasında bir denklik kurmak zor, zira Kuzey İrlanda eşitliğin olduğu bir toplum değil.

Dermot Ahern barış sürecinden sonra tecrübe edilen ekonomik değişimleri anlatıyor

Katılımcı Sorusu: Bu eşitsizlik barış sürecine tehdit oluşturuyor mu?

Dermot Ahern Evet, fazla detaya girmeden anlatmam gerekirse, biz tamamen demokratik bir toplumuz ve insanlar istedikleri gibi oy kullanabiliyorlar. Hayırlı Cuma Anlaşması'nın Kuzeydeki uygulaması tamamen zorlu ortaklığa dayanıyor; anlaşma, kuzeydeki siyasi partilerin bir masa etrafında oturmaya zorlanmaları gerektiği prensibi etrafında şekilleniyor. Neden böyle, diye soracaksınız. Çoğunlukla birlikçilerden oluşan taraf 40'lar, 50'ler ve 60'larda gücü elinde bulundururken milliyetçi tarafa karşı ayrımcılık uyguladı ve dolayısıyla hükümeti tek başlarına kurmaları için onlara güven duyulmuyor. Çatışmanın temelinde bunun olduğunu söylemiyorum, fakat Sorunlar dönemi de bu ayrımcılığın bir tezahürüydü; milliyetçi insanlara genelde ayırım yapılıyordu, konut ve iş hizmetlerinde örneğin. Mesela benim adım Ahern, bu bariz bir milliyetçi ismi. Kuzeyde insanların milliyetçi mi birlikçi mi olduklarını isimlerinden çok kolay anlayabilirsiniz.

Kuzey İrlanda toplumunda sürece rağmen hala eşitlik yok maalesef; Hayırlı Cuma Anlaşması'nın bazı yönlerini çok eleştirdim çünkü Kuzey İrlanda bazı açılardan barış süreciyle daha eşitsiz bir topluma dönüştü. Bir uçta Sinn Fein, diğer uçta ise birlikçi DUP var. Kuzey İrlanda'yi çok kutuplaştırdılar, iki parti de kendi bölgeleriyle ilgileniyor ve üzerinde buluşabilecekleri müşterek bir alan pek yok. İlginç bir zamanda Kuzey İrlanda'daydınız, 12 Temmuz; birlikçiler 1690'da buradan çok da uzak olmayan bir yerde yapılan bir savaşın yıldönümünü kutluyorlardı. Günümüzde Kuzey İrlanda'da bir otobanda ilerlerken bazı yerlerde Birleşik Krallık bayrağının sergilendiğini görebilirsiniz, başka bir bölgede ise İrlanda bayraklarıyla karşılaşsınız. Bunun sebebi kuzeyde yüzyıllardır süren bir anlaşmazlık var; bu anlaşmazlık burada, güneyde yok çünkü İrlanda'nın güneyinde birlikçi yok. İnsanlar bunun dini bir savaş olduğunu düşünüyorlar, bir nebze haklılar; Protestanları ve Katolikleri kapsayan dini bir boyutu var bu çatışmanın. Fakat İrlanda Cumhuriyeti'ndeki Protestanlar ve Katolikler ayrımcılık olmadan, barış içinde yan yana yaşıyorlar. 1937 anayasamızda azınlık dini oldukları için Protestanlara, Katoliklerin sahip olduğundan daha fazla hak verilmişti. Kuzey İrlanda'daki barış sürecine gereğinden fazla eleştirel yaklaşmak istemiyorum çünkü artık cinayetler, bombalı ve silahlı saldırılar yaşanmıyor; fakat maalesef sorun çözülebilmemiş değil. Dünyanın, örneğin İngiltere ve ABD'nin ilgisi artık burada değil ve İrlanda Cumhuriyeti yeterince şey yapmadı. Kuzey İrlanda'daki tehlike, bu eşitsizliğin devam etmesi. Siyasetlerine dair kısa bir özet geçeyim, Sinn Fein IRA'yla aynı şey sayılır, DUP de milliyetçilerle hiçbir iletişim kurmak istemiyordu, güneydeki demokratik olarak seçilmiş hükümetin temsilcisi olan bizlerle de görüşmek istemiyorlardı. Dolayısıyla yıllar boyunca bu iki uç, çoğunluğunu milliyetçilerin oluşturduğu SDLP ve ağırlıklı olarak birlikçilerden oluşan Ulster Birlik Partisi (UUP) gibi merkezi siyasi partileri eleştirdi. Kuzey İrlanda'da artık böylesi bir merkez yok. Şu anda hükümette olan iki parti – gerçi henüz hükümet kuramadılar ama- iki uçtaki partiler. Hükümet sözcüğünü tırnak içinde kullanıyorum, çünkü esasen zorunlu bir ortaklık söz konusu. Sık sık dediğim gibi, İngiliz ve İrlanda hükümetinin sürekli yardımcı olması gerekiyor, çünkü kendi devletlerini kendi başlarına yönetemiyorlar. Sorunuzu tam yanıtlayabildim mi emin değilim, çünkü benim bakanlığımınla doğrudan ilgili değildi.

Dermot Ahern ile yuvarlak masa toplantısı

İngiliz hükümeti uzun yıllardır Kuzey İrlanda'nın haznedarı rolünde, ekonomileri kamu sektörü tarafından ayakta tutuluyor, burada ise ekonomiyi özel sektör götürüyor. Birkaç yıl önce ekonomik duraklama yaşamamıza rağmen –partim de bu yüzden artık hükümette değil—ülkemiz hala son derece girişimci. Dünyadaki başlıca çokuluslu şirketlerin hepsinin İrlanda'da genel merkezi var. Google, Ebay, PayPal, Twitter, Facebook, hepsinin Avrupa genel merkezi İrlanda'da.

Katılımcı Sorusu: Vergi teşvikleri sebebiyle mi böyle?

Dermot Ahern: Vergiler bir faktör, aynı zamanda başarılı olduğumuz ve İngilizce konuştuğumuz için de oluyor. ABD'de devasa bir İrlanda diasporası var. Trump hariç bütün başkanların İrlandalı kökenleri var, Obama'nın bile. Obama'nın annesi sekiz kuşak geriye gidince İrlanda'daki Moneygal'dan. Hatta otobandaki bir iş merkezine Obama Plaza adı verildi; bütün bunları anlatmamın sebebi bağlantılar bulma konusunda iyi olduğumuzu göstermek için. Ronald Reagan'ın İrlanda kökenliydi, Bill Clinton ve John F. Kennedy İrlandalıydı. Lobi faaliyetleri için gittiğimiz ABD'de İrlanda kökenli çok insan var.

Katılımcı Sorusu: Bay Ahern, kuzeyde demokrasinin işleyişinin iyi olduğunu ama bazı konuların üzerinde çok durulmadığını söylediniz. Türkiye'de bir atasözümüz var, taşıma suyla değirmen dönmez diye. Kuzey İrlanda'da, ekonomi sanki dış müdahalelerle ayakta tutuluyormuş gibi bir izlenim edindim. Sizce bu doğru mu? Birleşik Krallık'ın yardımda bulunması barış sürecini engelliyor mu; sizce bu yardım topluma faydalı mı, yoksa zarar mı veriyor?

Dermot Ahern: Söylediklerinizde haklısınız, Kuzey İrlanda ekonomisinin yüzde 60'ını kamu sektöründe çalışan insanlar oluşturuyor, bunlar kamu ödenekleriyle karşılanıyor, kamu ödeneği demek ise Londra

demek. Kuzey İrlanda nüfusa oranlayınca Birleşik Krallık'ın herhangi başka bir bölgesine kıyasla çok daha fazla para alıyor ama buna rağmen, yakın zamanda Theresa May 10 DUP üyesiyle kendi hükümetini kurabilmek için bir anlaşma yaptı ve Kuzey İrlanda'ya ekstra para verdi. Birleşik Krallık'ın geri kalanı bunu hiç hoş karşılamadı. Ben büyürken güney daha dezavantajlı bir konumdaydı; AB'de değildik ve görece olarak fakirdik. O zamanlarda Kuzey İrlanda bize vaat edilen topraklar gibi görünürdü. Benim memleketimden insanlar kuzeye giderek güneyde bulamadıkları şeyleri satın alırdı. Artık bu değişti, AB'nin bize çok yardımı oldu ve nüfusa oranlayınca bizi AB'nin en zengin ülkelerinden biri kıldı. Ama Kuzey İrlanda Birleşik Krallık tarafından ayakta tutulduğu için özel sektörünü geliştirecek fırsata kavuşamadı. Sorunlar dönemi esnasında Seyahat Bakanı, Killarney adında nispeten başarılı bir kasaba olduğunu ve İrlanda'ya gelen Amerikalı turistlerin çoğunun buraya gittiğini söyledi. Bu bölgede Kuzey İrlanda'nın tümünden daha fazla otel olduğunu söyledi. Game of Thrones sebebiyle bu değişti, bu dizi Kuzey İrlanda için çok yararlı oldu; Titanic merkezi de katkıda bulundu. Bana Kuzey İrlanda'ya tatile gidip gitmeyeceğimi soracak olursanız cevabım hayır; orayı da ülkenin bir parçası olarak görsem de, karşılaştığım hizipçilik beni rahatsız ediyor. Bir taraf Birleşik Krallık bayraklarını asıp burası Britanya diyor, diğer taraf İrlanda olduğunu söylüyor. Böylesi bir eşitsizliği kişisel hayatımda tecrübe etmek istemiyorum; Kuzey İrlanda bölünmüş bir toplum ve uzun süre de öyle kalacak. İngiliz hükümeti para harcayarak iki tarafı bir araya getirmeye çalışıyor, AB de çocukları bir araya getirmek için büyük paralar harcadı, umutları gelecek neslin geçmişi unutabileceği yönünde.

Katılımcı Sorusu: Bunun sebebi farklı okullara gidiyor olmaları mı?

Dermot Ahern: Farklı okullara gidiyor olmalarını ve tümleşik eğitim olmamasını hep eleştirdim. Kendi dinime, yani Katolikliğe de eleştirel yaklaşıyorum, çünkü Katoliklerin Katolik okullara, Protestanların da Protestan okullara gitmesinde ısrarcı davrandılar; ama bu durumu ortadan kaldırabilmeyin yolu, geleceği birleştirmekten geçiyor. Maalesef kuzeydeki hükümet sistemi bu ayrımı sürdürmeye devam ediyor; Sinn Fein ve DUP güya hükümet ortakları, fakat tek yaptıkları daha fazla ayırım yaratmak.

Katılımcı Sorusu: Sistemde nasıl bir ayırım var?

Dermot Ahern: Okullar esasen özel, ama öğretmenlerin maaşı kamu tarafından ödeniyor.

Kiliseye gitmek gibi dini konuları nasıl ele alıyorlar?

Dermot Ahern: Konuşarak.

Katılımcı Sorusu: Genç kuşaklar da ayrımcı bir kimlikle mi yetişiyor?

Dermot Ahern katılımcıların sorularını yanıtlıyor

Katılımcı Sorusu: Eğer Birleşik Krallık maddi desteği keserse süreç daha hızlı ilerler mi sizce?

Dermot Ahern: Hayır, çünkü Kuzey İrlanda hala Birleşik Krallık'ın bir parçası olmaya devam edecek. Bunun sebebi Hayırlı Cuma Anlaşması'nda Kuzey İrlanda'nın, halk İrlanda Cumhuriyeti'yle birleşmeyi oylayana kadar böyle kalacağına söylenmesi. Buradaki sorun oylamaya dair. Hayırlı Cuma Anlaşması iyi bir şeydi, ama düşündüğümüzde, Kuzey İrlanda nüfusunun yaklaşık yarısı oy kullanıyor. Varsayalım ki birleşme, yüzde 49'a 51 oyla kabul edildi; nüfusun yüzde 49'u sonuçtan hoşnutsuz olacak ve zorla İrlanda Cumhuriyeti'ne katılacaklar. IRA'nın yaptığını yapabilirler. SDLP partisinin lideri, meselenin toprağı değil toprak üzerinde yaşayan insanları birleştirmek olduğunu söyledi. Ekonomi bir faktör; ben bir sürü farklı departmanda bakanlık yaptım ama Birlikçi siyasetçilere hep söylediğim şeydu: anayasal, siyasi veya kültürel meselelerde anlaşmasak bile ekonomi konusunda anlaşabiliriz. Sınırın iki yanında bölünmüş ve birbirleriyle iletişim kurmayan bir elektrik pazarı olması mantıklı değil. Biz bir adayız, gaz ve petrol borularla veya gemilerle geliyor. Başka söylediğim bir şey, iki ayrı telekomünikasyon ağının olmasının saçmalığı. Birleşik İrlanda denmesi birlikçilerin hoşuna gitmiyor, ama ada çapında ekonomiden bahsedince bunun kendilerine ekonomik açıdan faydalı olacağını görüyorlar. Günümüzde ada çapında elektrik ağımız var, bunu iki taraf da kabul ediyor çünkü böyle olması iki pazara da faydalı. Brexit bölgemiz için büyük bir sorun yaratacak; 15-20 yıl öncesine kadar bu alanda İngiliz ordusu devriye gezer ve sınırı aşmamızı engellerdi. Buradan 8 kilometre mesafede İngiliz ordusunun karadan ulaşım sağlayamadıkları için helikopterle gidip geldiği kuleler vardı. Bu bölgeye "haydut diyarı" denirdi. Buralar IRA bölgesiydi, kulelerden güney gözetleniyordu. Hayırlı Cuma Anlaşması sayesinde bunların hepsi son buldu, artık kesintisiz akan bir otoban var. Bunların hepsi barışın ekonomik faydaları, ama bütün bunlar insanların ayrımcı zihniyetlerini değiştirmiyor. Bu sorun büyük ölçüde sınıf temelli; orta sınıflar iyi durumdaydı ve bu konularla pek ilgilenmiyorlardı, ama genç kraliyetçilerin ve

genç milliyetçilerin yaşadığı işçi sınıfı bölgeleri kötü etkilendi. İşsizlik sebebiyle yapacakları bir şey olmadığından dolayı gidip IRA'ya veya kraliyetçi paramiliterlere katılıyorlardı. Fakat geçmişte olduğu kadar kötü değildi; benim küçüklüğümde milliyetçilerin işsizlik oranı çok yüksekti, belki de Avrupa'daki en yüksek orandı. Bu değişti; bazı bölgelerde yüzde 50'yi buluyordu ve bu işsiz gençlerin bir kısmı IRA'ya katılıyordu.

Katılımcı Sorusu: Yaşamak için İrlanda Cumhuriyeti'ne gelenler oldu mu?

Dermot Ahern: Küçüklüğümde, 12 Temmuz'dan önce ve sonraki iki hafta, milliyetçiler Kuzey İrlanda'yı terk ederlerdi; yürüyüşlerden ve İngiliz kültürünün kutlanmasından kaçabilmek için bunu yaparlardı, otobanlar yapılmadan önce epey de trafik olurdu. Otobanlar sebebiyle artık pek farkına varmıyoruz. Ama bu hafta etrafınıza baktığınızda görebilirsiniz. Sarı plakalar Kuzey İrlanda'ya, beyaz plakalar bize ait, ama civarda bir sürü sarı plaka var. Hatta biri bana bu otelin kuzeylilerle dolu olduğunu söyledi.

Katılımcı Sorusu: Plakalar gibi basit meselelerde bile farklar olması iyi olamaz. Böyle meselelerin kolayca çözülebilmesi lazım.

Dermot Ahern: Şu anda Kuzey İrlanda'da hükümet kurulamıyor, İrlandaca meselesi yüzünden. Sinn Fein haklı olarak bunun St Andrews Anlaşması'nda kabul edildiğini öne sürüyor; bu anlaşmanın başmüzakerecilerinden biriydim. İngiliz hükümetinin ülkedeki İrlandaca konuşan insanların haklarını koruyacak bir yasa çıkaracağı kabul edilmişti. Fakat DUP bunu reddediyor; birlikçilerin bunu istememe sebebi, kendilerinin çoğunlukta oldukları yerlerdeki sokak tabelalarında İrlandaca görmek istememeleri. Dediğiniz gibi, bunlar kolayca çözülebilecek basit meseleler, ama örneğin plakaların değiştirilmesi teklifini götürecek olursanız birlikçiler bunu kesinlikle kabul etmeyecektir, çünkü böylesi bir uygulama adanın birleşik bir İrlanda gibi görüldüğü anlamına gelecektir.

Brexit büyük sorunlar yaratacak; Brexit referandumuna karar verildiğinde İrlanda meselesini hiç düşünmediler. İngiliz hükümeti ortadaki sorunu göremedi – barış yok olmayacak ama Brexit, İrlanda adasının ekonomisini en az on yıl geriye götürecektir. Fransa'ya gittiğimde cep telefonumu ek ücretler veya roaming olmadan normal biçimde kullanabiliyorum. İngilizler ve Kuzey İrlandalılar tatilde İspanya'ya gittiklerinde roaming kullanmaları gerekecek. Oy kullanırken bunları düşünmediler, çünkü böyle şeyler olabileceği onlara söylenmemişti. Cep telefonları ilk çıktığında, benim telefonum evde bir odadan bir odaya geçince Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti şebekeleri arasında gidip gelirdi (evim buraya 12 km uzaklıkta). Ama sınıra gittiğimde Birleşik Krallık'a istediğim gibi girebilirim. Eskiden bu bölgede iş yapanların iki telefonları olurdu. Telekomünikasyon Bakanı olduğum dönemde, ada çapında tarifeler uygulamasını başlattım, bunlar hala devam ediyor. Hizmetlerin, insanların ve malların serbest dolaşımı bunu gerektirir. Bu doğrultuda İrlanda, vatandaşlarımızın bir devletin sınırlarından diğerine geçerken fahiş ücretler ödememesi gerektiğini savunuyordu. Aradan geçen 13 yıldan sonra, Haziran'ın 15'inden itibaren artık Avrupa Birliği'ndeki ülkelere ücretsiz girebileceğiz.

Kerim Yıldız: Dermot'un dediği gibi, İrlandaca gibi basit bir meselenin diğer pek çok ilerici fikrin gerçekleşmesini engellemesi ilginç. Burada bir süreç söz konusu. İskoçya ve Galler gibi yerlere gittiğinizde iki dilin yan yana yaşadığını görüyorsunuz, burada, İrlanda Cumhuriyeti'nde dahi İngilizce ve İrlandaca bir arada.

Katılımcı Sorusu: Artık hayatımızda sosyal medya var. Sizce süreç esnasında sosyal medya olsaydı daha iyi mi olurdu?

Dermot Ahern: Daha kötü olurdu diye düşünüyorum. Zamanında teknoloji açısından kabinedeki en ileri kişi bendim, ama sosyal medyadan pek hazzetmiyorum. İrlandaca'nın sorun yarattığını söylemiştim, bu anlaşma imzalanırken aynı zamanda bayraklar ve flamalarla ilgili bir anlaşma da yapılmıştı. İrlanda Cumhuriyeti'nde bayraklar konusunu pek önemsemiyoruz. Hayırlı Cuma Anlaşması'nda büyük bir sorun haline gelmişti; bayraklar ve flamalar konusu üzerinde saatlerimizi harcadık. Kuzey İrlanda parlamentosu, Birleşik Krallık bayrağının 17 önemli günde asılabileceğini kabul etti, milliyetçiler de bunu kabul etti. Belfast şehir konseyinde milliyetçiler çoğunlukta idi, Birleşik Krallık bayrağının yılda 17 kere asılabileceğine dair geçirmeye çalıştıkları karara birlikçiler karşı çıktı. Bu esnada Belfast kalkınmaya başlamış bir şehirdi artık. Fakat sosyal medya sayesinde tartışma büyüdü ve saatler içinde, daha önce hiç protestolara katılmamış 10.000 genç bu bayrak meselesi yüzünden sokağa döküldü. Artık sosyal medyanın olmadığı bir siyaset düşünmek mümkün değil; bu sebeple, siyaseti bıraktığım için mutluyum.

Dermot Ahern ile yuvarlak masa toplantısı

Katılımcı Sorusu: Hayırlı Cuma Anlaşması'ndan ve 20 yıldır hala çözülememiş sorunlardan bahsediyoruz. Her şeyi göz önünde bulundurunca, anlaşmada şu farklı olmalıydı, şunu şöyle yapmalıydık dediğiniz noktalar var mı? Eksiklikleri nelerdi? Ekonomiye ne kadar öncelik verilmişti? Ekonomi bağlamında anlaşma maddelerinden uzaklaştınız mı?

Dermot Ahern: Hayırlı Cuma Anlaşması esas olarak siyasi konulara yoğunlaşan bir metindi ama ekonomik meselelere de referanslar vardı; örneğin gençleri bir araya getirecek cemaatler arası projelerin fonlanması. 1998'den bu yana İngiltere ve İrlanda hükümetleri ile bazı başka ülkeler, güneydeki çocukların kuzeye, kuzeydekilerin güneye gidebilmesi ve Kuzey İrlanda'daki iki cemaatten çocukların bir araya gelebilmesi için oluşturulmuş bir fona katkıda bulunuyorlar. Anlaşmada böyle şeyler de yer alıyor, ama esasen anayasal meselelerle ilgili bir anlaşmaydı. Değinilen konulardan biri polis kuvvetleriydi, onyıllar boyunca polis kuvvetleri ayrımcı ve hizipçi bir örgüt oldu; yüzde 90 Protestanlardan oluşuyordu. 2006'da imzalanan St. Andrew Anlaşması bunu değiştirdi. Eski AB delegesi Chris Patten Kuzey İrlanda polis kuvvetini inceleyen bir çalışma yürüttü ve Patten Komisyonu Raporu diye bilinen metni hazırladı. Polis kuvvetinde reformlar yapıldı, artık Sinn Fein ve eskiden polisleri öldüren IRA bile insanlara bir suç işlendiğinde polise gitmeleri gerektiğini söylüyor. Başlangıçta Gerry Adams ve Martin McGuinness gibi insanlar, Belfast'ta milliyetçi bir kadın tecavüze uğradığında büyük baskı gördüler. Gazeteciler onları köşeye sıkıştırdı ve bu kadının polise gidip suçu bildirmesi gerekir mi, diye sordular. Evet diye cevaplamaları gerekiyordu, çünkü polisi ya kabul edeceklerdi ya etmeyeceklerdi. Değinilmeyen bazı meseleler de oldu; bunu bir kez daha söyleyeceğim, bu anlaşmalar üzerine yazıldığı kâğıttan daha değerli değildir aslında, asıl önemli olan anlaşmanın ne kadar uygulamaya geçirilebildiğidir. Bölünmüş insanları bir araya getirebilmek emek, adanmışlık ve fedakarlık gerektirir, bu iş en azından bir nesil sürecektir. Başta düşündüğümüz kadar hızlı olmayacak, çünkü mevcut ayrımlar bu kültür şovlarıyla devam ettiriliyor ve siyasi sistem her zamankinden daha bölünmüş durumda. Eskiden kenarda duran iki zıt uç artık gücü ellerinde bulunduruyor ve birbirlerine karşı husumetlerini bir yana bırakacaklarını düşünmüyorum. Bir araya gelmeyi kabul etmiyorlar, öngörülebilir gelecekte etmeyecekler de. Durum başlangıçta daha da kötüydü; İrlanda hükümeti DUP ile ilk görüştüğünde birlikçilerin önderi Ian Paisley milliyetçi ve Katoliklere karşı konuştu. Elimizi sıkmayı reddetti; bu buluşma televizyonda gösterildi. Dublin'e geldiğinde bize yerimizden kalkmamamız söylendi çünkü içeri girip masanın öteki tarafına oturacaklardı ve elimizi sıkmayacaklardı. Uzun yıllar sonra Bertie Ahern'in elini sıktı; bence bunlar çok çocukça davranışlar, ama bazı insanların düşünce tarzı bu. Anlaşmalar bence iyi, fakat anlaşmalar insanları fikren bir araya getirmiyor her zaman.

Katılımcı Sorusu: Kuzeyde silahlanma konusu hala bir risk miydi?

Dermot Ahern: Silahlara erişim hep olacak, bu hem uluslararası olarak hem IRA tarafından onaylandı, silahlara bağımsız olarak erişebilirler. Ebay'e girip silah satın alabilirler.

Katılımcı Sorusu: Öncelikle teşekkürler Bay Ahern, çok değerli bilgiler verdiniz. Kuzeydeki insanlar çok mutlu değil gibi, size de öyle geliyor mu?

Dermot Ahern: Haklısınız, atmosfer pek iyi değil. Kuzey İrlanda'da Birleşik Krallık bayraklarının olduğu bölgelerde kendimi tehdit altında hissediyorum, çünkü verilen mesaj orada istenmediğim.

Kerim Yıldız: Fakat durum geçmişte daha kötüydü, burada süregiden bir süreç var. Mekanizma artık var,

ama uygulanması gerek. Öğrendiğimiz esas şey bu. Koreografi bile hazır ama bazı partiler henüz istekli değil.

Dermot Ahern: Bunu Türk delegasyonlarına hep söylüyorum; sürecimiz başarılı oldu, çünkü artık Kuzey İrlanda'daki cinayet ve kaos ortamının yerine görece bir barış var. Artık insanlar öldürülüyor, bu harika. Ama sorun şu, artık dünya bu çatışmayla ilgilenmiyor. İngiliz hükümeti için küçük bir sorundan ibaret, ABD hükümeti de artık ilgilenmiyor, artık düşük profilli bir sorun. Sürecin nihai belirleyicileri halk olacak.

Kerim Yıldız: Zamanını bize ayırdığın için tekrar teşekkürler, Dermot.

Oturum sonu.

Iveagh House, Irish Department of Foreign Affairs and Trade

Ek: Katılımcı ve Konuşmacılar Listesi

Katılımcılar:

Aşkın Asan: Avrasya Üniversitesi Rektörü, Maarif Vakfı Mütevelli Heyeti Üyesi, Aile ve Sosyal Politikalar Eski

Fatma Kezban Hatemi: Avukat, Akil İnsanlar Heyeti üyesi, DPI Uzmanlar Kurulu üyesi

Gamze Cizreli: BIGCHEFS Café & Brasserie, Kurucu ortak ve CEO

Laki Vingas: Vinder A.Ş. Müdürü & İstanbul Rum Vakıfları Derneği Başkanı

Leyla Alaton: COE Alarko Holding Yönetim Kurulu Üyesi

Mehmet Emin Ekmen: Türkiye Futbol Federasyonu Yönetim Kurulu Üyesi, Akil İnsanlar Heyeti Üyesi, 23.

Dönem AK Parti Milletvekili

Mustafa Süzer: Süzer Holding Onursal Başkanı

Nilüfer Bulut: TİKAD Başkanı

Özlem Zengin: Cumhurbaşkanlığı Başkanışmanı & AK Parti İstanbul Kasın Kolları Eski Başkanı

Reyhan Aktar: DİKAD Başkanı

Semanur Yaman: Kanal 7 TV Haber Haber Müdür Yardımcısı ve Haber Sunucusu

Sevtap Yokuş: Altınbaş Üniversitesi'nde Hukuk Profesörü, DPI Uzmanlar Kurulu üyesi

Speakers:

Andrew Griffith: CEO, Europa Grid

Audrey Murray: İş Geliştirme Yöneticisi, LEDCOM

Bertie Ahern, Eski Taoiseach (İrlanda Başbakanı)

Brendan Lynskey: Roebuck International Yönetici Ortağı; Yıldız Fırlatıcı (*Hurler*) ve İrlanda Fırlatıcılık Şampiyonu:

Dearbhail McDonald: Gazeteci ve Avukat; *Irish Independent* Gazetesi Hukuki Editörü ve Grup Ticaret Editörü:

Dermot Ahern: Former Irish Minister of Foreign Affairs and Defence

Dr David Mitchell: Assistant Professor of Conflict Resolution and Reconciliation, Irish School of Ecumenics, Trinity College Dublin

Dr Esmond Birnie: Senior Economist, Centre for Economic Policy, Ulster University

Dr Kieran Doyle: Assistant Director, Edward M Kennedy Institute for Conflict Intervention, Maynooth University

Frank Smyth: Director, Conflict Resolution Unit, Department of Foreign Affairs and Trade of the Republic of Ireland

Gren Armstrong: Relationship Manager, Invest Northern Ireland

Ian Talbot: CEO, Chambers Ireland

Neal Sweeney: Owner & CEO, Roebuck International

Nigel Smyth: Former Director, Confederation of British Industry

Pat Hynes: Former Irish Politician and Mediator

Peter Cassells: Executive Director, Edward M Kennedy Institute for Conflict Intervention, Maynooth University

Thomas Hunter McGowan: CEO, Intertrade Ireland

Tim O'Connor: Irish Diplomat and member of the Independent Reporting Commission

Vincent Maguire: CEO, Walsh Maguire & O'Shea Building Contractors

DPI Ekibi:

Kerim Yıldız: İcra Kurulu Başkanı (CEO)

Esra Elmas: Türkiye Programı Yöneticisi

Katelyn Kunzman: Program Görevlisi

Christian McGee: Stajyer